

UNIVERZITA PARDUBICE
 FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
 KATEDRA HISTORICKÝCH VĚD

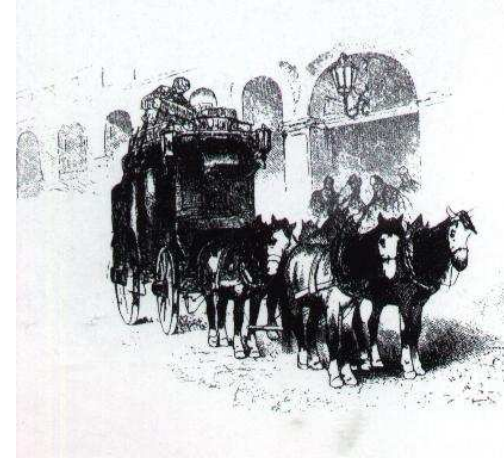
cestovní deníky Kateřiny Jungmannové-Lauermannové z let 1841, 1845, 1849

Diplomová práce

AUTOR PRÁCE: Lucie Galbavá
VEDOUCÍ PRÁCE: prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

2005

UNIVERSITY OF PARDUBICE
 FACULTY OF HUMANITIES
 DEPARTMENT OF HISTORICAL STUDIES

Catherine Jungmannova-Lauermannova's travel diaries from 1841, 1845 and 1849

Master Paper

AUTHOR: Lucie Galbavá
SUPERVISOR : prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

2005

OBSAH

0. Úvod
1. Rodinné prostředí „u Jungmannů“ (Josef Jungmann a jeho rodina)
2. Cestovní deníky Kateřiny Jungmannové-Lauermannové
3. Destinace cest
 3. 1. Lázně sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína
 3. 3. Lázně Šternberk
 3. 4. Libuň
4. Dopravní prostředky a cestování
 4. 1. Plavba do Děčína na palubě parníku Bohemia
 4. 2. Cesta „fiakrem“ do lázní Šternberk
 4. 3. Cesta dostavníkem do Libuně
5. Každodenní život na základě deníku
 5. 1. Pobyt v lázních
 5. 2. Pobyt na faře v Libuni u Antonína Marka
6. Péče o zdraví během pobytu v lázních
 6. 1. Pobyt v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína
 6. 2. Pobyt v lázních Šternberk
7. Kateřina Jungmannová-Lauermannová ve světle svých deníků
8. Závěr
9. Edice deníku a dopisů
 9. 1. Deníky
 9. 1. 1. *Výlet do Děčína 1841*
 9. 1. 2. *Pokračování k cestě do Šternberka, 1845*
 9. 1. 3. *Cesta do Libuně, 1849*
 9. 2. Korespondence Kateřiny Lauermannové-Petrovičové
10. Seznam použité literatury
11. Seznam příloh
12. Seznam zkratk
13. Resume

0. ÚVOD

Jako téma pro svou diplomovou práci jsem si vybrala cestovní deníky nejmladší dcery Josefa Jungmanna, Kateřiny. Deníky jsou jedinečné tím, že pocházejí z poloviny 19. století, jsou psány česky a napsala je žena z prostředí měšťanské inteligence.

Pro výzkum tohoto tématu jsem použila nejen tyto deníky uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze, ve fondu Josefa Jungmanna, ale výběrově také vydanou edici korespondence J. Jungmanna, která byla uveřejněna v letech 1880 – 1890 v časopise českého muzea,¹ a dále jeho vlastní vzpomínky, které napsal v roce 1845 v lázních Šternberk.² Kromě deníků se mi podařilo nalézt několik dopisů, které Kateřina poslala své sestře Anně, Boženě Němcové³ nebo Aloisi Vojtěchu Šemberovi a jeho dceři Zdeně.⁴

Deníky jsou specifické tím, že jsou to deníky cestovní, a proto jsem výzkum zaměřila také na dobové cestovní příručky, vztahující se ke

¹ Podrobný soupis je uveden v seznamu použité literatury.

² Radek LUNGA (ed.), Josef Jungmann, *Zápisky*, Praha 1998.

³ ADAM, Robert, JANÁČKOVÁ, Jaroslava (edd.), Božena Němcová, *Korespondence I. (1844 – 1853)*, Praha 2003.

⁴ Regionální muzeum Vysoké Mýto, Literární korespondence, Dopisy Kateřiny Lauermannové-Petrovičové Aloisi Vojtěchu Šemberovi – 2, 1864 a 1865, inv. č. 1518 – 1519. Tamtéž, Dopisy Kateřiny Lauermannové-Petrovičové Zdeně Šemberové – 4 dopisy, 1870 – 1872, inv. č. 1520 – 1523.

konkrétním destinacím. Při jejich výběru jsem se řídila rokem vydání tak, aby byly vydány v dostatečně dlouhé době před samotnou cestou.⁵

Z literatury jsem nejvíce čerpala ze vzpomínek Jungmannovy pravnučky Marie Strettiové,⁶ ale částečně také z doslovu, který do závěru edice korespondence Josefa Josefoviče Jungmanna⁷ napsala Olga Lauermannová-Votočková, Kateřinina vnučka. Z obecnější literatury jsem použila především knihy o dějinách cestování, např. *Cestování v éře dostavníku*,⁸ *Dějiny dopravy*,⁹ *Dějiny paroplavby*¹⁰ apod.¹¹ Pro problematiku gender jsem použila knihy *K hříchu a k modlitbě*,¹² k problematice deníků příspěvků ze sborníku *Osobní deník*

⁵ DIETRICH, Ewald Victorin, *Der Treue Führer in der Böhmisches-Sächsischen Schweiz oder Reisetouren durch das Elbehochland von Teplitz bis Dresden*. Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839. (vyd. Carl Wilhelm Medau).

Týž, *Das Elbethal von Leitmeritz in Böhmen bis Meissen in Sachsen*, Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839, (vyd. Carl Wilhelm Medau).

HOSER, Johan, Karl, *Der Elbestrom, pittoresk topographisch geschildert von Mělník bis Meissen. Mit einen Angange über die Lage und Umgebung von Prag, mit einer Wasserreise von da bis Mělnik*, Prag 1841. (vyd. Gottlieb Haase a synové)

Týž, *Die Sommerfahrten der böhmischen Dampfschiffe und der malerische Charakter des Elbehaltes von Obristvi bis Meissen, Eine reisegefährte für Naturfreunde und Landschaftsmaler*, Prag 1847. (vyd. Gottlieb Haase a synové)

⁶ STRETTIOVÁ, Marie, *O starých časech a dobrých lidech*, Praha 1940.

⁷ VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga, DOLANSKÝ, Julius (edd.), *Josef Jungmann, Korespondence*, Praha 1956.

⁸ HLAVÁČKA, Milan, *Cestování v éře dostavníků*, Praha 1996.

⁹ Týž, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990.

¹⁰ HUBERT, Miroslav, *Legendární parník Bohemia*, Praha 2002.

Týž, *První český parník Bohemia*, Ústecké muzejní listy, 1/1991.

Týž, *Paroplavba v Čechách*, Praha 1993.

Týž, *Dějiny plavby v Čechách*, I. Díl, Praha 1996.

Týž, *Dějiny plavby v Čechách*, II. Díl, Praha 1997.

¹¹ Z dalších je to např. ČTVRTNÍK, Pavel, *Cesta pošty dějinami silnicí, železnicí, letadlem*, Praha 1977.

¹² LENDEROVÁ, Milena, *K hříchu i k modlitbě*, Praha 1999.

a korespondence – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření¹³ a články Mileny Lenderové o ženských denících v 19. století. Jejich podrobný soupis, stejně jako veškerá použitá literatura je zařazen na konci práce v seznamu použité literatury.

Celá tato diplomová práce je zaměřena na cesty, které Kateřina podnikla se svými rodiči a zachytila je ve svých denících. Práce je rozčleněna do několika kapitol a každá z nich se zaměřuje na určitou část cesty, tj. na cestu samotnou (dostavníkem nebo parníkem), destinaci, každodenní život při pobytu v lázních a péči o zdraví. Samotné cesty jsou pak uvedeny kapitolou pojednávající o Josefu Jungmannovi, jeho dětech a rodinném prostředí.

Cílem této práce je poskytnout čtenáři obraz o cestování, každodennosti a péči o zdraví během letních prázdninových cest a v průběhu pobytu v lázních. Práce je sondou zaměřenou výhradně na určitou konkrétní skupinu lidí, v tomto případě na užší rodinu, a to buď Kateřinu a její rodiče, popřípadě Kateřinu, její sestru a švagra.

¹³ LENDEROVÁ, Milena, KUBEŠ, Jiří (edd.), *Osobní deník – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto) literární vyjádření*, in: Scientific Paper of the univerzity of Pardubice, Series C, Pardubice 2004.

1. RODINNÉ PROSTŘEDÍ „U JUNGMANŮ“ (JOSEF JUNGMAN A JEHO RODINA)

Kateřina pocházela z rodiny předního českého „vlastence“ Josefa Jungmanna, a proto se nejprve zmíním ve stručnosti o jeho životě.

Josef Jungmann se narodil 16. 7. 1773 v Hudlicích u Berouna. Přišel na svět jako šesté dítě manželů Tomáše Jungmanna a Kateřiny Jungmannové, rozené Kynské. Otec Josefa Jungmanna byl povoláním švec, zároveň také vykonával funkci kostelníka v přilehlém kostele.¹⁴ Z Jungmannových sourozenců je nutné připomenout jeho dva bratry. První z nich, Antonín, se stal lékařem a napsal několik odborných spisů, díky nimž se zasloužil o rozvoj moderního porodnictví. Druhý Jungmannův bratr byl Jan, a ten se stal křižovníkem.

Od Josefova raného dětství si jeho matka přála, aby právě on zasvětil svůj život církvi.¹⁵ Josef Jungmann studoval nejprve vesnickou školu v Hudlicích (do r. 1784), pak školu v Berouně (a v letech 1784 - 1788).¹⁶ Po jejím ukončení šel studovat na piaristické gymnázium Nového Města Pražského (od r. 1788).¹⁷ Zde byl ovlivněn zejména profesory Martinem Pelclem (profesorem řeči a české literatury) a Stanislavem Vydrou (profesorem matematiky). Vzdělání završil studiem na pražské univerzitě,

Obrázek 1 - *Josef Jungmann - podobizna, rodný dům a pomník*

¹⁴ Radek LUNGA (ed.), *Josef Jungmann, Zápisky*, Praha 1998, s. 6.

¹⁵ „[...] Mne máti má už co zrozeňátko bohu obětovala a k oltáři jeho co kněze budoucího slíbila; nemohlať se upokojiti, že jsem ji v té pěkné naději zklamal, až ji Janička moje po poprvé se vší srdečnosti objala, ačkoli jakýsi nemilý cit, jako z přerušeneho slibu srdce její až do staroby tížil [...]“ Tamtéž, s. 22.

¹⁶ Tamtéž, s. 30.

¹⁷ Ferdinand SCHULTZ, *Josef Jungmann*, Praha 1873, s. 28.

nejprve studiem filozofie a poté v letech 1797 – 1799 studiem práv.

Po ukončení studia se rozhodl pro profesi učitele.¹⁸ Od r. 1799 působil Josef Jungmann na gymnáziu v Litoměřicích, kde zůstal až do r. 1815, kdy se definitivně se svou rodinou přestěhoval do Prahy. Profesorské místo získal v konkurzu.¹⁹ Na léta zde strávená vzpomíná i ve svých „pamětech“.²⁰

V Litoměřicích potkal Josef Jungmann několik lidí, kteří ovlivnili jeho život: seznámil se zde s Josefem Dobrovským a se svým celo-životním přítelem a spolupracovníkem, s nímž vedl dlouhá léta bohatou korespondenci, Antonínem Markem.²¹ Během svého působení v Litoměřicích si dopisoval s bratry Nejedlými, s Puchmayerem aj. V hudebním kroužku poznal svoji budoucí ženu a celoživotní družku Johanu Světeckou z Černčic. Do svých zápisků, které Jungmann retrospektivně ve svých 72 letech poznamenal, že to byla láska na první pohled.²² V době, kdy se s ní seznámil, jí bylo 19 let a jemu 25. Jejich sňatek se uskutečnil roku 1800 a vzešlo z něj šest dětí. Za svědky mu na svatbě byli Dominik Kostecký a Ignác Hájek, který se později stal jeho švagrem.²³

Mladí manželé bydleli v domě v Dlouhé ulici blízko náměstí. Jejich jednopatrový dům se dvěma velkými místnostmi a několika komorami

¹⁸ R. LUNGA (ed.), c. d., s. 23.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, s. 7.

²² *Nejvřelejší má láska byla jen přece má první a poslední k mé drahé milé choti, s níž jsem již po 45 let mnoho radostí a mnoho žalostí sdělil, v celosti šťastně živ byl. [...].* R. LUNGA (ed.), c. d., s. 22.

²³ Václav ZELENÝ, *Život Josefa Jungmana*, Praha 1881, s. 32.

Obrázek 2 - Skica k pomníku J. Jungmanna

Obrázek 3 - Rodný Jungmanův dům dnes

Obrázek 4 - Část expozice v Hudčicích

Obrázek 5 - Jungmannův slovník

bez oken do dvora stál nedaleko gymnázia, kde Josef Jungmann pracoval.²⁴ Tento dům získal pravděpodobně sňatkem s Johanou a na základě toho mu bylo uděleno měšťanské právo.²⁵ Již před sňatkem bylo dohodnuto, že se v domácnosti bude mluvit česky, ačkoliv Johana česky nemluvila, protože byla vychována v německém prostředí. V zahrádce přilehlé k domu se scházeli Jungmannovi litoměřičtí přátelé, mezi nimi např. Antonín Marek, a samozřejmě příbuzní ze strany Johany Světecké z Černčic.²⁶ Jungmannovi strávili v Litoměřicích patnáct let. Když v r. 1807 zemřela Johanina teta Františka Rösslerová, vdova po litoměřickém radním, která neteři odkázala svůj veškerý movitý i nemovitý majetek, mohl Jungmann začít uskutečňovat svůj sen a přestěhovat se do Prahy. V důsledku toho prodali dům, pozemky a vinici v litoměřické čtvrti Zásada a J. Jungmann zažádal o profesuru v Praze. Když získal dekret na akademickém gymnáziu na Starém Městě pražském, přestěhovali se konečně do Prahy. Krátký čas bydleli v Liliové ulici a roku 1816 koupili na polovici s radním Kebrem²⁷ dům. č. p. 749 v Praze II, v Široké ulici.²⁸ Jak se později ukázalo, ani toto spojení nebylo bez

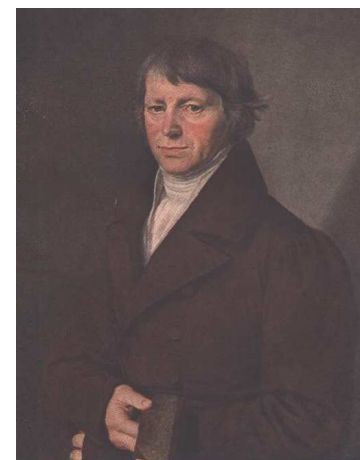
²⁴ Julius DOLANSKÝ, Olga VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Korespondence*, 1956, s. 310.

²⁵ F. SCHULTZ, *Josef Jungmann*, Praha 1873, s. 68.

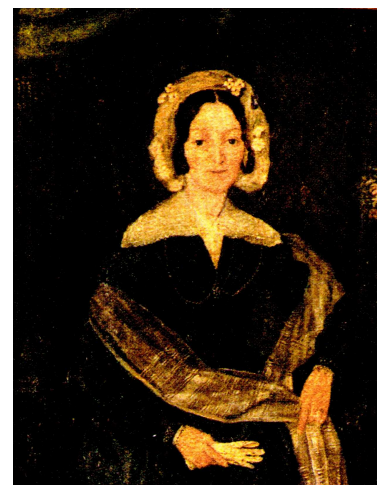
²⁶ „[...] V zahrádce bývalo z jara rušno. Scházeli se tam všichni litoměřičtí přátelé. Kouble, Tachecí, Kára a někteří seminaristé, zejména Marek, jež Josef Jungmann získal v biskupském semináři svými plamennými přednáškami [...] Do zahrádky chodili ovšem také příbuzní paní Johanky, hlavně oba bratři Světečtí, Anton a Filip a paní teta Františka Rösslerová, vdova po městském radním [...]“ Citováno dle J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., 310.

²⁷ Jeho křestní jméno se mi nepodařilo zjistit.

²⁸ Dnes Jungmannova třída.

Obrázek 6 - Josef Jungmann - obraz (namaloval Antonín Machek)

Obrázek 7 - Johana Světecká z Černic

Obrázek 8 - Johana Jungmannová (namalovala Amalie von Peter, 1839)

problémů.²⁹ V Praze setrvali manželé Jungmannovi až do konce svého života. Josef Jungmann zde také roku 1847 zemřel.

V posledních letech svého života zajížděl Josef Jungmann na léčení do lázní. V roce 1837 „meškal kvůli chorobě“ v Karlových Varech, v letech 1840 a 1843 se léčil v lázních v Libverdě, roku 1841 v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína a roku 1845 v lázních ve Šternberku, kde také napsal své zápisky.³⁰

Johana Marie Nepomukovna Eva Světecká z Černčic pocházela ze starobylého českého rodu. Jméno Světecký z Černčic mělo svůj původ od vsí, Bedřichův Světec a Černčice u Loun, které tento rod kdysi vlastnil. V patnáctém století držela rodina také statek Pístné. Další zmínka o rodu Světeckých z Černčic pochází ze 16. století. V této době nechal Mikuláš Světecký z Černčic se svou manželkou Annou Libinskou z Blatna postavit oltář v kostele sv. Vavřince v Litoměřicích³¹ Matkou Johany Světecké z Černčic byla Anna, rozená Bienertová z Bienenbergu. Z neudaného důvodu však Johanu vychovala její teta Františka Rösslerová. Otec Johany byl krajským hejtmanem ve Vršci v Uhrách.³² Přesný počet Johaniných sourozenců mi není znám. Nejvíce informací je o jejích třech bratrech. Dva z nich, Ignác a Filip působili jako rakouští důstojníci. Třetí bratr, Antonín byl

²⁹ „[...] V našem domácím živobytí učinili jsme si sami zbytečnou starost, přejavše druhou polovinu domu od pana Körbra [...]“ Josef EMLER (ed.), *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČČM 56, 1885, s. 426.

³⁰ Viz Ottův slovník naučný, Praha 1998, díl XIII., s. 675.

³¹ M. STRETTIOVÁ, c. d., 43.

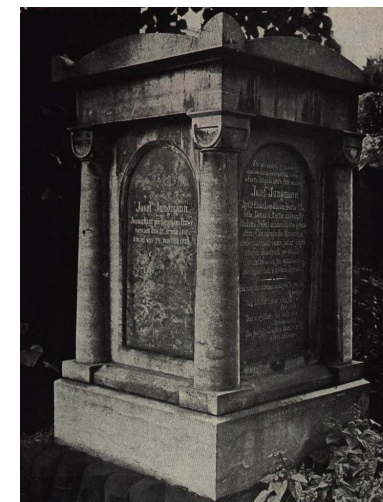
³² Tamtéž.

Obrázek 9 - Znak rodu Světeckých z Černčic

Obrázek 10 - Jungmannův dům v Praze

Obrázek 11 - Náhrobek rodiny

profesorem.³³

Z manželství Josefa Jungmanna a Johanny Marie Nepomukovny Evy Světecké z Černčic se narodilo celkem 6 dětí, 3 chlapci a 3 děvčata. Nejprve se narodil syn Josef, po něm nejstarší dcera Johanka (přezdívána „Hanenka“), dále dva synové, Ignác Josef a František, kteří zemřeli záhy, prostřední Jungmannova dcera Anna („Nanenka“) a nejmladší Kateřina („Katynka/Katinka“).

Nejstarším synem manželů Jungmannových byl Josef, v rodině přezdíváný Jozífek, narozený v Litoměřicích 13. 8. 1801 v domě v Dlouhé ulici. Mladý Josef byl bystrý a zvědavý. Byl vychován v obou jazycích v češtině i němčině.³⁴ O svém sedmiletém synovi se Josef Jungmann zmiňuje i v dopisu svému příteli Antonínu Markovi.³⁵ Mladý Jungmann byl hudebně nadaný a v dětství se začal učit hrát na klavír a na housle. Když přišli do Litoměřic ruští vojáci, bylo mu dvanáct let. Tato událost prý byla údajně důvodem jeho lásky k ruštině, proto podle ruského způsobu kladl ke svému jménu jméno po otci, Josefovič.³⁶

Josef Josefovič byl podle vzpomínek Marie Strettiové, vnučky Anny Jungmannové, provdané Musilové, nadaný. Napsala o něm, že „[...] byl hudebník, pianista a houslista, překládal libreta k operám [...]“.³⁷ Na základě jeho literární činnosti, a to především překladatelské, je možné vyvodit závěr, že

³³ M. STRETTIOVÁ, c. d., 43.

³⁴ Citováno dle J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 310.

³⁵ „[...] On čte a píše – česky [...]“. J. EMLER (ed.), c. d., s. 502.

³⁶ J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 310.

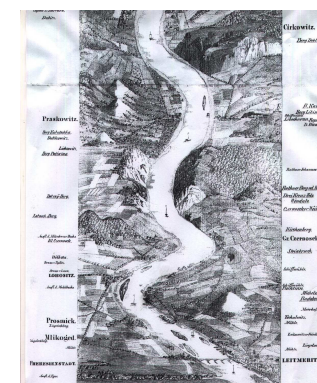
³⁷ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 24.

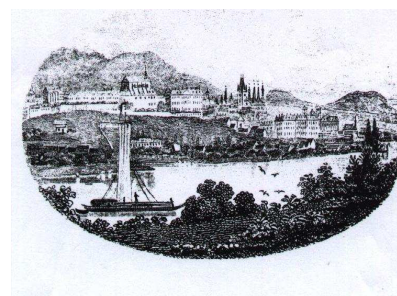
Obrázek 12 - Kostel v Litoměřicích

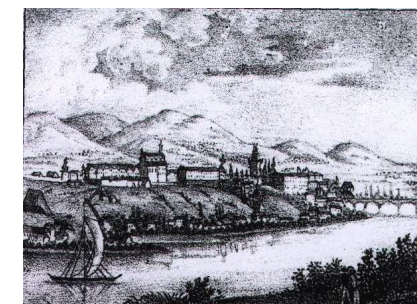
Obrázek 13 - Pohled na Litoměřice

Obrázek 14 - Litoměřice na panoramu Labe

Obrázek 15 - Litoměřice

Obrázek 16 – Litoměřice od Labe

svou lásku k hudbě později zužitkoval a významnou měrou se zasloužil o překlad známých hudebních děl do češtiny. Jednalo se zejména o překlad Mozartových oper, které překládal nejen sám, ale také pro jiné překlady vyhledával vhodné osoby.³⁸

Josef Jungmann mladší získal své vzdělání nejprve na litoměřickém a později na staropražském gymnáziu a na filosofické a právnické fakultě pražské univerzity. Po ukončení studia se věnoval kariéře právníka, ačkoliv ho tato práce nijak vnitřně neuspokojovala.³⁹ Z tohoto důvodu zvažoval možnost stát se profesorem jako jeho otec.⁴⁰ V r. 1828 (15. 3.) složil zkoušku z kriminálního práva a měl v úmyslu „[...] *na keraj jíti za justiciára* [...]“⁴¹ V jednom ze svých dopisů Antonínu

Markovi se svěřil, že má v plánu podat si žádost do Haliče nebo do některé jiné jihoslovenské země. Když byl roku 1833 jmenován auskulantem u zemských desek, svou cestu odložil.⁴² Z jeho korespondence s Markem vyplývá, že v roce 1829 měl v úmyslu vykonat ještě další zkoušky z politického a kriminálního práva, které byly nutné k dosažení soudcovské hodnosti.⁴³ Vzhledem ke své nemoci však tyto zkoušky odložil a pravděpodobně je již

³⁸ J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 313 – 14.

³⁹ V. ZELENÝ, c. d., s. 290.

⁴⁰ J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 316.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² „[...] *Těšil sem se, že mu konečně adjutum usouzeno! Není to ovšem odměna přiměřená letům a pracím vylopotěným? Než jednak něco! K upokojení myslí sloužitci podarek ! – za nímž Bohdá i druhé i třetí, což chlebem a úřadem sluje, znenáhla poplyne [...]*“ V. ZELENÝ, c. d., s. 302.

⁴³ Citováno dle J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 316.

Obrázek 17 – *Koňský trh od Koňské brány*

Obrázek 18 – *Vyšehrad a Petřín od Podolí*

nikdy nevykonal. Na dobu jeho studií vzpomíná jeho nejmladší sestra Kateřina v jednom ze svých deníků. Popisuje ho zde jako bratra, „[...] který vždy s prospěchem studoval a apeltorium výtečně odbyl i při své mnohé práci ještě v prázdných okamžicích se literární práci zaměstnával [...]“; a dodává, že to „[...] byl to zdárný syn šlechtěného otce svého [...]“.⁴⁴

Josef Josefovič Jungmann si dopisoval s Antonínem Markem, Františkem Šírem a Janem Kollárem.⁴⁵ Kromě přátel svého otce se Josefovič stýkal i se svými současníky. Z nich můžeme jmenovat např. Antonína Musila, pozdějšího manžela Anny Jungmannové nebo mladého medika Josefa Quadráta, který se pak v pozdějších letech stal rodinným lékařem. Díky myšlence založit čtenářskou obec na Turnovsku v době, kdy se zde Antonín Marek stal farářem, byl v úzkém kontaktu s „[...] volným sdružením četby milovných vlastenců soustředěných kolem Marka [...]“ a pro toto sdružení v Praze nakupoval a vybíral knihy.⁴⁶

Kromě své kariéry se Josef Josefovič aktivně účastnil dění v literárním světě. Jeho zásluhou došlo k založení spolku k překládání německého spisovatele van der Velda, autora úspěšných románů. Členy tohoto spolku byli Antonín Marek (farář Libuňský), Pavel Vetešník (farář v Sobotce), Jan Šolc (duchovní správce na Hrubé Skále), František Šír (pro-

Obrázek 19 - Jan Kollár

Obrázek 20 - Antonín Marek ve vyšším věku

⁴⁴ Výtah pochází z dosud nenalezeného deníku Kateřiny Jungmannové. Citováno dle J DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 289. V této části knihy odkazuje Olga Lauermanová-Votočková následující douškou: „Z originálu. Výtah z deníku mého od Kateřiny Petrovičové-Lauermannové, rozené Jungmannové k 24. 12. 1833.“

⁴⁵ V. ZELENÝ, c. d., s. 292 – 293.

⁴⁶ J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 308.

fesor v Jičíně), a jiní.⁴⁷ Kromě toho usiloval Josef Josefovič o založení nového časopisu, k němuž nikdy nedošlo.⁴⁸ Podle slov Olgy Lauermannové - Votočkové měl Josefovič k práci redaktora dobré předpoklady, protože byl „[...] dobrý organisátor, plný podnětů a bouřev-natosti“, který „dbal správné češtiny jsa názoru, že literární mluva má hledat výrazy především v lidovém jazyku [...]“.⁴⁹ Josefovič přispíval vlastními pracemi do nejrůznějších časopisů, např. do časopisu Českého muzea nebo do časopisu „Jindy a nyní“. Pod některá svá literární díla se podepisoval pseudonymem Radobylský podle kopce Radobýlu u Litoměřic.

Josefovičovu slibnou literární činnost přerušovala častá nemoc, a to zejména od roku 1831.⁵⁰ Tragický zlom nastal v roce 1833, kdy jediný Jungmannův syn a nositel rodinného jména skonal. Josef Josefovič zemřel na Štědrý den roku 1833 ve věku 32 let. Kateřina jeho úmrtí komentuje ve svém deníku těmito slovy: „[...] právě na Štědrém večeru, kdežto matinky den narození byl, zemřel náš drahý bratr Josef, na horké nemoci co auskultant při zemských deskách [...]“.⁵¹ Jeho pohřeb se uskutečnil 27. 12. 1833 ve dvě hodiny odpoledne a jeho tělo spočinulo na Olšanském hřbitově. Druhého dne ráno za něj rodina nechala odsloužit mši ve farním kostele u Panny Marie Sněžné.⁵² Byla to

Obrázek 21 – *Hradčany*

Obrázek 22 - Královská rezidence v Praze

⁴⁷ V. ZELENÝ, c. d., s. 293 – 294.

⁴⁸ J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 317.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ „[...] pro nemoc svou kancelářskou prací osvobozen jsem a jiného robiti nesmím; přeci ale skrze léčení své z domova nemohu [...]“.⁵⁰ Tamtéž, s. 318.

⁵¹ Tamtéž, s. 289.

⁵² „[...] Josef Jungmann [...] a manželka jeho Johana, rozená Světecká z Černčic, se svými dcerami Johanou, Annou a Kateřinou dávají truchlivou zprávu, že se líbilo Bohu jejích

milovaného syna a bratra Josefa [...], z tohoto časného života v onen lepší povolati. Umřel v 32. věku svého na nervovou zimnici dne 24. 12. o sedmé hodině večerní [...]. Tělo jeho bude dne 27. t. m. odpoledne o 2 hodině na olšanském svatém poli pochováno, mše pak za duši jeho dne 28. t. m. ráno v 10 hodinách ve farním kostele u Panny Marie Sněžné čteny budou. [...]“ J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 289.

smutná rána v okamžiku, kdy Josef Jungmann dokončil „[...] svou klopotnou, únavnou, celoživotní práci – slovník – a „místo oddechu a uspokojení [...]“⁵³ přišla „[...] taková zdrcující rána [...]“⁵⁴ Úmrtí jediného syna Josefa Jungmanna zasáhlo. Kateřina si do svého deníku zapsala: „[...] Viděla jsem otce ponejprve bořce zaplakati při smrti našeho šlechtného bratra [...]“⁵⁵ V matrice je jako příčina smrti zapsána nervová horečka“ (Nervenfieber).⁵⁶ Josefovičova smrt byla první z rodinných tragédií.

Podle slov Olgy Lauermannové-Votočkové sestry na svého bratra dlouho vzpomínaly. Do závěru edice Josefovičovy korespondence napsala „[...] slychávala jsem svou babičku – Josefovičovu sestru Kateřinu – často o něm vyprávět [...]“⁵⁷

Josefova o rok mladší sestra Johana zemřela několik dní potom, co byl vydán Jungmannův slovník tiskem.⁵⁸ Johaně se v rodině přezdívalo „Hanenka“. Svě jméno pravděpodobně získala po své matce Johaně Nepomukovně Marii Evě, rozené Světecké z Černčic. Podle vzpomínek byla velmi inteligentní a vzdělaná. Johana pomáhala svému otci při sestavování

⁵³ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 28.

⁵⁴ „[...]Právě v tom čase dopsal otec své velké dílo, česko-německý slovník, na kterém částečně celých třicet let pracoval; pověděl to ještě před smrtí svému synovi, řkouc: ‚Musím ti sdělit, že jsem můj slovník dopsal, až budeš zdrav, pak se zaranuješ teprve se mnou.‘ Ubohý bratr svou radost jevil otci odpovědí touto: ‚Ó tatínku drahý. Kdybych byl hned v tom největším paroxysmu, přec se srdečně raduji.‘ Byla to také jeho poslední utěšená chvíle, které se na tomto světě byl dočkal [...]“ Citováno dle J DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 289.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, s. 320.

⁵⁷ Tamtéž, s. 312.

⁵⁸ Zemřela v roce 1839.

Obrázek 23 - *Malá Strana a Hradčany v Praze*

Obrázek 24 - *Pohled na Pražský Hrad ze dvora vojenského skladiště*

slovníku. Své vzdělání získala pravděpodobně stejně jako její sestry v klášteře u voršilek. Zůstala svobodná a nikdy se neprovdala, ačkoliv dostala několik nabídek k sňatku.⁵⁹ Také prý byla Jungmannovou nejoblíbenější dcerou. To tvrdí nejen M. Strettiová⁶⁰ ve svých vzpomínkách, ale také V. Zelený ve své monografii.⁶¹ Olga Lauermannová-Votočková ji na základě vyprávění své babičky charakterizovala jako „[...] nemluvnou a zadržlivou Hanynku [...]“.⁶²

Stejně jako její starší bratr byla Johanka před svou smrtí upoutána nemocí na lůžko. Její otec do dopisu svému příteli Antonínu Markovi dne 26. 12. 1839 napsal: „[...] Jedenácte dní toliko ležela, ač v bolestech, ano ji hostec vlády v nobou jedna po druhé, pak v rukou zřivil, přece její tichá povaha, sebezapírající, o jiné pečující neopustila a my nebezpečství netušili, až předposlední noc smrtelné ouzkości počítávala a potom náramnou rychlostí ku konci se blížila. Umřela ve své nevinnosti, bobu oddané, tiché povaze, jak jen lepší lidé umíratí mohou [...]“.⁶³ Na úmrtí své dcery Jungmann reaguje také i v svém dopise Janu Kollárovi.⁶⁴ Po smrti Johanky se celá rodina i s nejmladší dcerou na tři dny odstěhovala do hostince U Černé-

Obrázek 25 - Mapa Prahy z roku 1841

⁵⁹ „[...] ona však nebyla pro tento svět, ani svět ten cele pro ni, bylať plna vyšších ideálů – protož odmítoucí několik jí podaných sňatků raději svobodnou zůstávala [...]“ A. J. VRĚÁTKO (ed.), *Dopisy Josefa Jungmanna k Janu Kollárovi*, ČČM 54, 1880, s. 213.

⁶⁰ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 29.

⁶¹ „[...] Johana, nejstarší dcera Jungmannova, vynikla i dary ducha i ušlechtilými povahami mravními i bývala miláčkem otcovým jenž ji vl istech k Markovi svou „mladou Hanenkou“ nazývá. [...]“ V. ZELENÝ, c. d., s. 324.

⁶² J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., s. 312.

⁶³ V. ZELENÝ, c. d., s. 324.

⁶⁴ „[...] cítím to opravdově, že mimo víru v Boha oučastnost dobrých lidí a přátel největší jest v nešestí potěcha. Má Johanka vzala se sebou dobré jméno, lásku mnohých mladých přítelkyň a památku ctnostné a nevinné i rozumné panny. [...] Byla konečně Češka, ráda čítajíc české knihy,

zvláště Vaše spisy a z těch opět Vaše kázání. Odpuště však, že já otec v její chválu se zahlubuji; jest i to srdci zarmoucenému potěšitelno [...]“., s. 213.

koně, kde setrvala až do doby, kdy bylo připraveno vše nezbytné.⁶⁵ Johancina matka byla rovněž zasažena jejím skolem.⁶⁶ Pohřeb Johany Jungmannové byl veřejný a doprovázel ho průvod.⁶⁷ Smrt své dcery popsal Josef Jungmann slovy: „[...] Před 6 lety dne 24. 12. umřel můj nenabraditelný syn a letos [o] osm dní dříve nejmilejší dcera. Tébož dne 24. 12. má žena otce ztratila. Jest to osudný nám měsíc! [...]“⁶⁸

Ze všech Jungmannových potomků se dospělosti dožily pouze dvě jeho mladší dcery Kateřina Jungmannová, provdaná Lauermannová-Petrovičová, a Anna Jungmannová, provdaná Musilová.

Druhá Jungmannova dcera Anna, přezdívána „Nanenka“, se narodila r. 1808 v prvních dnech měsíce března v Litoměřicích. Když dosáhla věku osmi let, přestěhovali se s celou rodinou do Prahy. Anna se ve svých 28 letech provdala „[...] za nejlepšího přítele svého zesnulého bratra Josefa [...]“ Antonína Musila.⁶⁹ Její vnučka Marie Strettiová na ni vzpomíná jako na „[...] milou stařenku malé postavy, ale velmi přímého držení, jasných hnědých očí, laskavého a moudrého pohledu [...]“.⁷⁰ Podle jejích vzpomínek uměla hrát na piano⁷¹ a kromě českého a německého jazyka ovládala i francouzštinu.⁷² Byla velmi

⁶⁵ V. ZELENÝ, c. d., s. 325.

⁶⁶ „[...] nemohu vypsati žalost naši, zvláště pak mé manželky.“ A. J. VRŤÁTKO (ed.), c. d., s. 213.

⁶⁷ „[...] byl průvod pěkný, množství lidí – takový podíl veřejný, jakož jen lepším lidem bývá [...]“ Tamtéž.

⁶⁸ Citováno dle V. ZELENÝ, c. d., s. 325.

⁶⁹ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 44.

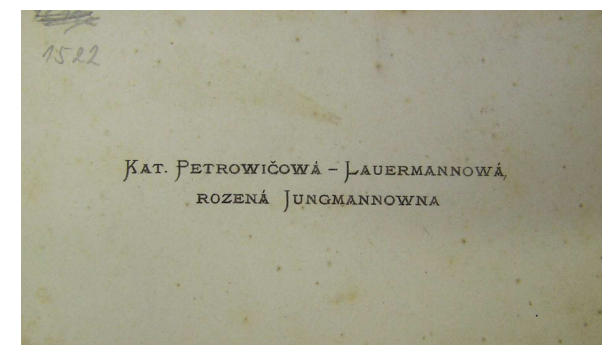
⁷⁰ Tamtéž, s. 15.

⁷¹ Tamtéž, s. 16

⁷² Tamtéž, s. 17.

Obrázek 26 - Anna Jungmannová, provdaná Musilová

Obrázek 27 - Vítka Kateřiny Lauermannové-Petrovičové

vzdělaná, zajímala se o zahraniční i domácí politiku a hodně četla. Taktéž měla osobní kouzlo a aureolu Jungmannovy dcery.⁷³ Olga Lauermannová-Votočková Annu Musilovou podle slov své babičky charakterizovala jako „[...] *energickou a podnětnou Nanynku* [...]“.⁷⁴

Z manželství Anny Jungmannové-Musilové a Antonína Musila, kterému Josef Jungmann říkal familiérně „*Musílek*“, se narodilo celkem pět dětí, z toho tři dcery (Marie, Johana a Milada) a dva synové (Josef a Jaroslav). Díky velkému počtu dětí pak byla tato rodinná větev početnější než větev potomků Kateřiny. Co se týče jejího manžela, Antonín Musil byl profesí právník a působil ve státní úřednické sféře. Podle „vzpomínek“ to byl poctivý, přísný muž a vlastenec.⁷⁵ Jeho otec František Musil byl zemský geometr a zemřel velmi záhy. Antonín Musil poté žil jen z matkou. Byl jediný z pěti dětí, kdo se dožil dospělosti.⁷⁶

Manželé Musilovi obývali pětipokojový byt s okny do ulice,⁷⁷ alespoň těmito slovy na to vzpomíná vnučka Anny Musilové: „[...] *Babička obývala tři [pokoje] a dva pronajímala*“⁷⁸ V pozdějších letech pak v tzv. „nádvořním bytu“ v prvním patře bydleli i manželé Strettiovi, před tím, než se odstěhovali do Kostelce nad Černými lesy.

⁷³ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 16 – 17.

⁷⁴ J. DOLANSKÝ, O. LAUERMANNOVÁ-VOTOČKOVÁ, c. d., s. 312.

⁷⁵ „[...] *Dědeček byl právník, svou kariéru končil jako „Oberlandesgerichtshilfsämterderektor“. [...] byl muž velice přísný k sobě i jiným, poctivý a pořádný do krajnosti. trpěl mnoho v úřadě za své upřímné češství, k němuž se neohroženě hlásil [...]*“ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 44.

⁷⁶ Tamtéž, s. 45.

⁷⁷ Jedná se o Jungmannovu třídu.

⁷⁸ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 50.

Anna žila většinu svého života ve stejném domě jako její sestra Kateřina s výjimkou let, kdy byla Kateřina vdaná. Podle vzpomínek Marie Strettiové lze předpokládat, že se sestry pravidelně stýkaly a společně vykonávaly některé činnosti. V knize je např. připomenuto, že „[...] *babička* [...]“⁷⁹ převzala „[...] *zvyk přijatý z jejího domova, od Jungmannů* [...]“ a trávila nedělní odpoledne v teple domova za účasti „[...] *četné společnosti, často jistě i velmi zajímavé* [...]“, během níž „[...] *se podával čaj, slané rohlíky a míchanice (nářez)* [...]“. Těchto nedělních sezení se účastnila také Kateřina a v pozdějších letech i její syn Josef.⁸⁰ Kromě nedělních setkání vzpomíná M. Strettiová na společné procházky se svou babičkou a „tetinkou hořejší“ Kateřinou Lauermannovou-Petrovičovou,⁸¹ na společné svačiny s několika známými. K tomu poznamenává, že během těchto svačin se všechny přítomné dámy „[...] *zabývaly ručními pracemi* [...]“.⁸² Připomíná i to, že sestry si občas po svačině zahrály partičku karet.⁸³ „[...] *V černé hodince, než se rozsvítilo* [...]“, sedávala Anna s celou rodinou pohromadě a „[...] *hrávala*

⁷⁹ Tím je zde míněna Anna Jungmannová-Musilová.

⁸⁰ M. STRETTIOVÁ, c. d. s, 19 – 20.

⁸¹ „[...] *Odpoledne ve tři hodiny přišla z druhého patra tetinka „hořejší“, babičina o tři roky mladší sestra, paní Kateřina Petrovičová-Lauermannová, a šlo se buď na Žofín nebo na Střelecký ostrov, do Stromovky, na Plzenku, do Canalky nebo Kravína, každý den jinak. Těšilo mne, když to bylo dále a jelo se tramvají. Zvláště jízda po Václavském náměstí, říkalo se Koňský trh, se mi líbila. [...] Za nejistého počasí chodívala babička jen na Karlovo náměstí. V zimě, obzvláště v pozdějších letech se vypravily s tetou hned po obědě na procházku. Šly jsme, babička zavěšena do tety, po Národní třídě, nábreží k mlýnům a zpět [...]*“ Tamtéž, s. 19.

⁸² „[...] *Obyčejně se sešlo u svačiny několik známých. Všechny se pak zabývaly ručními pracemi. Přečísané jemné kabátky, čepičky pletla tetička pro robátka všech svých známých. [...]*“ Tamtéž.

⁸³ „[...] *V zimě i v létě za špatného počasí přicházela po svačině dolů k babičce její sestra tetička hořejší. Hrávaly spolu karty – bezíka. Z obavy, aby jedna druhé neublížila, vyměňovaly si karty, nikdy žádná nemohla vyhrát. [...]*“ Tamtéž, s. 10.

zpaměti [...]“ na piano. Někdy hrávala společně s Kateřinou takže, pak s „[...] tetou [...]brávaly čtyřručně[...]“⁸⁴ Sestry se po večerech věnovaly čtení českých knih⁸⁵ a navštěvovaly české divadlo. Kateřina to komentuje slovy: „[...] Tady máme zde přec jednou v týdnu české divadlo, sestřínka má a já jsme předplaceni a těšíme se vždy již na čtvrtek. Neb kromě toho, že český bráti slyšíme, máme také ještě tu výbodu, že se tam skoro se všemi známými setkáme [...]“⁸⁶ Obě sestry pravidelně četly denní tisk i nejrůznější časopisy.

Sestry chodily společně navštěvovat Erbenovy a Rezkovy, kteří byli jejich dlouholetými přáteli,⁸⁷ a zároveň ve svém domě návštěvy přijímaly. Kateřinu zde navštěvovala její kamarádka a bývalá spolužačka Laura von Kohausen⁸⁸ a na návštěvy k Anně přicházeli např. Božena Jirečková,⁸⁹ dcera Pavla J. Šafaříka, nebo Olga Pichlová, dcera Josefa Bojislava Pichla, nebo hejtman Schmid.⁹⁰ Kromě svých přátel navštěvovaly Jungmannovy sestry i po mnoho let Lauermannovy, bydlící na „Koňském náměstí“.⁹¹ O vánocích,

Obrázek 28 - Vyobrazení K. J. Erbena, Jana Kollára a Antonína Rezka

⁸⁴ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 16.

⁸⁵ „[...] těším se již napřed, že nám třetí svazek báchorek některý dlouhý zimní večer příjemně ukrátí!“ ⁸⁵ R. ADAM, J. JANÁČKOVÁ (edd.), c. d., s. 34.

⁸⁶ Tamtéž, s. 142.

⁸⁷ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 73.

⁸⁸ Tamtéž, s. 80.

⁸⁹ Tamtéž, s. 69.

⁹⁰ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 83.

⁹¹ „[...] Stále udržovala babička i teta Marie přátelství s rodinou Lauermannovou, širším příbuzenstvem prvního muže babiččiny sestry Kateřiny, tzv. tetinky hořejší. Slýchala jsem ještě velmi mile vzpomínati na její tchýni, starou paní Lauermannovou. [...] Sama jsem znala již jen nejmladšího tetiččina švagra, strýčka Pepi-ho, policejního radu. Často jsme ho navštěvovaly. Bydlel v rodinném domě Lauermannovic domě na Koňském trhu, čp. 774/II., vedle Adamovy lékárny. Starobylý dům s úzkým průchodem na Jungmannovo náměstí, [...] Strýček Pepi, menší zavalitý pán, dlouhé, prošeďlé vlasy dozadu sčesané a trochu písklavý hlas, byl bezdětný vdovec [...]“ Tamtéž, s. 80.

nebo v letních měsících navštěvovala Anna Musilová svoje děti (manželé Strettiovy) a vnoučata v Kostelci nad Černými lesy, kam jezdila fiakrem. Zde se vždy na několik týdnů zdržela.⁹² Kromě toho je nutné předpokládat, že obě sestry si hojně dopisovaly se svými přáteli, známými i příbuznými.

Poslední a nejmladší dcerou Josefa Jungmanna byla „Katynka“, jak se jí v rodině přezdívalo. Narodila se v zimním prosincovém dnu roku 1811 po jedenácti letech společného manželského života svých rodičů. Své jméno dostala pravděpodobně po babičce z otcovy strany. Kateřině byly v době, kdy se s rodiči přistěhovala do Prahy, pouhé čtyři roky. Její vzdělání bylo stejné jako u její sestry, mluvila česky, německy a francouzsky, což lze dokumentovat i v jednom z jejích deníků.⁹³ Ve svém deníku si také poznamenala, že „já č[e]tla jsem trochu polsky.“⁹⁴ Kromě jazyků uměla Kateřina hrát na piáno⁹⁵ a kreslit, což se společně s ručními pracemi naučila u voršilek.⁹⁶

Jako benjamínek zůstala v rodině ze všech nejdéle a provdala se až ve věku 32 let. Jejím prvním manželem se stal Antonín Lauermann, který pocházel ze zámožné pražské obchodnické rodiny, ale povoláním byl

úředník.⁹⁷ Na svatbě ho cestou k oltáři jako svědek doprovázel jeden z jeho bratrů. Za družičku byla určena Claire Světecká z Černčic, Kateřinina sestřenice.⁹⁸ Svatba se uskutečnila v roce 1842.⁹⁹ Záhy po svatbě na počátku měsíce srpna se Kateřina vydala se svým manželem Antonínem a svou tchýní na cestu do Ischelských lázní. Mladí manželé také chtěli společně navštívit město Salzburg.¹⁰⁰ Manželství netrvalo dlouho, Antonín Lauermann zemřel velmi záhy, již po dvou letech manželství, a to v roce 1844.¹⁰¹ Roku 1844 se narodil jediný Katinčin syn Josef, který se později oženil s Annou Mikschovou a byl otcem Olgy Lauermannové-Votočkové.¹⁰² Příčinou jeho smrti byl údajně „[...] *plicní neduh* [...]“. Katinka to také komentuje ve svém cestovním deníku z roku 1845 těmito slovy: „[...] *ta má ještě svého mužička! měl*

⁹⁷ „[...] Nejmladší babiččina sestra byla Kateřina (1811 – 1889). Provádala se za Antonína Lauermanna. Pocházel ze zámožné pražské obchodní rodiny, sám byl – myslím – nějakým úředníkem. Zemřel asi po dvou letech manželství, zanechav jí několik měsíců starého syna Jozu – otce Olgy Votočkové-Lauermannové. [...]“ Tamtéž, s. 29.

⁹⁸ „[...] Jednou vyndala teta Claire růžové hedvábné šaty, v nichž byla za družičku na svatbě tetinky hořejší, Katynky Jungmanové, když se vdávala za Lauermanna. Mládencem byl ženichův bratr. Hořce se rozplakala. Pak mi řekla teta Matylda, že onen Lauermann byl velká láska ubohé Claire [...]. M. STRETTIOVÁ, c.d., s. 64.

⁹⁹ „Ještě jednou skládáme srdečné díky za prokázanou domu našemu čest a lásku, ochotným přibytím ke sňatku naší dcery Katinky, [...]“. J. EMLER (ed.), c. d., s. 415.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ „[...] Lauermann – zle se má. Lékařové nad ním zoufají, dušení na prsou mu povoliti nechce a mizí tělo jeho očitě. Jak bůh chce. Člověk proti vyšším zákonům ničeho nemůže. Ubohá Katinka se trápí, ačkoli ještě nebezpečnost nezná! [...]“. Tamtéž, s. 422.

¹⁰² „[...] Katinka počet náš poněkud velikými ztrátami umaleny nyní synem zmnožila. Ona i Lauermann ruky políbení a nejuctivější poklony své vzkazují [...]“. Tamtéž, s. 421.

⁹² M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 18.

⁹³ „[...] mluvil z tou paní v řeči, jestli neumím francouzsky [!] já povídala že z míma [!] přítelkyněma mluvím, ale z rozeným Francausem že bych nemluvila [...]“. LA PNP, Josef Jungmann, rukopisy rodinné-deníky, Výlet do Děčína, s. 21 – 22.

⁹⁴ Tamtéž, s. 18.

⁹⁵ „[...] pak jsem hrála trošku fortispisna[...]“. LA PNP, Josef Jungmann, rukopisy rodinné-deníky, Výlet do Libuně, s. 3.

⁹⁶ „[...] Ručními pracem a kreslení se učily u Uršulinek. V letech dvacátých se tam učila i babička a její sestry – velmi hezky malovaly květiny [...]“. M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 48.

prý také vředi [!] na plicích a jakých, jeho předcy vybojil [...]”¹⁰³ Ztráty manžela Kateřina velmi želela. Do svého deníku si poznamenala, že „[...] mě nějak bylo velmi smutno! zdálo se mě, že já předcy [!] tuze nešťastná sem! [...]”¹⁰⁴ Projevy smuteční nálady pak lze najít v celém deníku z roku 1845, který Kateřina napsala již jako vdova.¹⁰⁵ Během svého manželství bydlela Kateřina pravděpodobně v domě na tehdejší Koňském náměstí č. p. 744/II., patřícím rodině Lauermannových.¹⁰⁶

O tom, že se Kateřina se svým budoucím mužem znala již v době před jejich svatbou, svědčí několik zápisů v jejím deníku. Z něj je zjevné, že si Kateřina se svým budoucím manželem¹⁰⁷ vzájemně psali.¹⁰⁸ Na základě deníkových zápisů lze vyslovit hypotézu, že v době, kdy manželé Jungmannovi trávili svou „dovolenou“ v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína, byli Lauermannovi na cestě do Vídně,¹⁰⁹ kde se několik týdnů zdrželi.¹¹⁰ Kateřina na svého budoucího manžela čekala a velmi se jí po něm stýskalo, proto na něj vzpomínala v deníku.¹¹¹ Například již velmi záhy po

svém odjezdu z Prahy si poznamenala „[...] co as dělají moje černé oči! Mě se po nich stýská [...]“¹¹² Právě Lauermannovi mohli Jungmannovým doporučit pobyt právě ve Horním Žlebu, protože lázně sami navštívili.¹¹³

Po ztrátě manžela se Kateřina vrátila zpět do domu svých rodičů, ale po několika letech se znovu provdala. Jejím druhým manželem se v roce 1851 stal srbský profesor Dimitrij Petrovič. Byl mladší než Kateřina a zemřel po čtyřech letech roku 1856 na tuberkulózu. Byl profesorem na gymnáziu v Karlovicích a redaktorem časopisu Ratar.¹¹⁴ Kateřina se po jeho smrti opět vrátila do svého domova a obývala druhé poschodí Jungmannova domu. Z toho se pak odvinulo její přízvisko „tetinka hořejší“.¹¹⁵ V prostředí Jungmannova domu strávila Kateřina Jungmannová pravděpodobně zbytek svého života. Tento dům jí přinášel hmotný užitek plynoucí z pronájmu druhého poschodí domu.¹¹⁶

¹⁰³ LA PNP, Josef Jungmann, rukopisy rodinné-deníky, Pokračování v cestě do Šternberka, s. 6.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 5.

¹⁰⁵ Bohužel první část tohoto deníku je nezvěstná.

¹⁰⁶ Domnívám se, že tomu tak bylo, vzhledem k tomu, že v Jungmannově domě bydleli mladí manželé Musilovy a v této době ještě také sám Josef Jungmann se svou ženou Johannou, roz. Světeckou z Černčic, dá se předpokládat, že Kateřina po svatbě bydlela u svého manžela, v jejich domě.

¹⁰⁷ Výlet do Děčína, s. 16.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 25.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 7.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 25.

¹¹¹ Tamtéž, s. 21.

¹¹² Tamtéž, s. 5.

¹¹³ Tamtéž, s. 4.

¹¹⁴ „[...] Tetinka se vrátila k rodičům, ale po několika letech se znovu provdala za mladého Srba, Dimitrije Petroviče – byl asi o 4 léta mladší než ona. Odstěhovala se s ním do jeho vlasti. Byl gymnaziálním profesorem v Karlovicích a zemřel po čtyřech letech na tuberkulózu. [...]“ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 29. Srov. Robert SAK, *Salon dvou století. Anna Lauermannová-Mikschová a její hosté*, Praha 2003, s. 38.

¹¹⁵ „[...] Za mé paměti obývala tetinka druhé poschodí Jungmannova domu, proto jsme jí vždy říkali „tetinka hořejší. [...]“ Tamtéž.

¹¹⁶ „[...] První poschodí si pronajímala a činži vybírala babička, druhé její sestra „tetinka hořejší“ Petrovičová-Lauermannová, o ostatní se pak dělily [...]“ Tamtéž, s. 51.

Jungmannův dům stál v Široké ulici a sousedil s františkánskou zahradou.¹¹⁷ Jungmannovi jej rozšířili a přistavěli ještě jedno patro. K přístavbě druhého patra došlo patrně v roce 1839.¹¹⁸ Dům měl vlastní zahradu a přiléhala k němu i kašna.¹¹⁹

Na základě vzpomínek M. Strettiové lze také vyslovit hypotézu, že Kateřina i její sestra Anna měly ve své domácnosti kuchařku,¹²⁰ a je pravděpodobné, že mohly mít i další personál.

Život Kateřiny Jungmannové je alespoň trochu dokumentovatelný zejména do roku 1847, kdy ještě žil její otec. Poté je to již velmi obtížné. Josef Jungmann se již nedožil bouřlivých dnů roku 1848, ale Kateřina na ně reagovala ve svém dopise Boženě Němcové: „[...] Doufáme, že nám teď vykvete lepší budoucnost, dejž jenom Bůh síly a svornosti všem Slovanům, aby ten dobrý počátek slavného konce se dočkal. Má mysl jest tak pobouřena, rozčilená, že to ani popsati nelze – skoro každá hodina jiné zprávy přinášela, brzy dobré, pak zase zlé, ten náhlý převrat všech těch citů člověku ani jísti, ani spátí, vzláštně v prvních dnech, nedal! [...] Já zbraň

¹¹⁷ „[...] Doby tam byly nízké, nejvýše dvoupatrové, barokní a za jejich těžkými vraty tajily se zahrádky s kvítím, sousedící s františkánskou zahradou. I ze zadního pokoje bytu Jungmanových bylo možno vidět mnichy procházející se s breviáři po pěšinách dosti prostorné klášterní zahrady. [...]“ Citováno dle J. DOLANSKÝ, O. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, c. d., 311.

¹¹⁸ „[...] Letos nám nastává nemilý rok, musíme stavěti střechu a komíny z poručení magistrátu, pročež hned vystavíme druhé patro [...]“ [...]“ J. EMLER (ed.), c. d., s. 294.

¹¹⁹ „[...] v okolí kašny bylo stále nalito a nepořádek ... nešťastné to místo bylo trvalým zdrojem nepříjemností ... každou chvíli přiběhli nakvašení obyvatelé zdola a pak musela teta – chudák k místnímu ohledání a dělat rychtáře.[...]“ M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 52.

¹²⁰ Tamtéž, s. 54.

sice nemám, ale slovy alespoň naší národnost a spásu proti Němcům hájím! Nynější doba jest labyrint činů a myšlenek? jeden čin následuje druhý a jedna myšlenka stíhá druhou, takže neví člověk, spustí-li se do politiky, kde začítí a kdy přestatí má! To mně věř, že někdy zapomínám, že ženou jsem, a pak zapomenu pro čtení Národních novin a časopisů na mou vaříčku a jehlu; vzláštně mě zajímají Národní noviny! [...]“¹²¹

¹²¹ R. ADAM, J. JANÁČKOVÁ (edd.), c. d., s. 92 – 93.

2. CESTOVNÍ DENÍKY KATEŘINY JUNGMANNOVÉ-LAUERMANNOVÉ

Deníky Kateřiny Jungmannové-Lauermannové pocházejí ze 40. let 19. století. Jsou psány ve čtyřletém intervalu. Deníky vždy pocházejí z určité konkrétní cesty, kterou Kateřina Jungmannová vykonala. Cílem prvních dvou cest byla návštěva lázní, konkrétně lázní sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína a lázní Šternberk (u Slaného). Třetí deník popisuje cestu Kateřiny Jungmannové-Lauermannové do Libuně, kam jela společně se svou sestrou Annou a jejím mužem navštívit otcova nejlepšího přítele Antonína Marka. Deníky jsou psány česky, humanistickou kurzívou, a zachovaly se v nich pravopisné zvláštnosti a chyby. Jednotlivé listy nejsou stránkovány a jeden z deníků je podepsán.

První deník pochází z roku 1841 a nese název „Cesta do Děčína“. Zápisy jsou datovány od 11. do 31. srpna 1841. Kateřina Jungmannová líčí ve svém deníku zážitky z cesty a zapisuje, co ji během cesty zaujalo, s kým se setkali a co vše během dne navštívili a vykonali. Z deníku lze vysledovat i každodenní činnost její i jejích rodičů. Deník z roku 1841 napsala ještě jako svobodná dívka, ale z jeho řádků již vyčteme, že svého budoucího manžela zná a pravidelně si dopisují. Na základě útržkovitých informací v deníku lze předpokládat, že byla již pravděpodobně s Antonínem Lauermannem zasnoubená. Jejich sňatek se uskutečnil o rok později. Deník má celkem 25 strana vyplývá z něj, že Kateřina měla pro jeho psaní vyhrazený čas. Deník psala dvakrát denně,

Obrázek 29 - *Labská plavba v Děčíně*

Obrázek 30 - *Pohled na zámek v Děčíně*

nejčastěji před obědem a před večeří. Denní zápisy zabírají přibližně jednu stranu v deníku, kromě zápisů, které byly napsány během cesty do Drážďan a Česko-saského Švýcarska, ty jsou mnohem kratší než ostatní.

Druhý deník byl napsán roku 1845 a má název „Pokračování v cestě do Šternberka“. Tento deník je v podstatě dodatek k nezvěstnému deníku „Cesta do Šternberka“, proto má pouze 9 stran. Zápisky v něm jsou vedeny od 3. července do 16. července 1845. Deník není nijak formálně uzavřen a spíše se zdá, že nebyl dokončen. Deník je psán obdobným způsobem jako předešlý a dokumentuje každodenní činnost Kateřiny a jejích rodičů. Lze v něm najít zmínky o léčebné kůře. Kateřina se na tento deník podepsala šifrou Katinka L. V době, kdy deník vytvořila, byla již rok vdovou, ale zároveň také matkou. Tento deník nejvíce ze všech tří dochovaných deníků vypovídá o pocitech Kateřiny a jejím soukromí. Na stránkách deníku si autorka nejvíce stěžuje na samotu a smutek, který po smrti svého manžela cítí. Je otázkou do jaké míry zápis vypovídá o skutečných citech a na kolik je sebestylizací autorky.

Třetí deník byl napsán roku 1849 pod titulem „Cesta do Libuně“ a dokumentuje cestu Kateřiny Jungmannové-Lauermannové, kterou vykonala v doprovodu svého švagra Antonína Musila, své sestry Anny a otcova přítele Františka Šíra. Deník má celkem 15 stran a je psán od 13. do 24. srpna na roku 1849. Deník opět zachycuje především denní aktivity a činnosti. Písmo je již mnohem lépe čitelnější.

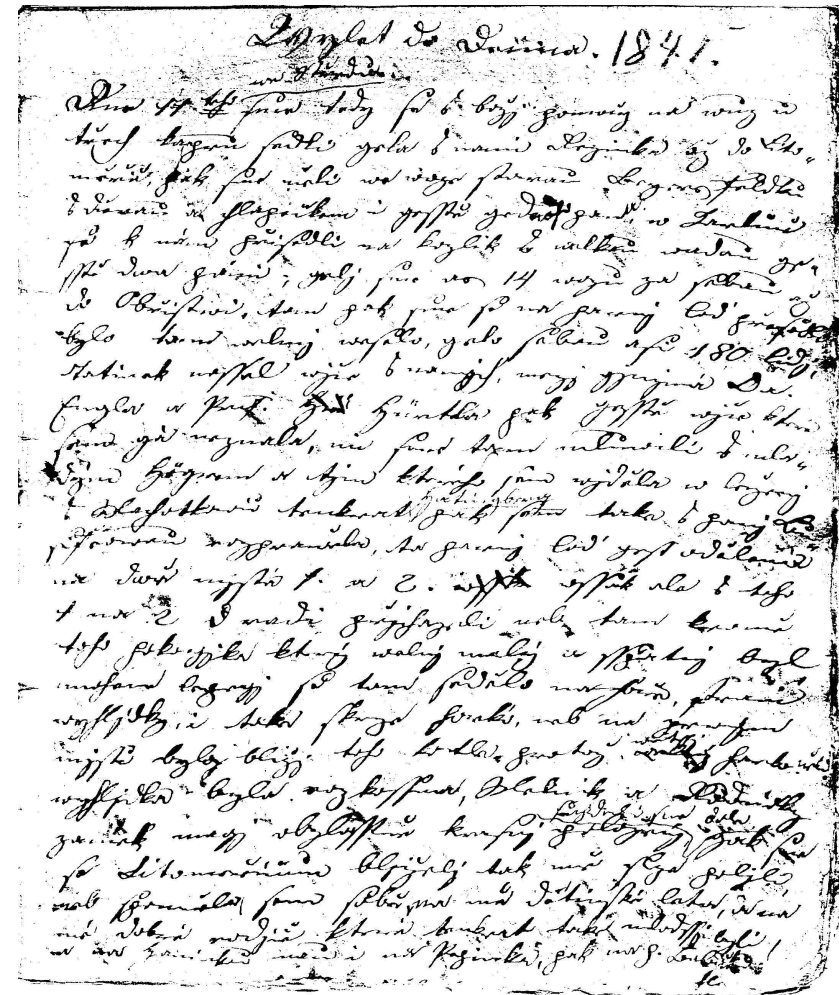
Obrázek 31 – *Pohled na Střekov*

Obrázek 32 – *Parník Königin Maria v Pírně*

Kateřina napsala tyto deníky především sama pro sebe. Nepovažovala se za literátku a necítila se být dostatečně povolána k literární činnosti. Lze to dokumentovat na jejím dopise, který napsala Boženě Němcové dne 27. 4. 1848: „co naškrábu, jenom pouze pro mou zábavu i pro své vlastní vzdělání činím. Můj duch velmi trpěl ztrátami přebroznými, protož se neschopnou cítím k náležitému docvič[ení], bych světu podati mohla dle mé vůle a zdání mého práce dosti dokonalé.“¹²² Jako autorka deníků pravděpodobně primárně nepředpokládala, že by je mohl někdo číst. Lze však u nich předpokládat částečnou stylizaci autorky do určité pozice. Paradoxem je, že se její deníky zachovaly právě v pozůstalosti její sestry a jejích potomků.

Z pozdější doby než jsou datovány deníky pochází šest dopisů, které Kateřina poslala A. V Šemberovi a jeho dceři Zdeňce. Dopisy nejsou příliš bohaté na informace, přesto z nich lze několik údajů získat. Zaměřím se především na ty, které se vztahují k tématu této práce, tj. k cestování a péči o zdraví. V prvním z nich adresovaném A. V. Šemberovi se Kateřina zmiňuje o tom, že má kašel a léčí jej pitím vody a v létě se „do lesů vypraviti bodlá“.¹²³ V dalším dopise adresovaném Zdeňce Šemberové píše o tom, že

Obrázek 33 - První strana deníku s názvem Cesta do Děčína

¹²² R. ADAM, J. JANÁČKOVÁ (edd.), c. d., s. 93.

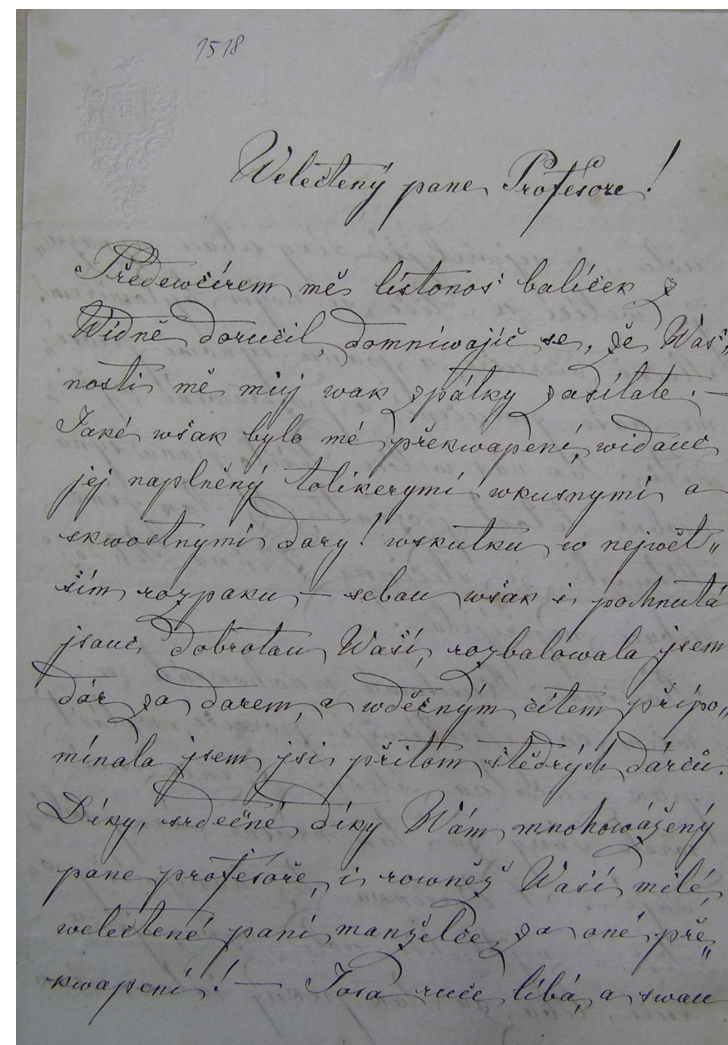
¹²³ „[...] Já ještě posud trošku pokašlávám, piji teď vodu Gleichenbergskou, a z nedočkavosti odčekávám prázdniny, kdež se pak do lesů vypraviti hodlám [...]“. Regionální muzeum Vysoké Mýto, Literární korespondence, Dopis Kateřiny Lauermannové-Petrovičové Aloisi Vojtěchu Šemberovi z roku 1864, inv. č. 1518.

strávila čtyři týdny na návštěvě u kanovníka Antonína Marka v Libuni se svou neteří. Z toho vyplývá, že Kateřina nadále cestovala, a to i mnoho let po smrti svých rodičů, např. v roce 1865 strávila se svým synem „Jozou“ několik týdnů na zotavenou v Kunraticích.¹²⁴

Jak Kateřina vnímala svou rodinu a zachytila ji na stránkách svých deníků? O svých rodičích se Kateřina v deníku zmiňuje velmi často, avšak pouze v souvislosti s tím, jak popisuje společný denní program a vše, co v průběhu dne dělali. O otci se pak zmiňuje i v souvislosti s jeho špatným zdravotním stavem. Jedinou výjimkou, kde bychom kromě obvyklých činnosti nebo zmínek o jeho zdraví našli i jiný obsah, je zápis pojednávající o jejím otci, ve kterém Kateřina napsala v souvislosti s tím, že zpívali české písně „[...] mě bylo ouzsko, že tati[nek] se bude hněvati, že já nic naspamět neumím [...]“:

Nejvíce však lze na základě deníku vysledovat vřelý vztah Kateřiny ke starší sestře, kterou oslovuje Nanenka, Nančinka, Naninka apod. V deníku na ni a její děti často vzpomíná a velmi se jí po ní stýská. Kromě starší sestry Anny vzpomínala při cestě do Děčína také na své dva zemřelé sourozence, sestru Johanku a bratra Josefa, a na své příbuzné Světecké z Černic.

¹²⁴ „[...] V létě [1856] byla maminka několik neděl v Kunraticích na zotavenou se svou matkou. Seznámily se tam s tatínkovou tetou, paní Petrovičovou-Lauermannovou, která tam meškala se svým churavým synem Jozou [...]“. M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 177.

Obrázek 34 - Dopis Kateřiny J. A. V. Šemberovi

Kromě své nejbližší rodiny Kateřina vzpomíná i na svého „Toníčka“, svědčí o tom několik zápisů v jejím deníku, například v zápise ze dne 17. 8. si poznamenala: „[...] *copak asi dělá T[oníček], a jestli jsou již ve Vídni, jak to svědčí paní drabý Lauermance* [...]“¹²⁵ jinde píše: „[...] *co as dělají moje černé oči! Mě se po nich stýská* [...]“¹²⁶ nebo „[...] *co asi dělá T[oníček], jestli na mě vzpomíná* [...]“¹²⁷ V souvislosti s Antonínem Lauermannem zmiňuje Kateřina ve svém deníku nějaký slib o tom, že nebude tančit.¹²⁸ Během svého pobytu v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína také poslala Antonínu Laurmannovi dopis¹²⁹ a zároveň od něj také jeden dostala.¹³⁰ Po svém návratu do Prahy si nejvíce přála, aby se Lauermannovi co nejdříve vrátili zpět do Prahy a mohli se znovu s Antonínem Lauermannem setkat,¹³¹ a komentuje to slovy: „[...] *mě nějak bylo smutno; kdybych jen brzy Lauermannovic přijeli také do Prahy* [...]“¹³² Při svém návratu domů do Prahy si do deníku také poznamenala: „[...] *má první otázka byla, jestli zde není psaní od T[oníčka]* [...]“¹³³

¹²⁵ Výlet do Děčína, s. 7.

¹²⁶ Tamtéž, s. 5.

¹²⁷ Tamtéž, s. 7.

¹²⁸ „[...] *sem se trošku zdráhala, pak jsem, abych ho neurazila předcy [!] šla, on velmi dobře tančil, já jsem skoro chuť dostala dole k tanci, ale [v]spoměla sem na svůj slib, i šla sem hned ze sálu ven a koukala se s Zappovic oknem tam, přišel tam maldý Wienelpier [?], a ptal se proč tam do sálu nepřijdem, já jsem se vymlouvala, že rodiče nevidějí rádi, když tančím* [...]“ Tamtéž, s. 8.

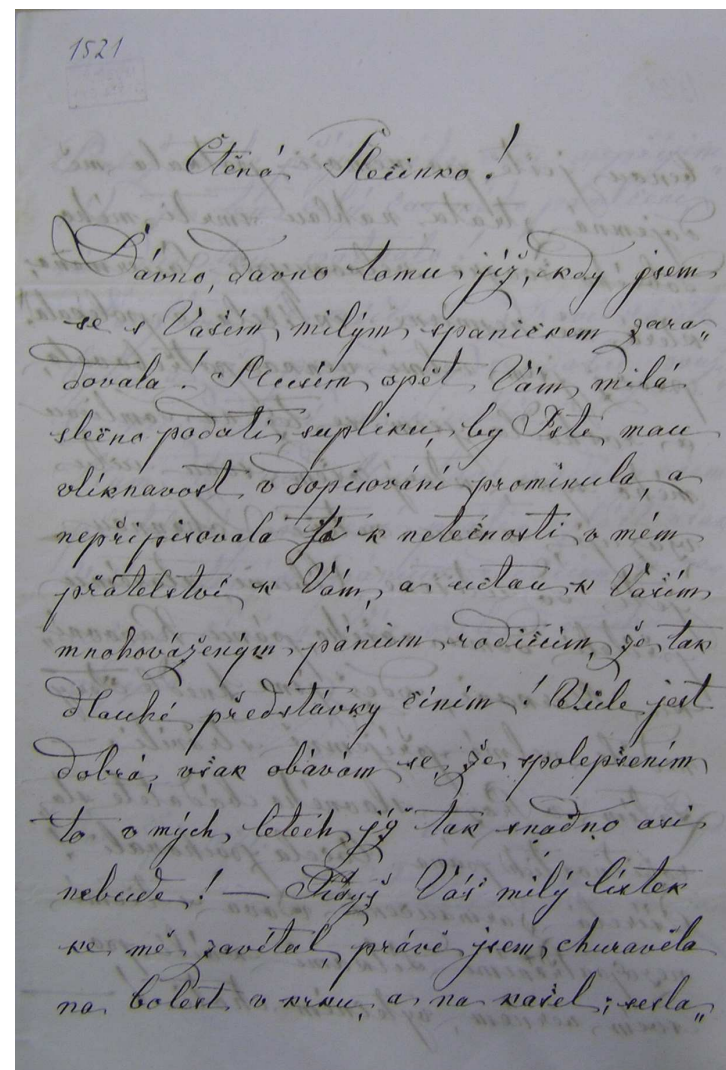
¹²⁹ „[...] *ráno jsem psala do snídaně psaní do Vídně* [...]“ Tamtéž, s. 16.

¹³⁰ „[...] *pak jsem dostala psaní od Ton[íčka], měla jsem velikú radost* [...]“ Tamtéž, s. 11.

¹³¹ „[...] *ach kýž již [Toníček] jest zase zde, teprve za 8 neb 9 dní přijedou* [...]“ Tamtéž, s. 25.

¹³² Tamtéž, s. 21.

¹³³ Tamtéž, s. 25.

Obrázek 35 - Dopis K. Jungmannové Zdeňce Šemberové

V druhém deníku kromě obvyklé věty, ve které se Kateřina zmiňuje o tom, že během dne plakala, se také zmiňuje o tom, jak se cítí opuštěná.¹³⁴ Ztrátu manžela jí připomínala samotná přítomnost jeho matky.¹³⁵ Nejčastěji na manžela vzpomínala při návštěvě kostela. Jednu takovou popsala slovy: „[...] vyplakala jsem se v kostele hořce, jak bych asi vesele ten den ztrávila, kdyby Toníček žil! [...] mě jest velmi ouzko a smutno! Pořád bych plakala a pořád naříkala! [...]“¹³⁶ Na druhou stranu jakkoliv byla Kateřina osamělá stále udržovala společenské dekorum. Je to patrné na zápisu ze soboty 7. 8. 1845, kdy si do deníku zapsala: „[...] přišel pan Do[ktor]: já jsem se musela trošku sednout, a odpočinout, neb ta lázeň mě nějak sešla, nebyla jsem tam však dlouho, skrze lidi dílem, že bych hned mysleli, kdy[ž] tam s ním sedím, kdoby nenamlouvali již zřímou konečně! [...]“¹³⁷

O svém synkovi se také zmiňuje, ale pouze velmi zřídka. Mezi nejzajímavější zmínky patří ta, v níž popisuje setkání s chůvou a dodává: „[...] jest mě nějak ouzko, kdy[ž] pomyslím; že mám cizí osobu k dítěti vzít! [...]“¹³⁸

Poslední deník z cesty do Libuně nezachycuje mnoho z Kateřinina soukromí. Jediné, co se můžeme dovědět, je, že největší legraci měla Kateřina z toho, že ji většina neznámých lidí považovala za slečnu.¹³⁹

Povádě nativka obijrně a zevrubně napodo
 všechny naše posavadní příhody a náhody i ne-
 hody, mně neustává ničeho, než bych vše to
 co pravdivě stávil a osvědčil, a takle to
 přičítal, že až příjdu p. prof. Prer /: u nedělní
 Kram, snad vřím podáme se do Storgartha a
 ias Káho, a nebo do Draždan. Na všechon epu-
 ves zase k námme Starkon i Obergrunde
 qut se vrátíme, a tějme se, že ta napdeme
 pvenjiko od mléku našeho ilusilko, v Kramy
 naš správy ston. a ve setjm. v Prer dělo
 a libarson i se iit nedělo.

Liebe Was. regmilgaj, Dithy a conicity
 Prerine, a tějme qut te chujfi, až se
 wiichoi dug Brke we Edrauj Ahladam.

I. Jungmann. I. Jungmann

Nedělně také vřímly Gb.
 Obergrunde 13. 8. 1841.
 u tějme.

Obrázek 36 – Dodatek J. Jungmanna ke Kateřininu dopisu z 13. 8. 1841

¹³⁴ Pokračování v cestě do Šternberka, s. 7.

¹³⁵ „[...] byl to krásný den, bylo mě vesele, že já sem zde měla, a připamatování při pohledu na ní zase smutno! [...]“. Tamtéž, s. 1.

¹³⁶ Tamtéž, s. 8.

¹³⁷ Tamtéž, s. 3.

¹³⁸ Tamtéž, s. 7.

¹³⁹ „[...] Největší žert jsem měla tím, že mě tam více kněžů slečinkou jmenovali, a já je přitom nechala, a řekla jsem p. Šolcovi, a by je z toho bludu vyvedl, až odjedem, Kottlerová se tomu také směla. [...]“. Cesta do Libuně, s. 4 – 5.

3. DESTINACE CEST KATEŘINY JUNGMANNOVÉ-LAUERMANNOVÉ

V době, kdy žila Kateřina se svými rodiči, hodně cestovala, což mohlo souviset s jejím zdravotním stavem, o němž se Josef Jungmann zmiňuje ve svém dopise Markovi. Na druhou stranu lze v Jungmannově korespondenci najít i zmínku o tom, že Jungmannovi cestovali již mnohem dříve a cílem jejich cesty nebyla vždy jen návštěva lázní.

Kateřina v roce 1840 cestovala se svými rodiči do lázní v Libverdě.¹⁴⁰ O rok později do lázní sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína. Roku 1842 (pravděpodobně ještě před svatbou) strávila několik týdnů u svého strýce Jana na faře v Unhošti.¹⁴¹ Téhož roku také podnikla výše zmíněnou cestu se svým manželem. Její další doložitelná cesta byla až v roce 1845, kdy opět cestovala se svými rodiči do lázní ve Šternberku. Zde ji i jejího malého synka Josífka navštívila její tchýně, matka Antonína Lauermanna. Poslední společnou cestu si Jungmannovi užili ještě roku 1846 a strávili jí v Orlovce.¹⁴² Z některých výše zmíněných cest se dochovaly cestovní deníky.

Obrázek 37 - Cestovní mapa Čech z Reise Taschen Lexicon für Bohmen

¹⁴⁰ „[...] Z jitra, dá bůh, se svojíma dvěma vydáme se na cestu do Libverdy, kdež tak dlouho pobudem, jak dlouho ke zdraví sloužití bude kyselka, děle však nikoli tři neděl. Zpáteční cestu, jestli nám dovoliti ráčíte, přes libuň vezememe [...].“ J. EMLER (ed.), c. d., s. 405.

¹⁴¹ „[...] Katinka, která (jakož i moje stará) Vašnosti své účty skládá, posud ještě na slabost nervů trpí, a bude v Unhošti u mého bratra na několik týdnů obývati a nějakou kyselku píti [...].“ Tamtéž., s. 413.

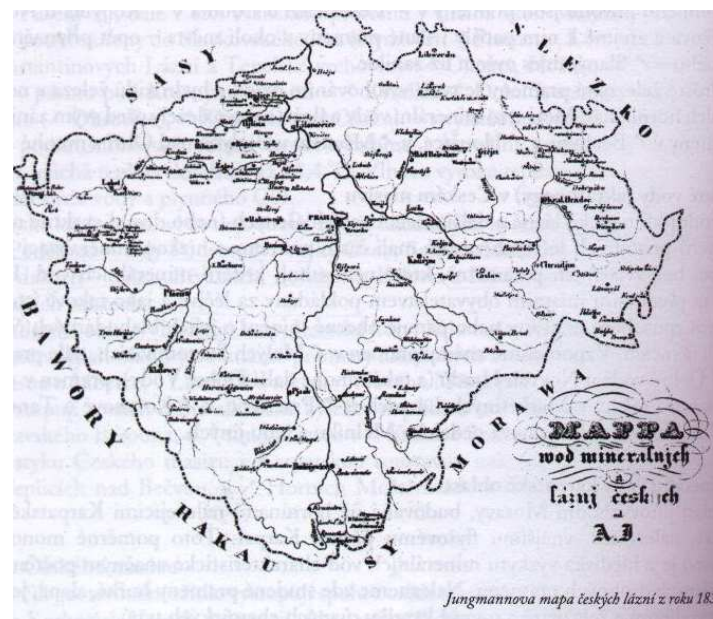
¹⁴² „[...] My sice posud na Orlovce sídlíme, a snad do sv. Václava sídleti budeme, ale to nevdá docela, Vašnost bud' v našem domě, [...].“ Tamtéž., s. 442.

3. 1. LÁZNĚ SV. JOSEFA V HORNÍM ŽLEBU U DĚČINA

Lázně sv. Josefa nepatřily mezi „velké a významné lázně“, které by byly hojně navštěvovány vyššími společenskými třídami. Přesto byly ve své době hojně navštěvovány, a to zejména hosty ze Saska. Také částečně sloužily jako tranzitní místo, kde se někteří teplíčtí lázeňští hosté mohli zastavit na cestě z Teplic a zpět.

Zdejší minerální pramen železité vody byl objeven roku 1768 děčínským panským lesním Františkem Pallanem. Jeho průzkum provedl thunovský hraběcí lékař Josef Blasius Czernitzky. Lázně zde byly vybudovány již v roce 1768 a zásluhu na jejich vybudování měl hrabě Jan Josef Thun, podle něhož také dostaly lázně své jméno Josefsbad. V roce 1769 byla nad pramenem postavena první dřevěná lázeňská budova, která byla od roku 1777 nahrazena kamennou. Pro zvýšení prestiže nově založených lázní nechal hrabě Thun sepsat odborné pojednání, jehož autorem byl pražský lékař Johann Heinrich Bauer. Pojednání bylo publikováno v letech 1769 – 1771. Léčivé účinky Pramene sv. Josefa byly poté znovu prozkoumány G. Chr. Lieberem v roce 1777 a dr. Tadeášem Klingerem, který o nich roku 1823 napsal disertační práci a publikoval zde svou chemicko-lékařskou analýzu pramene. O další rozvoj lázní se r. 1830 zasloužil majitel děčínského zámku hrabě František Thun.¹⁴³

¹⁴³ Stanislav BURACHOVIČ, Stanislav WIESER, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, s. 94.

Obrázek 38 - Jungmannova mapa českých lázní z roku 1841

Obrázek 39 - Inzerát na lázní v Horním Žlebu

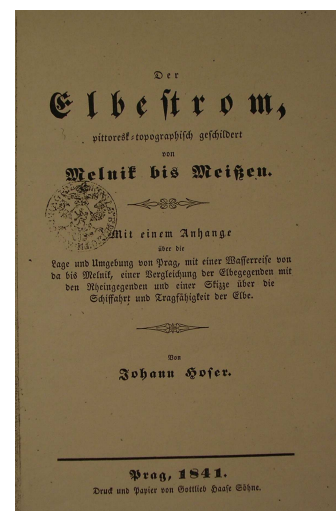
Lázně navštěvovali hosté ze Saska. Mezi významnými návštěvníky těchto lázní byl i mladý František Palacký, který je navštívil v srpnu roku 1825. Pramen byl využíván k léčbě nejrůznějších nemocí¹⁴⁴ např. podle dobových zpráv byl vhodný k léčbě dny, revmatismu, kožních nemocí, ale také mohl pomoci ke zlepšení krevního oběhu, zlepšení sekrecí tělních šťáv, a působil proti nemocím plic, močovým kamenům aj. Léčba byla prováděna především poskytováním teplých a studených koupelí, ale pramen byl také užíván i k pití. Koupele se realizovaly ve vanách, do kterých byla voda přiváděna mosaznými kohoutky. V pozdější době zejména od 2. poloviny 19. století se škála léčebných procedur značně rozšířila.¹⁴⁵

Lázně v 19. století prosperovaly. V době své největší slávy je navštívilo až 900 hostů ročně.¹⁴⁶ Nová lázeňská budova byla postavena v roce 1846 Janem Vincencem Tirschem. Velký vliv na lázeňský provoz měla v roce 1851 výstavba železnice a v roce 1871 položení řetězu na labské

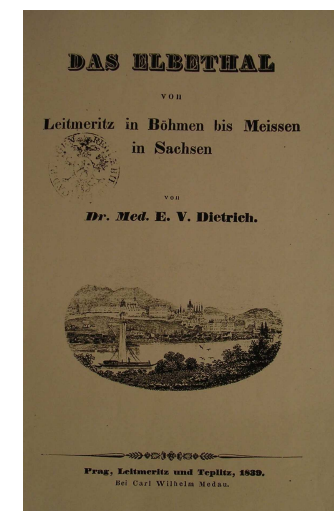
¹⁴⁴ Nelze k tomu však přikládat velkou váhu, protože bylo běžné, že lázně léčily mnohé nemoci.

¹⁴⁵ S. BUCHAROVÍČ, S. WIESER, c. d., s. 95–96.

¹⁴⁶ O tom, že byly lázně již v 1. polovině 19. století „propagovány“ svědčí německé dobové cestovní příručky: Ewald Victorin. DIETRICH, *Das Elbethal von Leimeritz in Böhmen bis Meissen in Sachsen a Der Treue Führer in der Böhmischo-Sächsischen Schweiz oder Reisetouren durch das Elbehochland von Teplitz bis Dresden*. Josef HOSER, *Der Elbestrom, pittoresk-topographisch geschildert von Mělník bis Meissen a Die Sommerfahrten der böhmischen Dampfschiffe und der malerische Charakter des Elbethales von Obříství bis Meissen*. Příručky informují čtenáře nejen o místních pamětihodnostech, krásné přírodě, ale také o „nejelegantnějších hostincích“, kde je možné získat kvalitní ubytování. Také je zde zmíněn hotel, kde Jungmannovi bydleli.

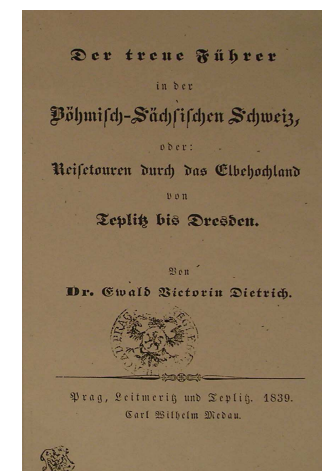
Obrázek 40 - Dobový průvodce od J. K. Hosera

Obrázek 41 – Dobový průvodce od E. V. Dietricha

Obrázek 42 - Dobová příručka od J. K. Hosera

Obrázek 43 – Dobová příručka od E. V. Dietricha

dno pro pohon parní řetězové lodi. Obě tyto technické vymoženosti přispěly výraznou měrou k narušení tolik ceněného „klidu“ v lázních. Lázně byly oficiálně zrušeny až v roce 1922.¹⁴⁷

*Hostinec Gasthof/Gasthaus zum Bad*¹⁴⁸

Jungmannovi pobývali v lázních svatého Josefa v Horním Žlebu u Děčína dva týdny¹⁴⁹ a ubytovali se v hostinci Gasthof zum Bad.¹⁵⁰ Do lázní jeli pravděpodobně na základě doporučení, které dostali od Laueremannových, kteří sami lázně navštěvovali. Kateřina v dopise své sestře napsala, že dokonce bydlí ve stejném pokoji jako oni.¹⁵¹ Dva týdny pobytu manželů Jungmannových a jejich dcery Kateřiny byly od sebe odděleny třídním výletem do Drážďan a Českosaského Švýcarska. Na zpáteční cestě do Prahy strávili Jungmannovi ještě tři dny u příbuzných v Litoměřicích a do Prahy se vrátili až prvního září 1841.

Kateřina hostinec ve svém deníku nijak nepopsala. Jedinou informací, kterou o něm napsala, lze najít v jejím dopise sestře. V něm si nejvíce chválí, že „[...] *za domem máme hned les, a před ním leží město i zámeček rozprostřený, a kolem za městem je viděti vysoké vrchy, krásný jest to pohled, velmi*

¹⁴⁷ S. BUCHAROVIC, S. WIESER, c. d., s. 95–96.

¹⁴⁸ Dvojitá verze názvu se objevuje i v dobových cestovních příručkách.

¹⁴⁹ První týden byl od 11. 8. do 17. 8. a druhý od 21. 8. do 28. 8.

¹⁵⁰ V této podobě si to Kateřina zaznamenala.

¹⁵¹ „[...] *mi ostáváme u hospodského Stárka v Obergrundu v lázni (Gasthof zum Bad) právě v tom samém pokoji v kterém Laueremannovic običejně (!) obývají [...]*“. LA PNP, Josef Jungmann, Odeslaná korespondence, Dopis Kateřiny Jungmannové ze dne 13. 8. 1841.

Obrázek 44 - *Pohled na obec Horní Žleb (1880)*

přívětiví [...]“.¹⁵²

Podle autora dobových cestovních příruček E. V. Dietricha ležely zmiňované lázně na hranici mezi vesnicemi Weiher (?) a Horní Žleb na levém břehu řeky Labe a „hotel u lázně“ patřil údajně k „[...] *nejelegantněji zařízený[m]* [...]“.¹⁵³ Jeho dřívější název byl „U Českéhošaského Švýcarska.“¹⁵⁴ Hotel vlastnil Antonín Stark, který se významnou měrou zasloužil o jeho interiérovou i exteriérovou podobu.¹⁵⁵ Hotel byl vybaven „moderní jídelnou“, zahrádkou a terasou, z níž byl krásný výhled na město Děčín. Mezi hlavní výhody tohoto místa klade možnost podnikat výlety jak po proudu, tak i proti proudu¹⁵⁶ a také to, že lázně jsou propojeny pravidelnými dopravními spoji s Teplicemi.¹⁵⁷ Zmiňuje se také, že lázně nabízejí i možnost procházek na zdejším Spitzhüttelu, ale i jinde.¹⁵⁸

Obrázek 45 - Stará loděnice v obci Weiher

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Ewald Victorin DIETRICH, *Das Elbenthal von Leitmeritz in Böhmen bis Meissen in Sachsen*, Prag, Leitmeritz und Teplitz, 1839, (vyd. Carl Wilhelm Medau), s. 30.

¹⁵⁴ Týž, *Der Treue Führer in der Böhmischo-Sächsische Schweiz oder Reisetouren durch das Elbehochland von Teplitz bis Dresden*. Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839. (vyd. Carl Wilhelm Medau), s. 33.

¹⁵⁵ Dr. Med. EWALD VICTORIN DIETRICH, *Das Elbenthal*, s. 31.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ „[...] Mit Teplitz ist das Josephsbad durch tägliche Fahrgelegenheiten vereint, und der Weg, der über die interessanten Punkte des Kulmer Schachtfeldes, wie durch Kulm selbst geht, ist in 4 Stunden zurückgelegt.[...]“ Tamtéž.

¹⁵⁸ „[...] Einen sehr angenehme Spaziergang bietet das Spitzhüttel oder die böhmische Bastei dar, eine Berghöhe unmittelbar hinter dem „Hotel zum Bade“, zu welcher der Hin- und Hergang eine Stunde erfordert, und von wo aus man die schönsten Partien der ganzen Herrschaft übersieht. Ein anderer Weg führt von dieser 886 Fuss hoher Anhöhe nach der Schäferwand, einem 573 Fuss hohen, dem Tetschner Schlosse gegenüber liegenden Felsen, von wo aus man auf den Rothberg gelangen kann.[...]“ Tamtéž.

3. 2. LÁZNĚ ŠTERNBERK

Šternberk leží přibližně 5 km od města Slaného a je dnes součástí obce Smečno. Lázně byly umístěny v údolí Šternberského potoka. Původní název byl Bílý Újezdec. Lázně byly založeny v roce 1800. U jejich zrodu stála hraběnka Marie Anna z Martinic. První lázeňský dům tu byl vybudován roku 1801. Lázeňský dům čítal asi 10 kabeinek a krom toho měl také vestibul a čekárnu. Kabiný byly rozděleny do dvou tříd. Rozdíl mezi oběma třídami bylo vybavení vanou, v I. třídě byly vany vyložené porcelánovými kachlíky a ve II. třídě byly umístěny pouze vany měděné. Budova byla doplněna kotelnou. Dům byl doplněn lázeňskou budovou obsahující 13 bytů.¹⁵⁹

První chemický rozbor byl vypracován roku 1802. Autorem rozboru byl dr. František Ambrož Reuss. Disertační práci o šternberských pramenech napsal roku 1820 dr. Josef Duras, rakovnický lékař. Šternberské léčivé prameny se používaly k léčbě chudokrevnosti, tuberkulózy, revmatismu aj. Také se používaly k indikacím: hysterie, dna, revma, obrna, později také k léčbě ženských a dětských nemocí, neurózy a chudokrevnosti aj. V 50. letech 19. století se v lázních začala používat i léčba syrovátkou spočívající v pitné kůře, která byla směsí vody a syrovátky.¹⁶⁰ V roce 1872 byly Šternberské lázně označovány jako železité, slatinné a syrovátkové.¹⁶¹

Ansicht des Bäderortes Sternberg im Falkenitzer Kreise nächst Smečna.

Obrázek 46 - Vyobrazení lázní Šternberk z dobového průvodce

Obrázek 47 - Jindřichův pramen v lázních Šternberk

¹⁵⁹ S. BUCHAROVIC, S. WIESNER, *c.d.*, s. 322 – 223.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 322 – 324.

Díky příhodné poloze v blízkosti hlavního města Prahy byly lázně hodně navštěvovány. Právě tato dostupnost byla největší výhodou lázní. Díky vysoké návštěvnosti mohly být lázně zvětšeny. V roce 1836 došlo k jejich modernizaci a pro lázeňské účely byl upraven i zdejší šternberský zámek, kde vzniklo dalších 36 pokojů. Hraběnka Marie Anna zde nechala postavit hostinec, anglický park a topolovou alej. V zámku byla umístěna kaple a pošta. Roku 1846 byla ubytovací kapacita opět zvýšena vybudováním čtyř vil. Jejich zřizovatelem bylo konsorcium známých pražských lékařů. Vily navrhl Heřman Bergmann z Prahy a na stavbu dohlížel stavitel Ulrich.¹⁶² Další stavbou vyrostlou u zámečku a statku byla koncem 19. století vila Bellevue.¹⁶³

Také šternberské lázně byly v této době propagovány. Svědčí o tom vydání dvou průvodců po zdejších lázních. První z nich, s názvem *Sternberg bei Schla*, byl vydán roku 1833 a jeho autorem byl Maxmilián Meitl.¹⁶⁴ Druhý průvodce byl vydán po zmíněné modernizaci lázní, tedy jmenovitě roku 1842 s podtitulem: *Beschreibung des Badeortes Sternberg auf der graflich Clam-Martinitzischen Herrschaft Smeczna, im Rakonitzer Kreise gelegen.*¹⁶⁵

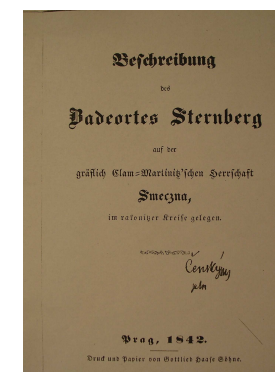
Lázně ve Šternberku navštívilo mnoho známých osobností české kultury. Kromě Josefa Jungmanna je navštívil např. František Palacký, Eliška

Krásnohorská a Karel Havlíček Borovský. Pobyt Josefa Jungmanna v těchto lázních byl zajímavý tím, že zde napsal své Zápisky.¹⁶⁶

Lázně byly v 19. století velmi oblíbené. Také sem byly směřovány tři hromadné výlety, které zorganizoval pražský Sokol.¹⁶⁷ Finanční rentabilita lázní se po roce 1900 radikálně zhoršila a to bylo hlavním důvodem, proč byly lázně před první světovou válkou uzavřeny.¹⁶⁸

O lázních Šternberk se zmiňuje i Ottův slovník naučný. Ten dokumentuje, že v lázních Šternberk jsou „moderně zařízené lázně s kaplí, železitým pramenem, park, dvůr, bažantnice, obora a mlýn“.¹⁶⁹

Co se týče vlastního ubytování, bohužel dochovaná část deníku se o něm nezmiňuje, pravděpodobně si o něm Kateřina něco napsala do nezvěstného prvního deníku.

Obrázek 48 - Dobový průvodce po lázních Šternberk

¹⁶² S. BUCHAROVIČ, S. WIESNER, *c.d.*, s. 322 – 223.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Maxmilián MEITL, *Šternberg bei Schla*, Praha 1833.

¹⁶⁵ *Beschreibung des Badeortes Sternberg auf der graflichen Clam-Martinitzischen Herrschaft Smeczna, im Rakonitzer Kreise gelegen*, Praha 1842.

¹⁶⁶ S. BUCHAROVIČ, S. WIESNER, *c.d.*, s. 324.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 323.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Ottův slovník naučný, Praha 2001, díl XXXIV., s. 776.

3. 3. LIBUŇ

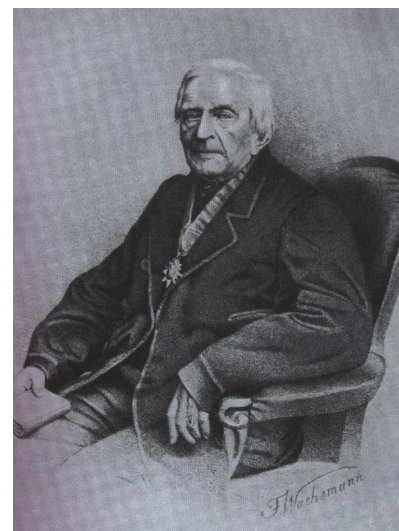
Poslední místo, které Kateřina při svých cestách navštívila, byla Libuň. Jistě by nás zajímalo, kde vlastně Libuň leží a co na ní bylo tak zajímavého, že ji neváhali navštívit naši přední národní obrozenci jako byl Josef Jungmann, Pavel Josef Šafařík, Václav Kliment Klicpera, Jan Svatopluk Presl, František Ladislav Čelakovský, Josef Václav Frič, Karel Hynek Mácha a jiní.

Farní obec Libuň stála při říšské silnici z Jičína do Turnova. Sama nebyla tak významná jako spíše působení jejích obyvatel, zejména jednoho z nich Antonína Marka. Za dob působení „libuňského jemnostpána“ se z této malé vesničky totiž stalo významné místo národního působení.

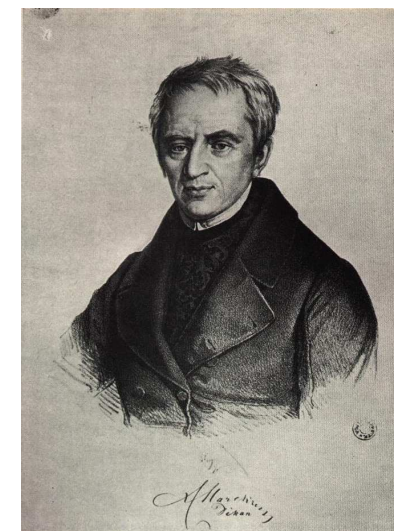
Kateřina zde se svou sestrou a švagrem využila pohostinnosti Antonína Marka a ubytovali se u něj na faře. Tentokráte to však nebyla jejich první návštěva, a proto není zdejší prostředí v deníku popsáno.

Obrázek 49 - Pohled na Libuň

Obrázek 50 - Antonín Marek

Obrázek 51 - Antonín Marek v ml. věku

4. DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY A CESTOVÁNÍ

4.1. PLAVBA DO DĚČINA NA PALUBĚ PARNÍKU BOHEMIA

Svou dlouhou cestu zahájili manželé Jungmannovi se svou dcerou v Praze, odkud v brzkých ranních hodinách vyjeli na cestu, jak dokresluje záznam v deníku.¹⁷⁰ První část cesty tedy zahrnovala krátkou jízdu “vozem” z Prahy do Obráství u Mělníka, kde byla “ [...] konečná stanice českých parníků [...]”, umístěná pod mlýnským jezem.¹⁷¹ Po absolvování několikahodinové cesty dostavíkem z Prahy do Obráství se Jungmannovi dostavili na palubu parníku Bohemia, a to ve stanovenou dobu, tj. v sedm hodin ráno, poté zazněl lodní zvon a plavba začala. Kateřina vyplutí reflektuje ve svém deníku: “ [...] tot' se mi vždy tak líbí, dříve vystřelí a pak zvoní na lodi na znamení, že se blíží k břehu [...]”¹⁷²

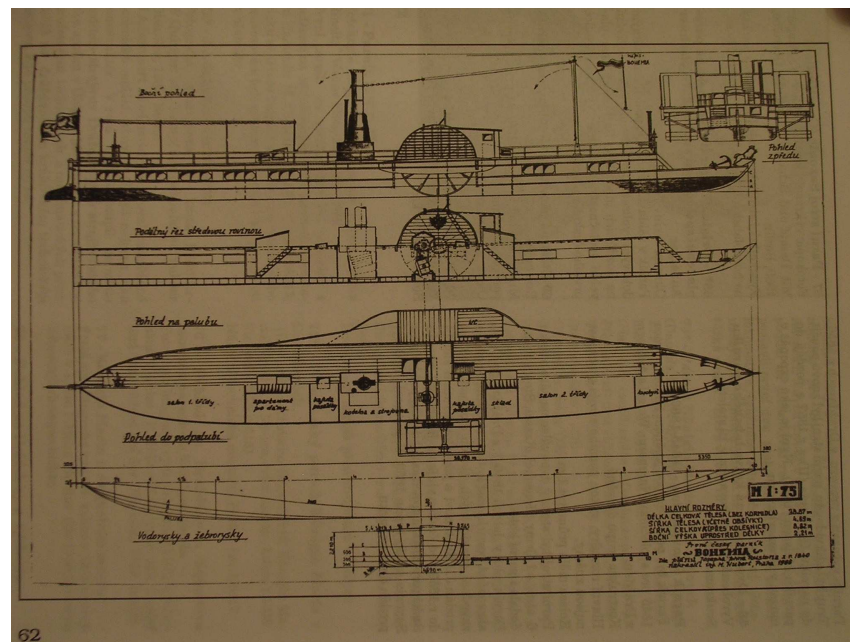
Své svědectví o plavbě na parníku Bohemia zachoval i dánský spisovatel Hans Christian Andersen,¹⁷³ o lodi napsal “ [...] Na Bohemii se třepatá vlajka. Jak ryba klouže vodou, kloužeme i my po proudu mezi malebnými a zalesněnými skalami. Na každé rozvalině u každého města, které mjíme, vlaje pra-

¹⁷⁰ „ [...] Dne 11. tého [srpna] ve středu [1841] jsme tady se z boží pomocy [!] na vůz u třech kaprů sedli ...v Karlině [?] se k nám přisedli na kozlík z mělkou [?] vodou ještě dva páni; jeli jsme as 14 vozů za sebou až do Obráství, tam pak sme se na parní loď přisedli, bylo velmi veselo jelo sebou asi 180 lidí, [...]”. Výlet do Děčína 1841, s. 1.

¹⁷¹ Viz M. HUBERT, *Legendární parník Bohemia*, Praha 2002, s. 76.

¹⁷² Výlet do Děčína 1841, s. 7.

¹⁷³ Hans Christián Andersen cestoval na palubě Bohemie 28. 6. 1841. Viz Hermann KOLN, Herman KOLN, *Hans Christián Andersen a Severní Čechy*, In: Miroslav HUBERT, *První český parník Bohemia*, Ústecké muzejní listy, 1/1991, s. 31.

Obrázek 52 - Plán parníku Bohemia

Obrázek 53 - Lístek na parník

por, vítají nás hudbou a mávají klobouky, hmoždíře burácejí a odpovídá ozvěna. Je to krásná plavba [...]”¹⁷⁴ Ve svém cestovním deníku také poznamenal průběh cesty.¹⁷⁵ Tato plavba byla teprve šestou cestou parníku Bohemia.

Cesta z Obříství do Děčína vedla přes Mělník, Roudnici nad Labem, Litoměřice, Lovosice, Ústí nad Labem. Při této cestě zastavovala loď celkem šestkrát. Vzdálenost mezi Obřístvím a Děčínem dokázala loď, plující průměrnou poproudni rychlostí patnáct km za hodinu, překonat za osm hodin.¹⁷⁶ Maximální rychlost, kterou dokázala loď vyvinout za tzv. „klidné vody“, byla až 17 km za hodinu.¹⁷⁷

Úsek z Obříství přes Mělník do Roudnice loď zvládla během dvouhodinové plavby,¹⁷⁸ při níž cestující mohli obdivovat nejen okolní přírodu, ale i výhled na zámky v Mělníku a Roudnici.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Tato slova použil H. Christian Andersen v cestopisu *Básníkův Bazar* (1842).

¹⁷⁵ “ [...] Vstal jsem ve tři hodiny, odjíždím ve čtyři špatným společenským vozem. Tři hodiny jsme projížděli úrodnou českou krajinou. Dorazili jsme k Labi a tam nastoupili na parník Bohemia, jejíž kapitán je Angličan a která má formát kapičky u vesty. V mžiku jsme půl hodiny stáli na mělčině [...] U Roudnice jsme viděli “lid”, vnitřnosti města na pramicích a loďkách, chtěli se na nás podívat. Zakrátko jsem byl na parníku pozoruhodností. Pak na strmé skále Střekov, dříve pevnost. V oknech, otvorech, na zdech a všude kolem stáli lidé, do země byl vetknutý prapor, mávalo se kapesníky; ozvalo se několik ran z hmoždíře. Česká rodina. V Ústí se roku 1728 narodil Raphael Mengs. V dalším městě se na naši počest střélelo a hrálo. [...] Krásná příroda se skalami. V Hřensku velmi přísná prohlídka. [...] Citováno dle Herman KOLLN, c. d., s. 31 – 32.

¹⁷⁶ Loď kromě čistého času musela počítat i ze zastávkami a doplněním paliva. M. HUBERT, *Legendární parník Bohemia*, s. 67.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 90.

¹⁷⁸ Co se týče délky plavby mezi jednotlivými stanicemi jsou uváděny podle ceníku jízdného na českých parnicích v roce 1847. Tamtéž, s. 120.

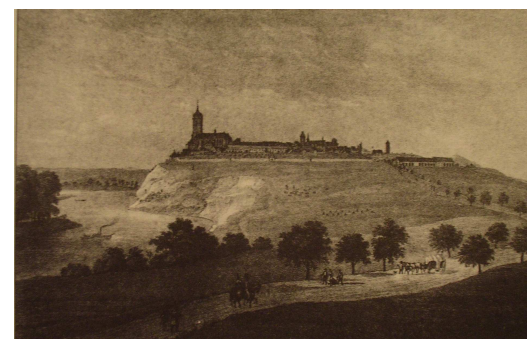
¹⁷⁹ “[...] vyhlídka byla rozkošná, Mělník a Roudnický zámek: mají obzvláštně krásní [!] položení [!], seděli jsme dole [...]”. Výlet do Děčína 1841, s. 2.

Obrázek 54 - Zámek v Obříství

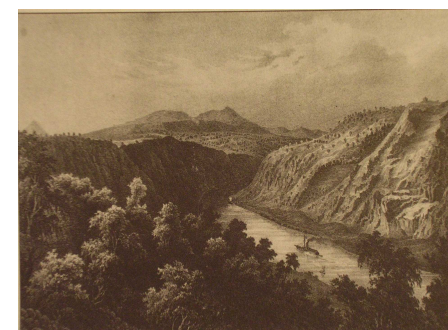
Obrázek 55 - Labe pod Mělníkem

Obrázek 56 - Pohled na Mělník

Obrázek 57 - Roudnice nad Labem

Obrázek 58 - Labská brána u Lovosic

Plavba po krátké zastávce v Roudnici pokračovala. Cestu z Roudnice do Litoměřic urazila loď podle dobových svědectví za hodinu a půl a její obvyklý příjezd byl určen na půl jedenáctou odpoledne. Během tohoto úseku Jungmannovi pravděpodobně vzpomínali na dobu, kterou zde společně prožili. Vzpomínky také jistě oživilo setkání s rodinou Světeckých z Čerčnic, z níž pocházela matka Kateřiny.¹⁸⁰

Po zastávce v Litoměřicích pokračovala loď v plavbě do Lovosic a do Ústí. Předpokládaný příjezd do Ústí nad Labem byl kolem půl jedné odpoledne. Cestu trávili Jungmannovi střídavě na palubě a střídavě pobytém v podpalubí, o čemž svědčí zápis z 11. srpna.¹⁸¹ Kromě vlastní cesty popisuje Kateřina i některé zážitky, zejména popisuje setkání s rodinou hraběte Desfourse.¹⁸²

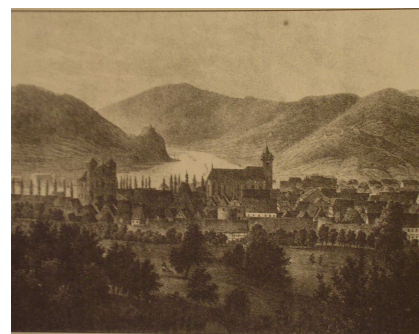
Cestou z Ústí nad Labem do Děčína, mohli Jungmannovi opět obdivovat krásy labské přírody, ale i některé památky, například hrady Střekov, Vrabinec, ale i mnohé jiné. V této části deníku Kateřina popisuje nehodu, která se jim před doplutím do Děčína stala.¹⁸³ Příčinou bylo pravděpodobně přetížení a nízký stav vody, ale kromě toho také Kateřina připomíná krásný pohled na hrad Střekov (Schrenkenstein).

¹⁸⁰ Výlet do Děčína, s. 2.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Tamtéž.

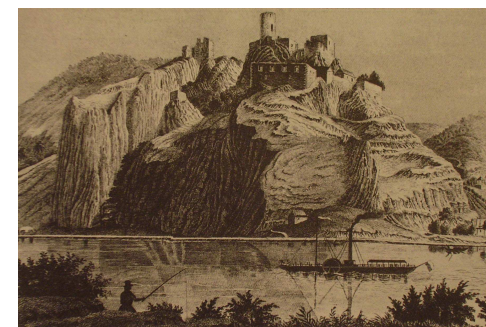
¹⁸³ Tamtéž, s. 2 – 3.

Obrázek 59 - Město Ústí nad Labem

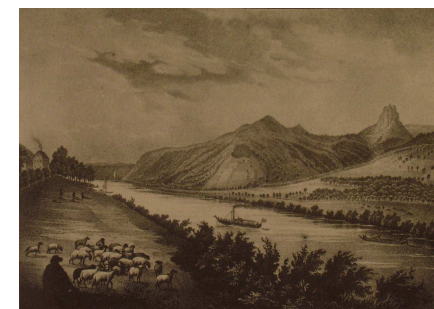
Obrázek 60 - Bohemia pod Střekovem

Obrázek 61 - Parník Bohemia pod Střekovem

Obrázek 62 - Pohled na hrad Střekov

Obrázek 63 - Pohled na hrad Vrabinec

Cesta z Ústí nad Labem do Děčína trvala opět dle odhadu necelé dvě hodiny a předpokládaný příjezd parníku do Děčína byl stanoven na dvě hodiny odpoledne. Ve svém dopisu sestře Kateřina stručně popsala krásu krajiny kolem Děčína.¹⁸⁴

Svůj první den na cestách strávili Jungmannovi tedy převážně na palubě parníku Bohemia. Po příjezdu do Děčína se Jungmannovi rozloučili se svými spolucestujícími a vydali se loďkou do Horního Žlebu u Děčína, kde se ubytovali v hostinci “Gashof zum Bad”. Po večeri pak “ [...] vypakovali [...] věci, vše uložil [...]” a “ [...] šli časně spát [...]”. V lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína strávili Jungmannovi s krátkou přestávkou cesty do Drážďan dva týdny.¹⁸⁵ Na zpáteční cestě do Prahy trávili Jungmannovi ještě tři dny u příbuzných v Litoměřicích a do Prahy se vrátili až prvního září 1841.

Kateřina v deníku popisuje a komentuje samotnou cestu. Plavba se jí velmi líbila. V dopise své sestře napsala, že „[...] jízda [...] parní lodi byla velmi zábavnou [...]“: V deníku si stěžuje na špatné prostředí v kajutě, a to zejména na její velikost, na nedostatek tepla a na komplikace při stravování během cesty. Svůj pobyt na lodi strávila Kateřina střídavě na palubě a střídavě v podpalubí. Kromě vlastní cesty popisujei některé zážitky. Mezi negativní

¹⁸⁴ „ [...] Děčín má krásné položení, vůbec již od Litoměřic pořad zábavnější co rozmanitější krajina začíná. [...] LA PNP, Josef Jungmann, Odeslaná korespondence, Dopis Kateřiny Jungmannové ze dne 13. 8. 1841.

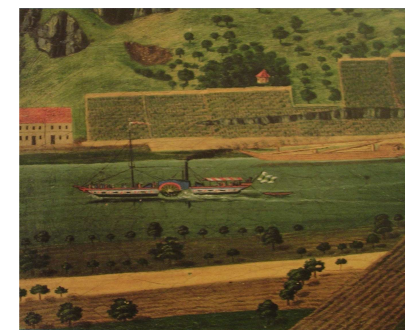
¹⁸⁵ Výlet do Děčína, s. 3.

Obrázek 64 - Labský prospekt Ústí nad Labem

Obrázek 65 - Labský prospekt Ústí nad Labem

Obrázek 66 - Labský prospekt Ústí nad Labem

patří zejména setkání s rodinou hraběte Desfourse.¹⁸⁶ Cestou se jí nejvíce líbilo, že “[...] vyhlídka byla rozkošná [...]”, a poznamenala si že “[...] Mělník a Raudnický zámek [patří] mezi obz[v]láštne krásný položený [...]”¹⁸⁷ a “[...] vyhled na Schrenkenstein byl krásný [...]”¹⁸⁸ Při cestě do Litoměřic je přišli navštívit na loď příbuzní Světečtí z Černic. Zápis z prvního dne cesty je ze všech zápisů v deníku nejdelší. Pro Kateřinu byla plavba parníkem něčím novým, a proto to ve svém deníku také komentuje.¹⁸⁹

Parní loď Bohemia nebyla jedinou lodí, na které se Jungmannovi při své cestě plavili. Při své cestě do Drážďan a zpět totiž použili saských parníků. Během cesty do Drážďan jméno lodi Kateřina neuvedla, ale při zpáteční cestě z Drážďan pluli na palubě parníku Königin Maria patřící Královské saské privilegované paroplavební společnosti. Tato společnost v této době provozovala na lince z Drážďan do Děčína dva parníky, Königin Maria¹⁹⁰ a Prinz Albert.¹⁹¹

¹⁸⁶ “[...] hrabě Defour tam byl z paní a s dětmi, i z tetou a sestrou paninou, zda se byti velmi lehký člověk, zdvihl mě šátek a byl velmi kaukavi. A ona nějak rozmazaná, a pišná [!], seděli později mnoho blízko nás, i několikrát [?] jsem jim místo udělala, jeden tlusti [!] pán pořád se skovával, nechtěl na druhou loď, až konečně jeho zahýdl [!] kapitán a povídal abych byl tak dobrý, a se také dolů vypravil, že přimě on váží as 3 centniře, upřímě jsem se tomu zasmát mušela; domácí [!] lekař toho hraběte De[s]foura a jeho sekretář měli pláni [!] sebou, protož nám všekno vypravovali, co jsme viděli, [...]” Výlet do Děčína, s. 1.

¹⁸⁷ Tamtéž.

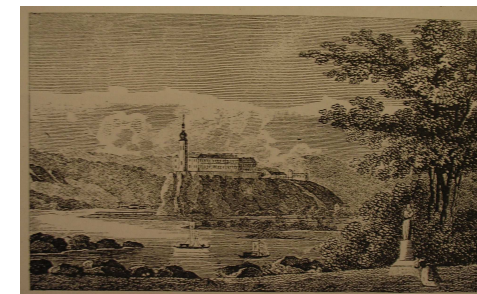
¹⁸⁸ Tamtéž, s. 3.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 1 – 3

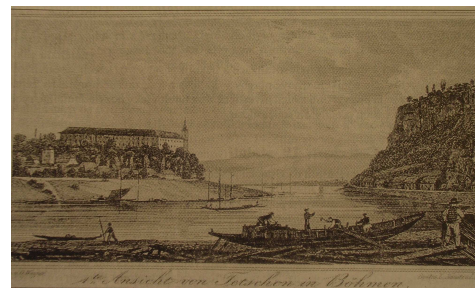
¹⁹⁰ Parník Königin Maria byl postaven v letech 1836 – 7. Byl 36,1 metrů dlouhý a 3,92 metrů široký. Byl vybaven parními stroji z berlínské strojírny F. A. Egells a parními kotli ze strojírny v Übigau. Zkušební plavbu vykonal 7. 6. 1837. V srpnu téhož roku pak začal parník jezdit prozatím pouze směrem k české hranici. Do Čech se však parník dostal až 14. 6. 1838. O rok později pak přistál u hostince „U Sasko-českého Švýcarska“ v Horním Žlebu. Velký ponor omezoval možnosti použití lodi.

Obrázek 67 - Bohemia v Děčíně

Obrázek 68 - Pohled na město Děčín

Obrázek 69 - Pohled na Děčín od Staré loděnice

Lod' tedy jezdila tak, jak to bylo možné vzhledem ke stavu vody. Srov. Vlastimil PAŽOUREK, Miroslav HUBERT, *Počátky paroplavby na lodí*, in: *Minulost*, č. 2, Praha 1993, s. 12 – 14.

¹⁹¹ Parník Prinz Albert byl dostavěn o rok později než Königin Maria. Byl dokonce stejně vybaven jako jeho předchůdce. Své pravidelné plavby zahájil v srpnu 1838. Nejprve zajížděl pouze do Žandavy a o něco později až do Děčína. Tamtéž, s. 14.

Parník Königin Maria mohl uvést až 300 cestujících, což bylo v porovnání s Bohemií mnohonásobně více, ale na úkor vlastního pohodlí cestujících. Plavbu na této lodi Kateřina nepopisuje tolik, jako plavbu na Bohemii. Do deníku si pouze připsala, že „[...] když parní loď a syce [!] Marie okolo ploula, stoupli jsme také mi na loď“. K cestě si připsala, že „tot' jest na zamilování jízda [...]“. Kateřina si do deníku poznamenala, že na loď museli v Hřensku čekat do jedné hodiny, a zároveň popisuje setkání s přívětivým mladým manželským párem.¹⁹² Kateřina druhou plavbu na lodi už v deníku nepopisuje tolik jako v prvním případě.

Obrázek 72 - Prins Albert u Pirny

Obrázek 73 - Parník u pevnosti Königstein

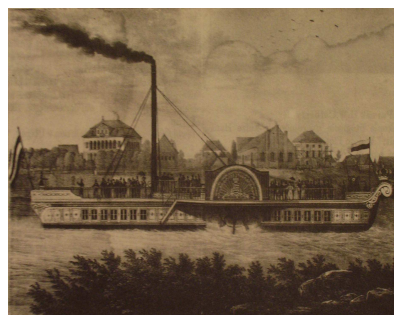
Obrázek 74 - - Parník Königin Maria v Drážďanech

Obrázek 70 - Parník Königin Maria v Hřensku

Obrázek 71 - Parník Fridrich August v Žandavě

Obrázek 75 - Königin Maria v Drážďanech

Obrázek 76 - Drážďany

¹⁹² Výlet do Děčína, s. 15.

4. 2. CESTA „FIAKREM“ DO LÁZNÍ ŠTERNBERK

Na cestu do lázní Šternberk se Josef Jungmann vydal se svou manželkou s dcerou Kateřinou pravděpodobně na konci měsíce května, nebo na počátku měsíce června, bohužel dopis není datován, takže přesné datum nelze určit. Ve své korespondenci A. Markovi se Josef Jungmann zmiňuje o svém úmyslu jet do lázní Šternberk již v dopise z 11. 4. 1845 těmito slovy: „[...] očekávám toužebně letního počasí, a popřeje-li toho mi bůh, celé je v boží přírodě strávím [...]“.¹⁹³ V dalším dopise z 20. 4. 1845 pak děkuje A. Markovi za jeho pozvání, aby jej navštívil v jeho libuňské farnosti slovy „[...] těším se v pravdě na uvidění té líbezně krajiny a bytujících v ní milovaných přátel a známých a mně převzácných [...]“.¹⁹⁴

Podle dobového průvodce „*Der Beschreibung des Badeortes Sternberg auf der gräflich Clam-Martiniŕschen Herrschaft Smeczna, im Rakonitzer Kreise veleben*“, vydaného v roce 1842, byly lázně Šternberk vzdáleny od Prahy 4 poštovní míle.¹⁹⁵ Podle téhož zdroje vedlo do lázní Šternberk několik cest. Lázeňský návštěvník mohl použít buď Karlovarské, Budínské, nebo Lipské silnice. Jako nejlepší doporučuje příručka cestu z Prahy přes Slané a Smečno do Šternberka. Josef Jungmann ve výše citovaném dopisu svému zeti napsal, že cesta z Prahy do Šternberka jim trvala šest hodin a na místo dojeli kolem jedné hodiny. (pravděpodobně ve čtvrtek 29. 5. 1845). Cesta vedla do lázní

¹⁹³ J. EMLER, *c. d.*, s. 439.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 439 – 440.

¹⁹⁵ 1 poštovní rakouská míle má 7,585 km (4.000 sáhů). Srov. M. HUBERT, *Dějiny plavby*, I. díl, s. 142.

po šoséované silnici, což cestujícím umožňovalo cestovat relativně rychle a pohodlně. Díky příhodnému položení v blízkosti Prahy byly lázně hojně navštěvovány. Právě tato dostupnost byla největší výhodou lázní.

Obrázek 77 - Příjezd hostů do lázní

4. 3. CESTA DOSTAVNÍKEM DO LIBUNĚ

Z Prahy až do Libuně v srpnovém měsíci roku 1849 cestovala Kateřina se svými příbuznými opět dostavníkem. Na cestu se vydali v pondělí 13. srpna. Kateřina odjezd zaznamenala následujícími slovy: „[...] dne 13tého srpna jsme o půl šesté hodin[ě] ranní vyjeli s naší staročeské Prahy, v které se teď ten mnohé nepravosti dějí a sedumašedesátníci se snažejí rovnoprávnost nám slíbenou co možná potlačiti [...]“¹⁹⁶ Z Prahy cestovali přes Starou Boleslav, Benátky a Mladou Boleslav do Sobotky, kde se naveččěli, a poté pokračovali v cestě do Jičína. Z Jičína odcestovali o půl desáté a do Libuně dorazili o půl jedenácté večer.

Kateřině se cesta líbila a velmi se na ni těšila a byla ráda, že z Prahy odjíždí.¹⁹⁷ Na tuto dlouhou celodenní cestu jim počasí přálo. Kateřina to dokumentuje zápisem: „[...] Den byl krásný, vůz dobrý, společnost veselá, což chybělo ještě cestu naši lépe osladiti! [...]“¹⁹⁸ Cesta probíhala bez problémů a společnost si během cesty také zpívala.¹⁹⁹

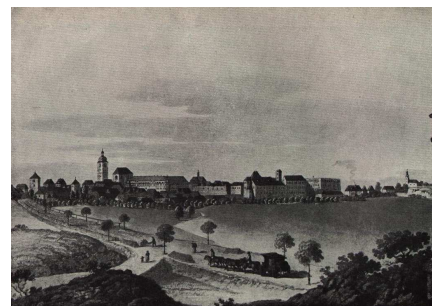
Návštěvu ve Staré Boleslavi komentuje Katinka slovy: „[...] V staré Boleslavi byl trek na dobytek, i přišli jsme do špatné společnosti mezy [!] samé voly, však jsem sobě pomyslíla to se leckdes přichodí, co škody – a když jsem tam tak mudrovala,

Obrázek 78 - Pohled na Libuň

Obrázek 79 - Kostel v Turnově

Obrázek 80 - Pohled na Jičín

¹⁹⁶ Cesta do Libuně, s. 1.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

*práskel kočí ztátím do koňů, a mi [!] z tobo osudného místa ujížděli. [...]*²⁰⁰ Pasažéři společně poobědvali v Mladé Boleslavi. V souvislosti s návštěvou hospody se Kateřina v deníku zmiňuje, že „[...] v hospodě bylo několik černožlutáků, kteří politizirovali a prager deutsche Zeitung č[e]tli [...]²⁰¹ a proto byla ráda, když z hospody brzy odešli, neboť na ně „pokukovali“. Po obědě měli dvouhodinovou přestávku, kterou vyplnili procházkou po mladoboleslavském náměstí. V Sobotce při další přestávce navštívili dalšího otcova přítele, soboteckého děkana Vetešníka,²⁰² a v Jicíně byli pozváni na večeri rodinou Šírovou, ačkoliv již všichni „pozdě přijeli“. Večere byla výborná. Kateřina si k ní do deníku napsala: „[...] opravdu nám takovou večeri uchystali, že jsem litovala, že jsme byli oblášeni, toť jsme hloupě nastrojili“.²⁰³ Svou cestu završili o půl jedenácté večer, když v Libuni konečně po celodenní cestě „slezli z vozu“ a celí „utrmácení po cestě si šli lehnout.

Obrázek 81 - Pohled na dostavník

²⁰⁰ Cesta do Libuně, s. 1.

²⁰¹ Tamtéž, s. 2.

²⁰² „[...] v Sobotce jsme použili tu příležitost, když koně napojil, a doskočili jsme panu děkanu Vetešníkovu, kterého jsem velmi směněného nalézala, na duchu i na těle seslabil velmi. Zpomínala [!] jsem sobě, jak vesele jsem před mnoha lety u něho objedvala [!] a bylo mě nějak smutno ! [...]“. Tamtéž, s. 2.

²⁰³ Tamtéž.

Shrnutí

Jak Kateřina nebo její rodiče cestování vnímali, nelze z deníku přímo zjistit, můžeme však na základě informací z nich vyvodit určité závěry. Předpokládám, že cestování nebylo pro Kateřinu, ani pro její rodiče ničím neznámým. Jízda dostavníkem pro ni byla samozřejmostí a z tohoto důvodu ji v deníku nijak nepopisuje ani nehodnotí. Naproti tomu plavba na palubě „českého“ parníku Bohemia ji v mnohém zaujala a věnovala jí téměř celé dvě strany svého deníku, do něhož si zaznamenala nejen kladné, ale také i negativní zkušenosti a dojmy, které během plavby zažila. Pocit „novosti“ ji však brzy opustil a cestu na saském parníku popisuje velmi stručně.

Cesty, které Jungmannovi společně podnikli v letech 1840 a 1845 nebyly nijak ojedinělé. Lze najít i další doklady o tom, že cestovali mnohem dříve. Kromě výše zmíněných lázní sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína a lázní ve Šternberku, navštívili např. také dvakrát lázně v Libverdě a pravděpodobně i některé další (Karlovy Vary, Teplice). Nelze však s jistotou konstatovat, že jejich cesty byly motivovány pouze zdravotními potřebami členů rodiny. Kromě cest do lázní totiž jezdívali velmi často na letní prázdniny,²⁰⁴ většinou někam na „čerstvý venkovský vzduch“, např. na

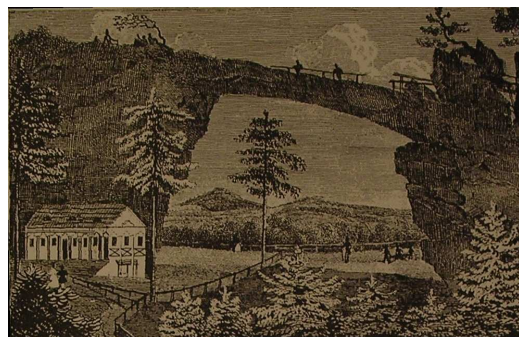
²⁰⁴ „[...] v neděli dne 17 t[ohoto]. m[ěsíce] vyjedeme [...] celý dům, 5, pravím 5 osob do Trutnova [...] V pondělí odtamtud na Krkonoše se podáme, a prohlédše co prohlédnouti v krátkosti lze, zpět přes Jičín se vrátíme [...]“. J. EMLER (ed.), c. d., s. 502.

Obrázek 82 - Kuhstall

Obrázek 83 - Der grosse Winterberg

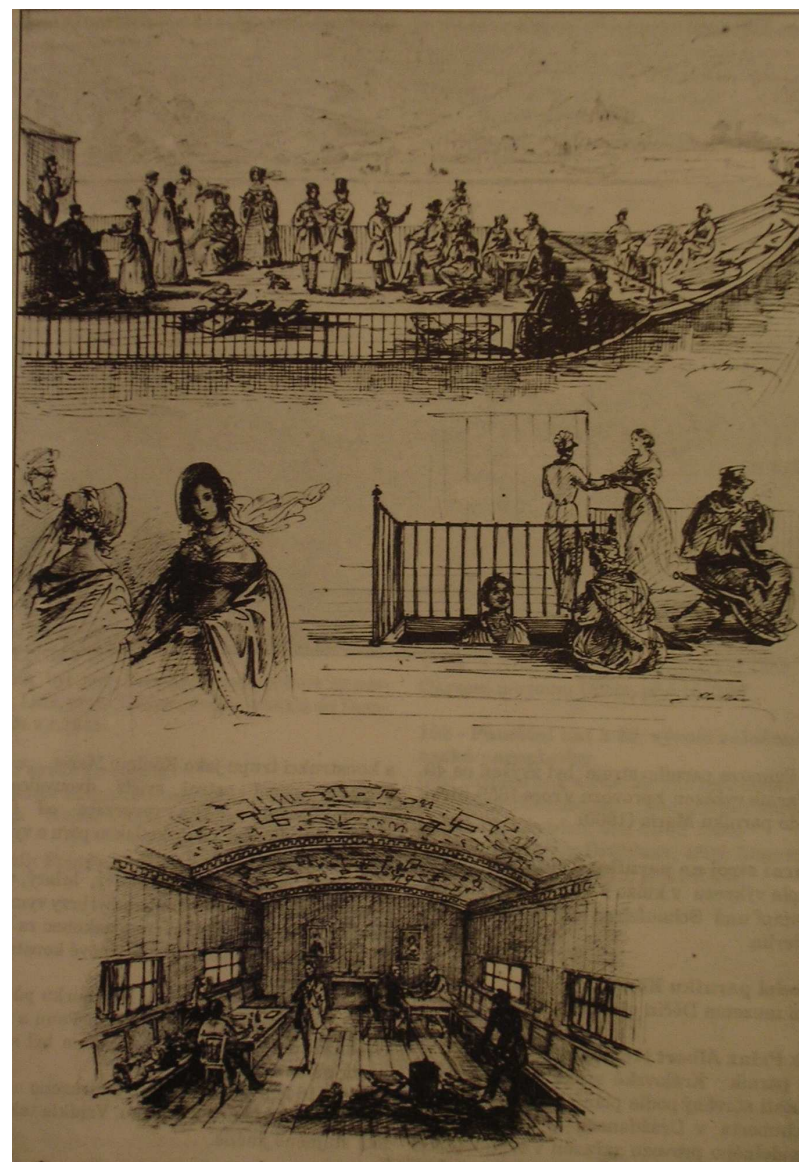
Obrázek 84 - Pravčická brána

návštěvu k rodinnému příteli Antonínu Markovi do Libuně.²⁰⁵ Své „cesty“ uskutečňovali Jungmannovi pravděpodobně v letních měsících z prostého důvodu, z ohledu na zdraví Josefa Jungmanna. Těmito slovy vyjádřil Josef Jungman své obavy z cesty mimo letní měsíce v dopise svému příteli A. Markovi, když odmítl jeho pozvání na cestu do Vídně roku 1845 slovy: „[...] bojím se nastuzení a musím radost tu odložit – dočkám-li tobo, - do teplého počasí. Netoliko po cestě celý den v studeném voze trávití potřebí [...]“.²⁰⁶

Na svých cestách se chovali již jako novodobí „turisté“ a snažili se zhlédnout co nejvíce bylo ve vymezeném čase možné. Lze to dokumentovat i na cestách, které Kateřina popisuje ve svých denících. Společně se svými rodiči věnovali svůj čas a energii nejen procházkám po okolní krásné přírodě (vycházková trasa, les, zahrada, alej, bažantnice), ale také místním památkám, ať už historicky, architektonicky (zámek, zámecký park nebo zahrada) nebo umělecky zajímavým (antický kabinet v Drážďanech, obrazárna starých mistrů), ale také i nejnovějším technickým vymoženostem (parní stroj, textilní továrna), které mohli zhlédnout, a v neposlední řadě nezanedbávali ani kulturu (návštěva divadla, slavnosti) a návštěvu přátel a známých žijících v příslušném místě. V rámci svých pobytů v lázních či u přátel na venkově podnikali také malé jednodenní (někdy dvoudenní) výlety

²⁰⁵ Jungmannovi jej na libušské faře navštívili nejméně čtyřikrát a pravděpodobně byl počet jejich návštěv mnohem vyšší. Z Kateřininy korespondence vyplývá, že do Libuně jezdili i po smrti Josefa Jungmanna.

²⁰⁶ J. EMLER, c. d., ČČM, č. 60, 1886, s. 424

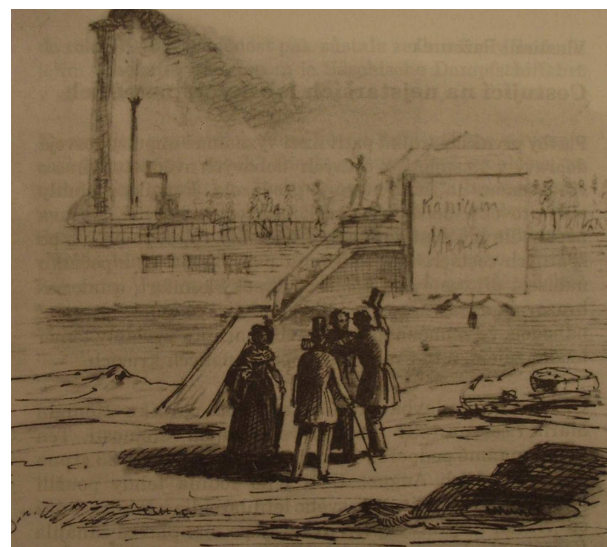

Obrázek 85 - Plavba parníkem z Drážďan, pohled na palubu a do salonu 2. třídy

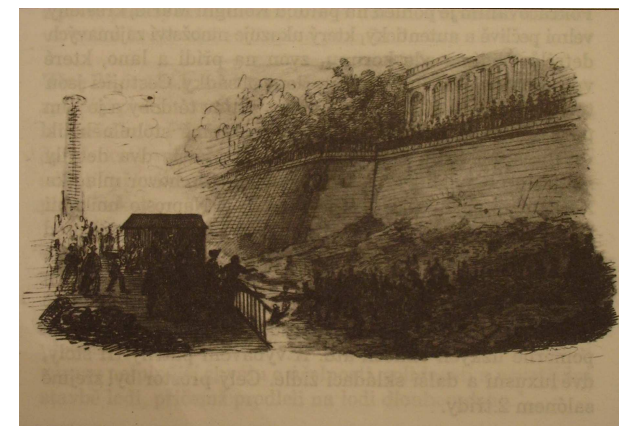
po okolí). Ty byly směřované do zajímavých míst (návštěva Drážďan, Českosaského Švýcarska, lázní v Sedmihorkách, města Jičina, aj.).

Pro většinu míst, která společně navštívili, byly již vydány průvodce, takže si naši cestovatelé na tu či onu konkrétní památku mohli udělat vlastní názor. Nelze s jistotou říct, zda některé z nich četli,²⁰⁷ ale např. při srovnání jejich putování po Českosaském Švýcarsku a cesty vylíčené v dobovém průvodci můžeme konstatovat shodu minimálně ve volbě stejné trasy, která je uvedena v průvodci.

O finanční stránce cestování se Kateřina zmiňuje velmi málo. Cestování i výběr cílových destinací mohly patřit k určitému společenskému renomé. Při cestování dodržovali Jungmannovi pravděpodobně určitý standart a při výběru lázní brali v úvahu i způsob léčby. Většina lázní, které podle mého výzkumu společně navštívili, aplikovala na lázeňské hosty „tradiční způsob léčby“ formou studených a teplých koupelí nebo pití vody, což návštěvníkům umožňovalo vést poměrně podobný život, který vedli v normálním prostředí.

Obrázek 86 - Odjezd z Děčína

Obrázek 87 - Nehoda cestujícího pod Bruhelskou terasou

²⁰⁷ Při svém výzkumu jsem se soustředila především na ty průvodce, jež byly vydány v dostatečně dlouhé časové lhůtě před konkrétní cestou.

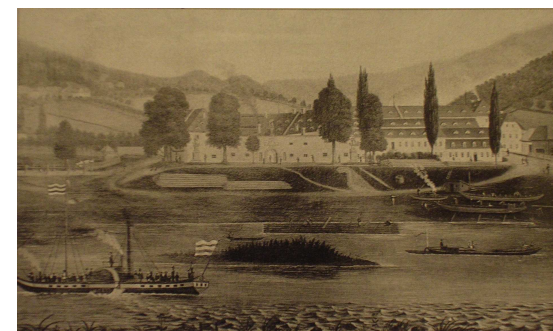
Než se ve zbytku práce dostanu k tomu, jak Kateřina cesty vnímala, hodnotila a zaznamenala ve svých denících, ráda bych zmínila ještě poslední hypotézu. Na základě útržkovitých informací se domnívám, že Kateřina i po smrti svých rodičů nadále cestovala a letní měsíce trávila mimo Prahu. Cestování jí pravděpodobně umožňovalo hmotné zajištění, které získala po smrti svého prvního manžela, a podíl z finančního výnosu z otcova domu, v němž žila většinu svého života.

Obrázek 89 - Obec Podmokly

Obrázek 88 - Inzerát na plavbu parníkem

Obrázek 90 - Podmokelský pivovar

Obrázek 91 - Výletní restaurace v Děčíně

5. KAŽDODENNÍ ŽIVOT NA ZÁKLADĚ DENÍKU

5. 1. POBYT V LÁZNÍCH

Na základě deníku lze vytvořit jakýsi model denního programu, který Jungmannovi dodržovali během svého pobytu v lázních. Každodenní rytmus byl v případě obou lázeňských pobytů prakticky totožný. Při druhém lázeňském pobytu byl Kateřinin program s největší pravděpodobností pozměněn díky návštěvě její tchýně, matky jejího zesnulého manžela Antonína Lauermanna, a zároveň také přítomností malého Kateřinina syna, Josefa.

Každý den zahájili Jungmannovi snídání. Snídat chodili pravidelně do „jídelního sálu“. Výjimkou byly dny, kdy některému z členů rodiny nebylo dobře, nebo tomu bránily jiné okolnosti, např. Kateřina posnídala se svou tchýní. V tomto případě si pak svou snídání vychutnali v soukromí svých pokojů.

Před nebo i po snídání, v několika případech také po krátkém odpočinku v pokoji, absolvovali Jungmannovi „léčebnou kúru“, kam docházeli buď společně, nebo odděleně. Kateřina většinou chodila v doprovodu své matky nebo ve společnosti své tchýně. Návštěva lázní nebyla vždy pevně stanovena na konkrétní část dne. V několika případech lze doložit, že Jungmannovi šli ke koupeli i v odpoledních hodinách. Frekvence koupelí byla v obou případech rovněž stejná. Ačkoliv při pobytu v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína byla zpočátku frekvence

návštěv koupelí nízká,²⁰⁸ v druhé polovině pobytu se počet koupelí zvýšil a dosáhl tak každodenní návštěvnosti. Kromě studené nebo teplé lázně, pak doplňovalo „léčebnou kúru“ pití vody nebo syrovátky.

Po absolvování léčebné procedury, každodenní koupele a pití vody přišel na řadu dopolední program. Většinou se Jungmannovi odebrali zpátky do svého pokoje, kde se věnovali nejrůznějším činnostem. Nejvíce trávili společný čas hlasitým předčítáním. Knihy předčítal vždy otec Josef Jungmann. Dámy se během předčítání zpravidla věnovaly ručním pracím.²⁰⁹ Členové rodiny se také někdy během dne, pokud měli dostatek času, věnovali vlastní četbě. Ve stejné době se také mohla Kateřina věnovat psaní dopisu popřípadě deníku, na jehož psaní si vždy našla čas. Svě „zážitky“ si do deníku poznamenávala dvakrát denně, jednou dopoledne, a to buď po snídání, nebo před obědem, a poté v době před večeří.

Během dopoledne vykonali Jungmannovi pokud tomu ovšem přálo počasí, také nejméně jednu krátkou procházku po okolí. Jejich cílem byl nejčastěji přílehlý lesík, nábřeží, nejbližší kopec nebo hora, nedaleká bažantnice nebo zahrada. Kromě těchto malých vycházek absolvovali během obou pobytů také několik kratších cest, např. výlet do Drážďan a odtud do Českosaského Švýcarska.

²⁰⁸ Tento předpoklad je založen na informacích, které si o návštěvách lázně Kateřina do svého deníku zapsala.

²⁰⁹ Výlet do Děčína, s. 17.

Obvyklý dopolední program byl každou neděli pravidelně přerušen návštěvou kostela buď v přílehlé obci, tj. v Děčíně nebo ve Smečně nebo návštěvou „domácí kaple“ přímo ve Šternberku. U této příležitosti si Kateřina do deníku vždy poznamenala, který kněz sloužil mši.²¹⁰ Kromě nedělních návštěv se Katinka odebrala do kostela rovněž i v jiný den. Ten den totiž nechal jejich známý doktor, jehož jméno není v deníku uvedeno,²¹¹ sloužit mši za svou zemřelou ženu u příležitosti jejího ročního úmrtí.

Po procházce nebo návštěvě kostela se pak zpravidla Jungmannovi vrátili zpět do pokoje. Dobu před obědem trávili různě. V této době se Kateřina mohla věnovat psaní deníku, pokud tak již neučinila po snídani. Pokud ano, strávila tento čas ve společnosti rodičů.

Oběd absolvovali Jungmannovi většinou společně. Kromě oběda s rodiči poobědvala Kateřina minimálně jednou během svého pobytu v lázních Šternberk i se svou tchýní.²¹² Při srovnání obou pobytů zjistíme, že během pobytu v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína obědvali Jungmannovi téměř vždy „dole v sále“, naproti tomu během pobytu v lázních Šternberk si nejčastěji nechávali oběd podávat u sebe v pokoji. Oběd Jungmannovi nikdy nevynechali, a to ani v době, kdy byli na cestách po Česko-saském Švýcarsku. Co se týče skladby jídla, tu nelze nijak určit,

²¹⁰ Učinila tak pouze ve druhém deníku.

²¹¹ Kateřina jej bohužel nikdy nezmiňuje jménem, pokud tak neučinila v dosud nenalezené první části deníku.

²¹² „[...] pak jsem jedla s paní Maminkou, neb ona mě vyprosila [...]“, Pokračování v cestě do Šternberka, s. 2.

protože Katinka ho bohužel ani v jednom případě do svého deníku nepoznamenala, co poobědvali. Lze však předpokládat, že se nejednalo o specifický jídelníček, protože by si jej pravděpodobně zapsala. Jungmannovi obědvali i za účasti dalších pozvaných hostů.²¹³

Kromě pravidelných odpoledních procházek po okolní přírodě, na Spitzhuttel, do lesíka, na pobřeží nebo do sousedních vesnic na drobné nákupy, kromě návštěv přátel, pošty nebo např. místní textilní továrny mohli Jungmannovi také sledovat z povzdálí příjezdy a odjezdy parních lodí nebo odpočívat na terase před hotelem, odkud byl krásný výhled na město Děčín. Naproti tomu v lázních Šternberk Kateřina během odpoledně nejčastěji četla, trhala kvítí, vázala kytici, věnovala se synovi, psala deník, spravovala punčochu, procházela se v lese nebo seděla na lavičce v přílehlé aleji.²¹⁴

Kromě společnosti rodičů, kteří se věnovali „vlastnímu programu“, ²¹⁵ trávila Katinka nejvíce času ve společnosti své tchýně nebo se procházela se svými známými a přítelkyněmi. Někdy v tuto dobu docházela Kateřina do lázní ke koupeli. Jediný rozdíl oproti každodennímu životu v lázních sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína byl v tom, že Jungmannovi „šli na

²¹³ „[...] Pak mí rodiče všickny tři naši hosté pozvali k obědu [...]“. Tamtéž, s. 1.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ „[...] Odpoledne jsem seděla dlouho v pokoji, neb Josa spal, Marie psala, a drahý rodiče šli do povětří. Psala jsem a plakala jsem! – Pak jsem šla za rodičemi. [...]“. Tamtéž, s. 6.

svačinu“.²¹⁶ Když porovnáme několik takovýchto záznamů, tak zjistíme, že se během svačiny konzumovaly zejména mléčné produkty.

Kromě odpolední procházky se mohli Jungmannovi v témže čase věnovat přijímání návštěv nebo chození „po visitách“. Některé z nich se protáhly třeba i na celé odpoledne. Největším problémem je v některých případech bližší identifikace lidí, s nimiž se Jungmannovi během svého pobytu setkali, protože Kateřina si u některých nezapsala jejich jméno a ve většině případů je u osob uvedeno pouze příjmení. Někdy mohla být návštěva milým vyrušením z pravidelného denního „shonu“.

Po rušném odpoledni se Jungmannovi opět na krátký čas vrátili do svého pokoje. Kateřina tento čas pravidelně využívala pro psaní deníku, popřípadě dopisu. Při jeho psaní velmi často vzpomínala na svou sestru a její rodinu a na své známé v Praze. Čas před večerí strávili Jungmannovi většinou ve svém pokoji.

Na večerí docházeli Jungmannovi také zcela ve svém pokoji. Večerní stolování v sále nabízelo mnoho příležitostí ke společenské konverzaci. Po večerí chodili Jungmannovi až na výjimky časně spát.

²¹⁶ „[...] odpoledne šla hned zase s paní Maminkou a p. Zippelicovou [?] k mlynářce na svačinu [...]“. Pokračování v cestě do Šternberka, s. 1.

5. 2. POBYT NA FAŘE V LIBUNI U ANTONÍNA MARKA

Pobyt u faráře Antonína Marka byl velmi specifický. Nelze zde mluvit o opakujících se denních rituálech (kromě, s výjimkou pravidelných denních jídel a každodenní modlitby). Každý den byl trochu odlišný od druhého. Zápisy v deníku jsou také nestejně dlouhé a nejsou tedy stejně informačně bohaté.

Den byl tedy pravděpodobně opět rozdělen podle pravidelných denních jídel, ačkoliv to z deníku tak zřetelně nevyplývá. Téměř každý den ráno docházeli „Jungmannovi“ na ranní mše do přilehlého kostela. Poté se nasnídali a věnovali se dopolednímu programu, který byl velmi různorodý. V dopoledních hodinách se Kateřina za doprovodu své sestry, švagra, a i ostatních nejčastěji vydávala na výlety po okolí, jednou jeli na Viskeř,²¹⁷ podruhé šli do lesa na Vičeslavku,²¹⁸ potřetí si zašli na nedaleký kopeček, z kterého se „[...] *skerže dalekohled velmi na pěknou krajinu* [...]“ dívali. Kromě výletů se věnovali i jiným činnostem. V deníku se například dozvíme, že četli Národní noviny, zhlédli dvě svatby, apod. Co se týče samotné Kateřiny, ta

²¹⁷ „[...] Dne 15tého [srpna] středa byla svátek, šli jsme do kostela, pak jsme sedli na kočárek a jeli s panem vikářem na Viskeř, byla tam primice, ta jízda by a krásná již, a vůbec ten den velmi veselí i pohnutelní [...]“. Cesta do Libuně, s. 3 – 4.

²¹⁸ „[...] Dne 16tého [srpna]. [Ve] Čtvrtek. Šli jsme hned po snídani do lesa na Vičeslavku, ve studánce pili jme tam dobrou vodu, skleničky pu[j]čila nám nějaká upřímná matka selka, p. farář Neuman střílel a Musil také, a mí jsme se toho trošku děsili, však měl také ale dalekohled sebou, skerže tento jmse se ráno již na Včelny i na Trosku atd dívali a velmi mě to těší. [...]“ Tamtéž, s. 6.

v dopoledním čase hrála na piáno, psala deník nebo dopis nebo šla s hostiteli na pole.

Oběd byl samozřejmě důležitým společenským rituálem, obzvláště během pobytu v Libuni, protože se při něm Jungmannovi setkávali s mnohými lidmi, starými přáteli a známými. Po obědě se pak věnovali obdobným činnostem jako dopoledne. Na odpolední procházky do okolí, do skal nebo do lesa si brali dalekohled nebo pušku, takže se buď dívali po okolní krajině, nebo mužští členové stříleli.²¹⁹ Při jedné z odpoledních procházek vzpomínala Kateřina na svého otce.²²⁰ V odpoledních hodinách chodili také po návštěvách, nebo je naopak přijímali. Někdy pomáhali „Jungmannovi“ také svým hostitelům při práci na poli. Katinka se také rovněž věnovala hře na piáno.

Kromě krátkých dopoledních nebo odpoledních výletů absolvovali Jungmannovi dva celodenní výlety do Jičína a Turnova.

²¹⁹ „[...] Odpoledne šli jsme do lesa za Lhotou, říkají tam na hrádek, po cestě nám dal Ladislav a p[an]. Farář koláče od svadby [!], která zýtra [!] odbývaná bude, tam v lese bylo mnoho skal, a celé průchody i jeskyně, Ladislav 14 krát vystřelil a spívali Hej Slované atd., byla jsem velmi veselá. [...]“. Cesta do Libuně, s. 9.

²²⁰ „[...] Odpoledne šli jsme na Hlinicy [!], sladkobolný cyt [!] mě vždy dojme, spomínka [!] na minulé časy, jak jsme s naším nezapomenutelným otcem, zde se procházeli, [...]“. Tamtéž, s. 3.

6. PÉČE O ZDRAVÍ BĚHEM POBYTU V LÁZNÍCH

6. 1. POBYT V LÁZNÍCH SV. JOSEFA V HORNÍM ŽLEBU U DĚČÍNA

Kromě pravidelných každodenních činností se můžeme z deníku dozvědět i některé další věci. Kromě dojmů, které na ni udělali nejrůznější lidé, reflektuje Kateřina ve svém deníku zdravotní stav jednotlivých členů rodiny. Nejvíce však zaznamenává zdraví svého otce, o sobě a svém zdravotním stavu se také zmiňuje, i když ve srovnání se svým otcem mnohem méně. O zdraví její matky bychom se zde kromě její migrény mnoho nedozvěděli,

Nejhůře na tom byl z celé rodiny se zdravím Josef Jungmann. Ten zemřel v roce 1847, tedy o šest let později, na tuberkulózu, a proto lze předpokládat, že v době, kdy byl deník napsán, se příznaky této choroby nejen zjevně projevovaly, ale také začaly ovlivňovat jeho celkový zdravotní stav, což bylo pravděpodobně příčinou častých pobytů Jungmannových „v lázních“.²²¹ Katinka se o otcově chatrném zdraví zmiňuje hned na prvních stranách deníku. Hned druhý den po svém příjezdu do lázní si do deníku připsala „[...] tati[ne] si trošku do postele lehl neb měl trošku zymu [!] a silněji

²²¹ Na základě svého výzkumu předpokládám, že Jungmannovi jezdili ve vymezeném období, tedy ve čtyřicátých letech 19. století, do lázní každé léto. Kromě Karlových Varů (1837) navštívili nejméně dvakrát lázně Libverda (1840, 1843), potom výše zmiňované lázně v Horním Žlebu (1841), lázně Šternberk (1845) a své „poslední společné léto“ strávili v Orlovce (1846). Kateřina kromě toho pravděpodobně navštívila se svým manželem v roce 1842 Išelské lázně a v témže roce pak měla strávit několik týdnů na faře v Unhošti u strýce Jana Jungmanna, aby tam „pila kyselku“.

*kašlal*²²² Podobných zápisů bychom našli v deníku víc. Kromě obvyklého „*silného kašle*“ se Kateřina nejvíce polekala, když otci „*v noci [!] nebylo dobře, měl slynou [!] běhavku a dávil také*“.²²³ I když podle jejích vlastních slov se mu později ulevilo. Kateřina na to reagovala větou „*já jsem se velmi nad tím ulekla*“.²²⁴ Strach o otce však měla již i předtím, a dokonce jej zaznamenala i do svého deníku, a je možné, že byl vzhledem k jeho zdravotní diagnóze oprávněný.

Zdravotní stav Kateřiny nelze na základě deníku objektivně posoudit. Sama do deníku nenapsala nic konkrétního, z čeho by se dalo usoudit, že by byla vážněji nemocná, což ovšem nutně nemusí znamenat, že neměla nějaké menší zdravotní problémy. Do deníku si občas poznamenala, že jí ten den nebylo dobře. Většinu těchto poznámek dále nerozvíjela, kromě jednoho zápisu, kde si poznamenala, že „*[...] mám dnes jakýsi [!] třesení a ukrutnou pitomost v hlavě, a ještě k tomu nějakou těžkost [...]*“.²²⁵ V deníku je také zmínka o tom, že jí nebylo dobře a „*[...] skoro nic neobědvala [...]*“, ale po jídle jí „*[...] bylo zase lépe [...]*“.²²⁶ Kateřina byla ze své rodiny nejvíce zapojena do léčebné procedury, protože kromě studených nebo teplých koupelí navíc občas pila i vodu z pramene.

Kusé informace o zdraví Kateřiny Jungmannové lze najít v korespondenci Josefa Jungmanna Antonínu Markovi. V dopise ze dne 28. 12. 1841, J. Jungmann píše, že „*[...] Katinka zneužívala na třesení srdce a tesknosti násilné [...]*“.²²⁷ Také i v dalším dopise z následujícího roku lze najít zmínku o tom, že „*[...] Katinka celou zimu postonávala na třesení srdce a melancholii jakous [...]*“, a dodává, že „*[...] nám teskno bylo, nyní chvála bobu lépe jí jest, a užívá pilně chýny [...]*“.²²⁸ O tom, že Kateřina „*[...] posud ještě na slabost nervů trpí [...]*“,²²⁹ se zmiňuje ještě i v následujícím dopise z dubna roku 1842.

Léčbě formou studených či teplých koupelí nebo pitím vody z minerálního pramene v lázních sv. Josefa však nelze přikládat přehnaně „*zázračný účinek*“.²³⁰ Větší vliv než samotná léčba měla pravděpodobně pravidelná strava, zvýšená hygiena, pohyb na čerstvém vzduchu, dostatečný spánek a v neposlední řadě klid. Kombinace všech výše zmíněných faktorů pak pravděpodobně mohla přinést „*žádaný*“ ozdravný efekt.²³¹

²²² Výlet do Děčína, s. 4.

²²³ Tamtéž, s. 19.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž, s. 9.

²²⁶ Tamtéž, s. 10.

²²⁷ J. EMLER, c. d., ČČM, s. 58, 1884, s. 410

²²⁸ Tamtéž, s. 412.

²²⁹ Tamtéž, s. 413.

²³⁰ Autor článku o lázních sv. Josefa v Horním Žlebu v něm vyjádřil své přesvědčení, že na základě současného rozboru vody z bývalých hornožlebských lázní nelze objektivně potvrdit, že voda měla pozitivní vliv na zlepšení zdravotního stavu pacienta, neboť se zároveň prokázalo, že oba starší autoři posudku zdejšího minerálního pramene, částečně záměrně a částečně díky nedokonalým znalostem tehdejší vědy, nadhodnotili význam a kvalitu pramene. Srov. Jirí BOEM, *Lázně sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína*, In: *Z minulosti Děčína a Českolipska*, 3 díl, Děčín 1977, s. 156 – 157.

²³¹

Pobyt v lázních byl finančně náročný. Z tohoto důvodu si jej mohli dovolit jen ti movitější. Kromě lázeňské taxy museli lázeňští hosté platit za jednotlivé koupele, které se platily na místě, za ubytování a stravu. K této částce také musíme přičíst výdaje, které jednotliví lázeňští hosté zaplatili za samotnou cestu do lázní a zpět. V neposlední řadě lze mezi další položku zařadit i další výdaje spojené s pobytem, např. návštěvy divadla apod. Kateřina v jednom ze svých zápisů napsala „[...] *ách dobrý bože, kdybych mě jen to svědčilo hodně ke zdraví, zde tolik to stojí peněz, a kdybychom jsme zdraví nenabýli, to' bych bylo velmi smutno!* [...]“²³²

Jungmannovi nebyli během pobytu vystaveni žádné náročné procedury. Jejich strava se pravděpodobně nelišila od běžného dne. Jedinou změnou byl, a to pravděpodobně pouze pro Kateřinu, částečně změněný pitný režim.²³³ Jungmannovi zcela určitě nedrželi žádnou dietu vzhledem k několika zmínkám v deníku, že jedli uzeninu, cukroví, pili pivo, víno nebo např. černou kávu. Od normálního všedního městského dne se pobyt v lázních nejvíce lišil každodenní hygienou a dlouhými procházkami na čerstvém vzduchu. To reflektuje Katinka i ve svém deníku „[...] *doufám, že až zde déle budu, že tomu sylnému [!] povětří uviknu* [...]“²³⁴

Nelze nijak dokumentovat na deníku, že by Jungmannovi byli v kontaktu s lázeňským lékařem. O tom, že pravidelně navštěvovali lékárnu, bychom zmínky v deníku našli, ale nelze objektivně říci, zda si zde kupovaly „předepsané“ medikamenty, nebo si pouze na počátku svého pobytu nechali nějaké doporučit, nebo sem chodili pouze navštěvovat místní honoraci.

Jakkoliv byl pobyt v lázních pro hosty lákavý a poskytoval jim odpočinek od běžného života, přesto se pravděpodobně rádi vraceli domů, zpět do normálního života, alespoň tak to vyjádřila Kateřina na poslední straně svého deníku „[...] *nějak se mě stýská po těch dobrých věcech, a po tom čerstvým povětří, a krásných krajinách! inu věčně nemohu ostat venku, a ani bych nechtěla! – Jen abych mě Bůh laskaví [!] sýlil [!], abych ta cesta ke zdraví a ke ušlechťení sloužila, amen* [...]“²³⁵

Své „cesty“ uskutečňovali Jungmannovi pravděpodobně v letních měsících z prostého důvodu, který Josef Jungmann napsal v dopise svému příteli A. Markovi, když ho pozval roku 1845 na cestu do Vídně „[...] *bojím se nastuzení a musím radost tu odložit – dočkám-li tobo, - do teplého počasí. Netoliko po cestě celý den v studeném voze trávení potřebí* [...]“²³⁶

²³² Výlet do Děčína, s. 9.

²³³ V deníku z cesty do Děčína tento fakt nevyplýval tak zřetelně, jako z druhého deníku s názvem Pokračování v cestě do Šternberka.

²³⁴ Výlet do Děčína, s. 9.

²³⁵ Tamtéž, s. 25.

²³⁶ J. EMLER, c. d., ČČM, č. 60, 1886, s. 424

6.2. POBYT V LÁZNÍCH ŠTERNBERK

Také během pobytu v lázních Šternberk Jungmannovi chodili do „lázně“ pravidelně. Kateřina si i tentokrát do deníku návštěvy zaznamenávala. O svých rodičích se již nezmiňuje tak často. Tento fakt vyplývá z toho, že v této době musela Kateřina svůj čas dělit jak mezi své rodiče, tak mezi svého syna a svou tchýni. O své matce Katinka napsala v deníku, že se chodí koupat každý den,²³⁷ a o svém otci se zmiňuje také v souvislosti s koupelemi²³⁸ a pitím vody.²³⁹

Z deníku vyplývá, že Kateřina nejméně dvakrát za svůj pobyt v lázních konzultovala s lékařem „[...] *co vůbec potřebovat k posile [...]*“.²⁴⁰ Nejprve konzultovala pití vody,²⁴¹ která byla lázeňským hostům pravděpodobně dodávána na pokoje v lahvích.²⁴² Podruhé byl lékař při své konzultaci důkladnější a doporučil jí koupele, pít Kysibelskou vodu, a léčbu

pomocí syrovátky.²⁴³ Ke koupelím docházela Katinka většinou časně ráno, zpravidla ještě před snídaní.²⁴⁴ Lázeň se platila vždy po skončení a každý návštěvník se musel zapsat do knihy.²⁴⁵

Účinky koupele Katinka reflektuje ve dvou zápisech v deníku, v prvním si poznamenala, že jí lázeň „*nějak sešla*“, takže si pak „*musela trošku sednout*“,²⁴⁶ a v druhém, že ji „[...] *ta koupel tak těžce umrtvila [...]*“.²⁴⁷ Jaký léčebný účinek měla tato léčba, nelze objektivně posoudit, ale pravděpodobně nebyly následky léčby nijak velké, protože Kateřina si do deníku napsala: „[...] *Máti drabý ty lázně posavad' také mnoho nepřispívají! [...]*“.²⁴⁸

²³⁷ „[...] *Ráno Máti se šla jak[o] každá den koupat [...]*“. Pokračování v cestě do Šternberka, s. 4.

²³⁸ „[...] *Odpoledne šla jsem s tati k lázni [...]*“. Tamtéž, s. 2.

²³⁹ „[...] *Dnes Tati vodu nepil, jenom já, neb vyhazoval zase barevně, a silně kašlal. [...]*“ Tamtéž, s. 6.

²⁴⁰ Pokračování v cestě do Šternberka, s. 4.

²⁴¹ „[...] *Já jsem ráno ji mluvila skrze vodu pití s p[anem] D[oktorem]. [...]*“. Tamtéž, s. 2.

²⁴² „[...] *potom jsem ale s panem radou Chudobou flašky spletla, Dokt[or]. napsal numera pokojů našich, a Chudoba žertoval, že jest to simpatich [?] [...]*“. Tamtéž, s. 7.

²⁴³ „[...] *dříve jsem se ptala Do[ktora]: kdy odjede, co mám pít za vodu, a co vůbec potřebovat k posile, on mě poradil Gliclickou vodu, syrovátku a koupele [...]*“. Tamtéž.

²⁴⁴ „[...] *Ráno: šla jsem časně se vykoupat, a sice do čísla 1; když jsem platila lazebnou, přišel pan Do[ktor] [...]*“. Tamtéž, s. 3.

²⁴⁵ „[...] *šli jsme k lázni, tam jsem se napsala na místo jedné osoby, která neuměla psát [...]*“. Tamtéž, s. 8.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 3.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 6.

²⁴⁸ Tamtéž.

7. KATEŘINA JUNGMANNOVÁ-LAUERMANNOVÁ VE SVĚTLE SVÝCH DENÍKŮ.

Při nahlížení na Kateřinu jako ženu narozenou v 19. století je nutné brát v potaz fakt, že ženám byl v této době vyhrazen ve společnosti velmi úzký prostor, ve kterém se musely pohybovat, a Kateřina není žádnou výjimkou. V jejích denících bychom o tom našli mnohé zmínky. Lze to dokladovat na faktu, že jako svobodná dívka chodila vždy v doprovodu další osoby, nejčastěji své matky, a neměla prakticky žádné soukromí, až na chvíle, kdy se mohla věnovat korespondenci nebo psaní deníku. I na jeho stránkách je v otázkách svého soukromí velmi skoupá, což je vzhledem k pouze zdánlivému „soukromí“ deníku celkem logické. Kateřina byla i ve vztahu k ostatním lidem vždy opatrná, aby se nedopustila žádného společenského přehmatu. Pokud analyzujeme osoby, s nimiž se Kateřina stýkala, můžeme říct, že to byli lidé ze stejné společenské vrstvy, což vede k další logické úvaze, že si Kateřina byla plně vědoma, že je příslušnicí určité vrstvy, což dozajista určitým způsobem determinovalo.

Nelze pochybovat o tom, že se Kateřina v deníku stylizuje jako slušně vychovaná, mravná a zbožná dívka, neboť zde napsala nejen o svých návštěvách kostela, ale někdy na stránky deníku připojila i tiché modlitby. Své dobré vychování projevovala také někdy kritikou ostatních lidí, kteří se podle jejího názoru nechovali dostatečně slušně.

Kateřina byla také bezpochyby vlastenkou, dosvědčuje to fakt, že v denících bychom mohli najít některé z jejích politických názorů, např. zápis o „*černošlut'ácích, kteří politizirovali a Prager Zeitung četli*“ nebo o „*staročeské Praze, v které se teď mnohé nepravosti dějí a sedumašedesátníci se snažejí rovnoprávnost nám slíbenou co možno potlačiti*“. Zároveň to také dokládá i její reakce na údalosti z roku 1848, kterou můžeme nalézt v dopise, který poslala Boženě Němcové. Z toho vyplývá, že měla politický rozhled.

Všechny informace, které lze z deníků získat, však musíme vidět v kontrastu s tím, k jaké příležitosti byly její deníky napsány, a vzít na vědomí především fakt, že jsou spíše dokumentací cesty, než zrcadlem Kateřinina soukromí, názorů a myšlenek.

Nejvíce informací poskytují deníky o každodenním životě. Kateřina Jungmannová - Lauermannová se příliš nelišila od svých současnic. Její denní program byl pravděpodobně velmi podobný tomu, který dodržovaly i jiné dívky stejného věku. Kromě činností jako bylo ranní vstávání nebo stravování se pravděpodobně během dne věnovala různým domácím pracím, např. šití, pletení apod., kterými si krátila dlouhý čas. Dopoledne se navíc věnovala psaní korespondence nebo deníku, popřípadě vlastní četbě. Kromě toho, že četla české knihy, pravidelně pročítala i noviny a časopisy. V odpoledních hodinách se společně se svými rodinnými příslušníky stýkala s přáteli, známými a příbuznými nebo se s nimi společně procházela po městě. Jednou do týdne chodila také se sestrou do divadla. Lze předpokládat,

že se účastnila společenského života i formou účasti na různých dobročinných/filantropických nebo společenských akcích. Ve vymezenou dobu se společně se svou rodinou scházela na setkáních, kam byli zváni i nejbližší přátelé a známí. Večerní hodiny trávila Kateřina ve společnosti svých rodičů a později v přítomnosti rodiny své sestry a naslouchala hlasitému předčítání, nebo se věnovala hře na piáno, popřípadě ručním pracím.

Kateřinin osobní život byl poznamenán úmrtím dvou manželů, a tak Kateřina vychovávala svého jediného syna Josefa v podstatě úplně sama. O jejím synovi toho mnoho nevíme, snad až na to, že jeho manželství s Annou Mikschovou neuspělo a skončilo právní rozlukou obou manželů, což byl i na tehdejší dobu radikální krok.

8. ZÁVĚR

Kateřina rozená Jungmannová, provdaná Lauermannová-Petrovičová, nejmladší dcera Josefa Jungmanna a Marie Evy Nepomukovy Světecké z Černic, se dožila úctyhodného věku 79 let. Narodila se mladým manželům po 11 letech spokojeného manželství. Většinu svého dospělého života se jako dobrá hospodyně a matka věnovala svému jedinému synovi, který po smrti jejich dvou manželů zůstal její jedinou oporou. Tak jako její rodiče i ona prožila celý svůj život v těsné blízkosti své rodiny v domě, který pro ně zakoupil Josef Jungmann a který se na dlouhou dobu stal jejich domovem. Z šesti dětí manželů Jungmannových se dospělého života dožily pouze čtyři: Josef, Johana, Anna a Kateřina. Založení vlastní rodiny dosáhly pouze dvě mladší Jungmannovy dcery: Kateřina a její starší sestra Anna, s níž měla velmi hezký vztah.

Jediným hmatatelným dokladem o existenci Kateřiny a o jejím životě, kromě zápisů v příslušných matrikách a několika dopisů, jsou její cestovní deníky pocházející z let 1840, 1845 a 1849, o nichž pojednává tato práce. Tyto deníky nám podávají obraz cest, které tato žena ve zmiňovaných letech podnikla společně se svými rodiči. Většina z nich byla motivována zdravotními hledisky, nebylo tomu však vždy. Kateřina ve společnosti svých rodičů cestovala celkem pravidelně a pravděpodobně se snažila tyto cesty i zachycovat, o čemž svědčí i její deníky. Ty se však dochovaly jen velmi útržkovitě, a proto je nemožné získat celkový obraz všech cest. Mezi

destinacemi lze najít nejrůznější lázně, ale také „turisticky zajímavá“ místa. Většinu míst, která si Kateřininy rodiče vybrali jako své cílové destinace, mohli znát z literatury, neboť v této době již existovalo mnoho různých průvodců, které svého čtenáře seznamovaly s okolím a bohatou minulostí té a té obce, toho a toho města, nebo té a té konkrétní památky.

Samotné deníky nám přinášejí mnoho zajímavého. Pro dokreslení celkové situace mohou sloužit i některé informace pocházející z korespondence, datované velmi dlouhým časovým obdobím, mezi Kateřinou a Boženou Němcovou nebo Aloisem Vojtěchem Šemberou a jeho dcerou Zdeňkou. Mezi ně lze zařadit i dopisy hlavy rodiny Josefa Jungmanna, které poslal svému nejlepšímu příteli Antonínu Markovi, faráři v Libuni.

Obraz cestování, který je nepochybně hlavním cílem deníku, nám může poskytnout i další informace. Kromě podrobností ohledně délky nebo rozčlenění samotného pobytu v cílové destinaci, se zde nalézají informace o péči o zdraví, využívání konkrétních dopravních prostředků aj. Deník podružně podává obraz vzájemného rodinného vztahu Kateřiny, jejích rodičů a sourozenců a přináší svědectví o tom, jak vnímala ztrátu svého manžela nebo jak se zhostila své mateřské role.

Prioritou na cestách nebylo pro Jungmannovy pouze klidné strávení letních prázdnin v nejteplejších měsících v roce, ale také poznání nových míst a jejich bohaté historie. Dopravním prostředkem, který pro zdolávání

velkých vzdáleností zvolili, byl nejčastěji dostavník, klasický, osvědčený a všude přítomný dopravní prostředek 19. století. Jungmannovi se však nebáli využívat i modernějších dopravních prostředků, jakým byl kupř. parník Bohemia anglického podnikatele Johna Andrewse.

Doba strávená v lázních a na venkově neznamenal žádný radikální odklon od normálního způsobu života, naopak se v mnohém podobala tomu, jež vedli naši cestovatelé ve svém pražském domě. Společný čas, který spolu trávili během letních prázdninových pobytů, jim ve větší míře umožňoval věnovat se odpočinkovým činnostem, jako byly procházky v přírodě, návštěvy zajímavých míst, a podporoval je v uzavírání nových společenských kontaktů. Cesty samotné s sebou nesly dobrou příležitost navštívit staré přátele, žijící v odlehlejších koutech země vzdálených od centra dění, od Prahy.

Péče o zdraví během návštěv lázní byla ve velké míře aplikována tradiční cestou, tj. studenými a teplými koupelemi a pitím vody, a umožňovala lázeňskému hostu vést jinak celkem pestrý společenský život. Většina lázeňských destinací byla pečlivě vybrána, a to zejména na základě doporučení lékaře a přátel, kteří měli s podobnými ústavami zkušenosti, a na základě vlastní lékařské anamnézy, která ve velké míře určovala výběr lázní podle typu pramene. Svou roli zřejmě sehrála i sociální skladba návštěvníků těchto lázní a potencionální začlenění do ní.

Kateřininy deníky nám poskytují příspěvek k problematice cestování středních vrstev a péči o zdraví v 1. polovině 19. století, zejména o aplikaci vodoléčby v méně tradičních menších lázeňských střediscích.

9. EDICE DENÍKŮ A DOPISŮ

9.1. DENÍKY

Ediční poznámky:

1. Pravopisné chyby byly ponechány v textu a zvýrazněny vykřičníkem v hranatých závorkách za chybným slovem. Nejisté čtení textu je pak označeno otazníkem v hranatých závorkách.
2. Závorky v textu jsou přepsány jako kulaté.
3. Části textu, které autorka dopsala do textu dodatečně jsou označeny kurzívou a je u nich také poznámka
4. Zkratky v textu jsou ponechány v původní podobě pouze tehdy, je-li jich používáno i v současnosti. Zkratky jsou upraveny do současného tvaru.
5. Text byl doplněn interpunkcí.
6. Přepisy:
 - ✓ au bylo přepsáno jakou ou
 - ✓ sem bylo přepsáno jsem
 - ✓ w bylo přepsáno jako v
7. Jednotlivé dny jsem označila také jiným druhem písma pro lepší přehlednost textu.
8. Pro lepší přehlednost jsem také jednotlivé dny v zápisu oddělila prázdným řádkem.
9. Edice byla doplněna rejstříkem míst a osob. Většina osob nebyla identifikována, a z tohoto důvodu nejsou tyto osoby v rejstříku uvedeny. V rejstříku míst jsou příslušná města uváděna pod českými názvy, ačkoliv v mnoha případech jsou v deníku uváděna pouze v německém tvaru, který je v rejstříku uveden v závorce.
10. Při ediční práci jsem se držela edičních zásad publikovaných v knize: kol. autorů, Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti, vydaných v Praze roku 2002.

9. 1. 1. Výlet do Děčína 1841

Dne 11. tého [srpna] ve středu [1841]²⁴⁹ jsme tady se z boží pomocy [!] na vůz u třech kaprů²⁵⁰ sedli, jela z námi Rezinka až do Litoměřic, pak jsme měli ve voze starou Beyersfeldku [?] z dcerou a chlapečkem i ještě jednoho pana, v Karlíně [?] se k nám přisedli na kozlík z mělkou [?] vodou ještě dva páni; jeli jsme as 14 vozů za sebou až do Obříství,²⁵¹ tam pak jsme se na parní loď přisedli, bylo velmi veselo, jelo sebou asi 180 lidí, tatínek nešel více z nových, mezi jinýma Dr. Engler a prof. Hürtel, pak ještě více které jsem já neznala, mi jsme tam mluvili z mladým Högreem a tím kterého jsem viděla v ležení [?] u Machotkovic tenkrát Hoetingberg, pak se tu [?] také i paní Búsifeowou rozprávěla, ta parní loď jest od[d]ělená na dvě místa 1. a 2., však ale z toho 1 na 2. rádi přicházeli, neb tam kromě toho pokojíka,²⁵² který velmi malý a špatný byl, mnohem lépeji se tam sedělo nahoře, stran vyhlídky i také skrze horko neb na prv[n]ím místě byly bliž[š]i toho kotle. Protož větší horko měli vyhlídka byla rozkošná, Mělník a Ro[u]dnit[s]ky [?] zámek mají obz[v]láštně krásní [!] položení [!], seděli jsme dole, pak jsme se Litoměřicům blíželi tak mě slza

²⁴⁹ 18. 8. 1841

²⁵⁰ V hostinci U tří kaprů byla umístěna kancelář paroplavební společnosti a zároveň byla také nástupním místem, odkud byli pasažéři přepravováni dostavníky do Obříství. Viz Miroslav HUBERT, *Legendární parník Bohemia*, Praha, s. 117.

²⁵¹ Obříství u Mělníka, bylo konečnou stanicí českého parníku Bohemia.

²⁵² Kateřina měla pravděpodobnosti na mysli tzv. „apartement pro dámy“, kajutu určenou pro přepravu žen, která byla umístěna hned vedle salónu první třídy.

polilo, neb [v]spomněla jsem sobě na má dětinská léta, a na mé dobré rodiče, které tenkrát také mladší byli, a na Haninku i na Pepinku,²⁵³ pak na p[an]í babičku ! se²⁵⁴ Hančinka a Pepíček tam svá mladá dědská léta ztrávili, to vše mě tak k pláči pohnulo, mati dobrá hořeji plakala, ach! přišla celá rodina Světeckých [?] na loď, ale dlouho to netrvalo, tak zase odrazili loď a oni nám brzy z očí zmizeli, pokat' jsem je na břehu státi viděla. Jsem pořád jim hubičky posílala, mou drahou Naninku tu jsem obz[v]láštně z potěšením, [?] a [?] [?] také odešli, Rezinku jsme tedy tam nechali, a plouli jsme bez ní mi tři zase dole, krajina byla pořád pěknější, v Austí [?] předcy [!] zastavila loď dole, an jsme koupěli ovoce, přišla na kocábce [?] žena z ním k lodi parní. A jeden pěstoun mladých Ridlů nám dal buchtu, tak jsme se předcy [?] najedli, tati chtěl obědvat, ale jídlo nebylo víc k dostání, praví místo na předeck, a ty dostalo málo, a nás druhém nic, oni nebyli tak zásobeni na tolika [?] lidí, mi jsme ale již ráno ještě doma, pak zase na lodi snídali, ačkoliv po dlouhém čekání, tak jsme nebyli tak hladový, hrabě De[s]four tam byl z paní a s dětmi, i z tetou a sestrou paninou, zda se býti velmi lehký člověk, zdvihl mě šátek a byl velmi koukavi [!]. A ona nějak rozmazaná, a pišná [!], seděli později mnoho blízko nás, i několikrát [?] jsem jim místo udělala, když jsme se Děčína blížili, co se nestalo, loď zastavovala a konečně docela státi ostala, přišlo k nám hned na pomocy [!] více lidí,

²⁵³ Autorka tím myslí svého staršího bratra Josefa a sestru Johanu, kteří byli již v této době po smrti.

²⁵⁴ Zde končí stránka.

chtěli ji pozdvihnout, ale, že až na dně vodi stala, byla jejich práce marná, a konečně všukny na muští [!] na jiný koráb přelízat²⁵⁵ mušeli, pak tím odlehčením zase se pozdvihla a dále ploula, strachu bylo dosti, jen ty lhostní [?] Engličané z tat'kou nepřišli; jeden tlusti [!] pán pořad se skovával, nechtěl na druhou loď, až konečně jeho zahlýdl [!] kapitán a povídal, abych byl tak dobrý, a se také dolů vypravil, že upřímně on váží as 3 centníře, upřímně jsem se tomu zasmát mušela; domácí [?] lékař toho hraběte De[s]foura a jeho sekritář měli pláni [!] sebou, protože nám všekno vypravovali, co jsme viděli, ach ten výhled na Schrenkenstein²⁵⁶ [?] byl krásný, ale i tomu mě trošku smutno bylo, neb [v]spoměla jsem se na Josifnku [?], která tam tak veselé dni [!] stravila ta dobrá dušinka, a její dětinská léta přežila! Tady jak jsme k Děčínu přijeli, tak jsme se z parní lodi rozloučili i [s] těmi lidí, který na ni ostali, Beyersfeldovic také vystoupili, a šli k apatikářům Hikům [?], a mi přes vodu na kocábce do Obergrundu,²⁵⁷ kde jsme u hospodskýho stárka heský pokojíček z krásnou vyhlídkou dostali, ten samý právě, kde Lauermannovic vždy ostávali, když tam přijeli, oni se také hned na ně vyptávali a litovali, že tam letost nepřijedou; dříve jsme jedli, pak jsme trošku večer vypakovali a věcy [?] vše uložili a pak jsme šli časně spát.

²⁵⁵ Zde končí stránka 2.

²⁵⁶ Český název je Střekov.

²⁵⁷ Český název je Horní Žleb. Dnes je součástí města Děčín.

12 tého [srpna] ráno v[e] Čtvrtek: šli jsme k snídani dolů, pak jsme mluvili tím, co z námi cestoval, jest to jistý Svoboda, sládek z Doby[t]čího trhu, který tatínka znal, pak přišel na procházku [?] povídal že nás všude hledal.²⁵⁸ Pěstoun z hořejška z mladýma Ridlema, ten nejstarší a syce [!] David, kterýho jsem jako dítě znala, chce dnes z dráždanskou parní lodí do Lipska, také kupectví na tři léta, a ty ostatní se vracejí spátky do Prahy; pak jsme šli zase nahoru do pokoje, a poněvač přšelo, tak jsem psala deník a rodiče mé [?] seděli okolo mne, tati četl a mati pletla punčochu, [v]spomínám skoro neustále na mé dnešní pocestní, že pravdu měli, když chválili tu zdejší krajinu, která opravdu však chválu zasluhuje. Cos as dělá Naninka, Marinka a Johana, Musil, naše Pražané rozmilé! Ach jen kdybych zde někdo byl Toniček drahý,²⁵⁹ to mě se i zde po nom [?] stýská! Tati se trošku do postele lehl neb měl trošku zymu [!] a silněji kašlal, pak jsme šli k obědu, odpoledne přišla jedna parní loď a druhá odešla, ptal se mě ten Svoboda, jestli budu na poslední besedu, já jsem hned řekla, že nebudu, neb nechci, a ti dolu již doma zase býti, šli jsme brzo zase do pokoje nahoru, tati a mati čtli nahlas, pak se tak řeč[n]ilo [?] všelicos, až konečně, skrze dosti nepatrnou maličkost, jsem se tak vnitřně hryzá, že mě to u srdce popadalo, ach! Pak mě bylo tak smutno, že jsem rodičům smutnou chvíli [z]působila, a že tak slabá jsem, že jsem sobě

²⁵⁸ Zde končí stránka 3.

²⁵⁹ Vepsáno obyčejnou tužkou do textu.

žádala již raději zase v Praze býti. Šli jsme pak na²⁶⁰ procházku do Obergrundu, ta cesta jest velmi heská, pak ale zablesko, a zabouřilo [?] i vrátila jsem se, ale nedošli jsme již domů, tak jsme se podstavili, a když se ten sylný [?] déšť přehnal, dorazili jsme hospodu, šli jsme zase do pokojíka, a pak k večeri, každý den tam více cizích lidí sedí, ten pěstoun Ridlův povídal, že pan Ridl jest velmi churaví, na plycech [!], pak vypravoval nám od Drážďanech, a sapkého svenzařich [?] i daroval dvě popsany [?] tatínkovi; šli jsme pak do pokojíka a [?] brzy spát, pálili na břehu druhém jepice.

13 t[é]ho [srpna] [v] Pátek: šli jsme po snídani do Bodenbachu,²⁶¹ dříve tati četl nahlas, tam jest velmi hesky. Pak šla máti jedný sedlce [?], - tati sylně [!] kašlal časně ráno, na ty procházce potkali jsme starka hospodskýho, potom přišel zámečník, a zpravil nám na šatníku zámek, neb nedal se [?] odvírati, já jsem šla sama do lesíčka hned za dům nás, tam mě bylo volno, Co as dělají mé černé oči! Mě se po nich stýská, pak jsem psala deník, a potom šli jsme k obědu, jela okolo Bohemia a přišla královna Marie,²⁶² a princ Albert odjel, tot' jsou známá těch parní lodí saských;

odpoledne šli jsme do lesa na Spitzhüttel,²⁶³ tam byla krásná vyhlídka na kterou tak brzy nezapomenou; pak jsme šli domů, já jsem psala deník, pak jsme šli ještě trošku na pobřeží a konečně zase do pokojíka, psala jsem psaní Nanice²⁶⁴ [?] do Prahy.²⁶⁵ Pak jsme šli k večeri, a potom brzy spát, každý den jest jiná společnost v sálu, tot' jednoho zabavi.

14 t[é]ho [srpna] [v] Sobotu, ráno šli jsme k snídani jak običejně [!] zase dolů, že ale se nám zdálo velmi chladno býti, tak jsme se do pokoje vrátili, a nahoře snídali, tati trošku barevně vyhozoval, i šli jsme tedy sami [?] dvě do Bodenbachu na poštu, a pak ke kupcy [!], potkali jsme Busifeovou, pak jsme šli z máti ke koupeli, tati a já, jsme na ni čekali, já jsem někdy pila vodu, přišla z koupele prý Mendi [?], já ji v Praze jenom [?] od vidění jsem znala, ta ostává [?] u paní Nari [?], a povídala, že Hinka [?] je v Drážďanech z paní Majorkou Pfleyer [?] a z tou paní a dcerou, kterým vloni tak náhle otec zemřel, paní Lauermanka [?] je dobře zná; hned nám povídala, abych jsme z nima drželi [?], ale nebude to dobře, neb oni jdou [?] velmi z bystra a daleko, a mé dobré rodiče bych to jemně namáhalo; také jsme mluvili zase [s] p. Busifeovou, která se pořád ještě dobře nevynechají [?]; i pak jsme šli do pokoje, a potom dolů k obědu, seděla jsem právě

²⁶⁰ Zde končí stránka 4.

²⁶¹ Český název Podmokly.

²⁶² Parník Königin Maria patřil sasské paroplavební společnosti, stejně jako druhý parník Prinz Albert.

²⁶³ Jednalo se o vycházkovou trasu po okolí, kterou zde nechal vybudovat František Antonín Thun. Nepodařilo se mi u ní dohledat český ekvivalent.

²⁶⁴ Sestře Anně Musilové.

²⁶⁵ Zde končí stránka 5.

vedle jednoho Rusa, který nám kopejk ruský ukázal a o svých cestách vypravoval; pak tam byl jeden starý pán který Weplovic [?] a Dřembichovic [?] zná. Šli jsme brzy nahoru a pak na Spitzhüttel, a právě připloul Prinz. Albert; tot' se mě ²⁶⁶ vždy tak líbý [!], dříve vystřeli, a pak zvoní na lodi na znamení že se blíží k břehu. Pak jsme ještě po lese mnoho chodili, i mezi [?] jiném, jsme vynalezli jedno nové [damope?], a pak skálu prosekanou jako průchod, šli jsme naskrz; potom jsme ještě seděli chvíli před domem, šel okolo mladý Thun [?] z malířem, tam za domem jsi zase sedli a chvíli něco odreisoval [?]; šli jsme pak do pokoje a já jsem psala deník; jestli pak jest doma všekno zdrávo, co as dělají naši milý Pražané, kýž bych mohla Nančinku vídati a ty dítky její! Co asi dělá T[oníček]²⁶⁷ [?] jestli pak na mě [v]spomíná [!], a jestli jsou již ve Vídni, jak to as světci paní drahý Lauerance kdybych byli raději zde! Pak jsme šli k večeři.

*15t[é]ho [v] Nedělí*²⁶⁸ ráno, šli jsme po snídani, který jsme nahoře vypili, do města Děčína; tam jsme šli nejdříve do zámecké zahrady která jest velmi heská, ten mladý člověk který nás vodil, dal mě velmi voňavou kytky (Gewurzblüme) pak ještě jednu, líbilo se mě tam velmi, jenže tati bylo tuze horko, tak jsem měla strach, abych to jemu neškodilo, neb beztoho sylně [!] kašle. Od tam tot' šli jsme do zámeckého dvora; pak po

městě, a do apatiky navštívili jsme slečnu Hinku [?] máti koupila celtlíčky [?], byla tam ta Oberštka [?] Mendova, kterou máti znala a ona máti také hned poznala, neb jest z Litoměřič hodynářovic [!]²⁶⁹ dcera jistá Rochosovic [?], on prý nebožtík pán jeví byl prchlý, a že ona se za mladých let ráda trošku vyrazila, a on žehral tak prý byli někdy mrzutosti, pozdějších letech snad to bylo lépe; dceru prý jsem neviděla neb se skovala, dříve spívala; pak jsme šli na poštu, tam čekalo na nás psaní od Ditricha, pak jsme šli do kostela, tam nás doprovodil Hinka [?], potom jsme šli zase domů k obědu, byl tam jeden starý pán z Polska, ten pořád mluvil z tatínkem. Odpoledne šli jsme na Spitzhüttel, přijela Bohemia a z ní arcivývoda Stephan,²⁷⁰ z Litoměřickým [Treiským], já z více pání, šli jsme do Bodenbachu, tam jsme chtěli Sendlovi (Amtonovi), ten ale byl u Stárka mluvili jsme z paní; pak slečnou Zappovic [?], která ostanou u Amtmanů [?] šla z námi do Obergrundu do patky, pak tam přišlo všikny Honoratiores [?] dohromady, Dr. a jeho paní jest velmi veselá, ale trošku lehká, na malé dítě doma a celý půl dne zde seděla, on [v]zkázal domů kdyby plakalo abych jen to [v]zkázali, můj bože pak ten větší chlapec, ten mohl vaz zlomit, žádný se

²⁶⁶ Zde končí stránka 6.

²⁶⁷ Antonín Laueremann.

²⁶⁸ Autorka se zde zřejmě přepsala, správné datum bylo 15., ale v deníku bylo 18.

²⁶⁹ Zde končí stránka 7.

²⁷⁰ Arcivévoda Štěpán Viktor (14. 9. 1817 – 19.2. 1867), syn Josefa Antonína a Hermínu z Achat-Bernburg-Schaumburg-Hoymu. Arcivévoda navštívil v tomto roce nejen Čechy, ale také řadu jiných zemí monarchie, např. Lombardii, Benátsko, Modenu. Srov. Brigitte HAMMANOVÁ, Habsburkové, Praha 1996, s. 376 – 377.

jeho nevšimal, pak tam byli Amtmanic [?] pak Jordanka,²⁷¹ a více fabrikantek, i jiné lidi, vzal mě k tanci jeden mislila [!] že byl písař, já jsem neokázala mnoho chuti, jsem se trošku zdráhala, pak jsem abych je neurazila přecy [!] šla, on velmi dobře tančil, já jsem skoro²⁷² chut' dostala dole k tanci, ale [v]spoměla jsem se na svůj slib, i šla jsem hned ze sálu ven a koukala se z Zappovic [?] oknem, tam přišel mladý Wienelpier [?], a ptal se proč tam do sálu nepřijdem, já jsem se vymlouvala, že rodiče nevidějí rádi když tančím, a Zappovic [?] řekla, že nikdy netančí a obz[v]láště dnes nesmí protože jest sipavá; [!] okolo osmé hodině šli jsme nahoru do pokoje, Stephan [?] šel do parní lodi a prohlížel jsi ji, pak šel zase na loďku, a převážel se do Děčína, Thun starý²⁷³ i mladý k němu přišli.

16 t[é]ho [srpna] [v] Pondělí ráno: šli jsme k snídani dolů, neb mají [?] dnes mnoho díla, přišel tam Amtman [?] a pak Dlečanský [?] mluvil s tatínkem naším. Pak tam přišel D[r]. Böhm z dcerou, já jsem šla nahoru, a psala jsem deník, [v]spomínám každ[o]u chvíli na vás mé Pražané, a na

²⁷¹ Pravděpodobně se jednalo o manželku Friedricha Augusta Barbera, který byl spolumajitelem firmy Jorda a Barber, zabývající se výrobou čokolády a kávových náhražek.

²⁷² Zde končí stránka 8.

²⁷³ František Antonín Thun (1786 – 1) měl z manželství s Terezií, rozenou hraběnkou z Brühlů (1784-1844) tři syny: Františka (1809 – 1870), Friedricha (1810 – 1885), Lva (1811 – 1888), a dvě dcery Annu Marii (1812 – 1885) a Josefínu (1815 – 1895). Viz. Helena SMÍŠKOVÁ, *František Antonín Thun-Hohenstein a správa Děčínského panství v letech 1808 – 1844*, in: *Z minulosti Děčínska a Českolipska*, č. 73, 1997, s. 163 – 187.

mé Videnacy! [!] - mám dnes jakýsy [!] třesení a ukrutnou pitomost v hlavě, a ještě k tomu nějakou těžkost, ach dobrý bože, kdybych mě jen to svědčilo hodně ke zdraví, zde [?] tolik to stojí peněz, a kdybych jsme zdraví nenabyli, to' bych bylo velmi smutno! Doufám až zde déle budu, že tomu sylvnému [!] povětrí uviknu. Pak jsme šli z Böhmovic na procházku, podívali jsme se na nějakou fabriku, kde [?] dělají bavelněný věci [!] i platený, a také merino [?], pak tam byl postřihovač na způsob jako Libwrcy [?], on také od tam to' přišel, Böhmovic jest velmi přirozená a příjemná dívčinka Rappovic[?] již se mě tak nelíbí, tak jsem²⁷⁴ mluvila několik slov [s] Mendovic a z paní o u apatikářem Hinkem [?], když jsme přišli domů slišeli [!] jsme že arcivývoda Stefan byl večer dole asi půl hodiny koukal, kterak tančí, bylo mě líto že jsem vstala dole, ale cos bych také od toho měla, kdy jest také T[oníčkoví?] podoben, on to předcy [!] není - dnes snídal u Thunů, pak chce jeti do Davnic [?] a od tam to' chce pěšky až do Libešic, št'astnou cestu, dnes odpoledne jsme se na něho [v]spoměli neb ono sylvně [!] prší; ještě ráno šla [se] máti koupat, a pak k jídlu já jsem skoro nic neobědvala, neb mě není dobře, přecy [!] ale po jídle mě zase lépe bylo, Böhmovic odjeli; přišel od Amtmana jeden Medikus přinesl tati pas (průvodčí list) do Drážďan, seděl u nás heskou chvíli; hned po jídle jsme šli se podívat na parní loď jak odjíždí. Přišli tam k nám Strobachovic, pak za chvíli šli jsme je do 2N [?] navštívit, seděli jsme tam hodnou chvíli, oni byli

²⁷⁴ Zde končí stránka 9.

velmi přívětiví, pili jsme Gampanský a jedli jsme cukrovíni [!], pak jsme se loučili, neb oni již pojedou zase do Teplice, i poslali nám ještě ananas, pak půl dortu a dcera mě věneček heský; dříve již jsme se od Böhmovic [?] loučili, pak jsme šli do pokoje neb začalo hesky pršet, tati četl nahlas, a mi jsme pletli punčochy; pak jsme šli k večeři, přišla slečna [?] Hinka [?] z bratrem, (paleli jepice jako každý den). Šli [na] [ně] největšíné děti pryč, povídala²⁷⁵ také, že dnes odjela od ni Mendova z dcerou, ta paní sobě měla vzít, neb vlastně ji chtěl Nečanský nejlépe se mě z těch děvčat Böhmovic líběla, ve svém jednání, i v obličejí.

17 [tého] [srpna] [v] Auterý ráno = tedy jsme šli snídat pak jsem dostala psaní od Ton[íčka], měla sem velik[o]ů radost, pak jsme se chystali trošku na Dráždansk[o]ů cestu, a tak pravdu odpoledne ve dvouch odplula loď z námi, ta jest velmi heská skvostně zřízená byli na lodi Thunovic přčelo [?] jiš. A pak sluncy [!] svítit [?]²⁷⁶ a pak nějaká polská rodina, jeden člověk mě dal, když slišel [!], že chceme do Stevzar celou jeho cestu, pak nejlépe ji vykonat lze; těšila jsem se již tuze na město Draždan[sk]é, také byl na lodi ten mladý Ellenberger [?], a jeho pěstoun, ten prý z Puhlem študoval u tatínka, povídal že již mě chtěl pozdravit v Děčíně, že ale si netroufal; pak povídal, že bych rád z námi do (jrue Gebvölb) šel. V Pilnicích [?] Thunovic vystouplí, ten zámek královský jest po Hineskau [?]

²⁷⁵ Zde končí stránka 10.

²⁷⁶ věta vyznačená kurzívou je do původního textu vložena

vystavěn, a velmi dobře vypadá. Asi ve sedm přišli jsme do Drážďan Laubejas sem jen. Z daleka vyděla [!]; město Drážďanské jest krásně stavěný, šli jsme z Gubrminlujem [?] radou Mejsnerem, který také na lodi byl do města Říma, tam byly hrozně nobl kellneřy [!], ja wohl, a schön [?], bylo hnedle každý třetí slovo, pán byl mírný a tichý, býval prý před časy v Navevsi. (Meudorf) pak jsme šli k večeři, seděli tam ty páni co jeli do Fucren [?].²⁷⁷ Jeden s těch kallnerů roztloukl talíř, ale že se jemu to právě u tatínka stalo, tak jemu tati tuze více dal.

18 t[é]ho [srpna] [ve] Středu. Šli jsme k snídani dolů, pak hned po městě přišli ty hoši teprve okolo poledne k nám, mi jsme jim odřekli, že tam nepůjdem[e], oni zatím také mnoho hutí neměli, neb to již viděli, tady jsme byli v antickém kabinetu, v Japanckým [?] domě, tam jsem viděla vykopané věci [!] pak mumie a starodávný rakve, sochy i jiné věci [!] také prsteny římské [!]. Pak jsme šli do obrazovni [!],²⁷⁸ a do výstavi [!], tot' jsem velmi užila, tam sedělo mnoho malířů i malířek a odmalovali (kopírovali) obrazy v obrazárně, ve výstavě se mě nejlépe líběla jedna Turkyně, která sultánovi pohádku povídala, vůbec krásně věci [!] tam byli, jen čas abych byl ještě dobře necitím! Pak jsme šli pro bilyeti [?] do dyvadla [!], jídlo bylo tabel d'hôte [?]; hned odpoledne šli jsme se koukat jak parní vůz odjíždil do Libska, tot' bylo hrozný podívání, na ten stroj [?], a poslouchaný [?]

²⁷⁷ Zde končí strana 11.

²⁷⁸ Autorka tím zřejmě myslí známou Gemalde Galerie Ale Meister v Drážďanech.

hřmot, ale za okamžení [?] nám z očí zmizela, dostala jsem chuť se také na ten vůz sednout. Pak jsme trošku nakupovali, a potom jsme šli do dyvadla [!], toť jest krásně stavíno, dávali právě Hár [?] a [?] komická opera ve 3 podání, byla dosti heská ale ty nejlepší spěváky a spěvacy [!] nevystoupili. Byli tam také šikny ty naši [?] známí objednal jsme příležitost na baštu.²⁷⁹

19 t[é]ho [srpna] [ve] Čtvrtek. Snídali jsme, pak když vůz v 6 hodin přijel už jsme do kočáru vstupali žádal ten Oberkollner ještě jednou peníze od tati, toť velmi tatínka i pana hospodského který k tomu přišel velmi mrzelo. Tedy jsme jeli až do Lichnem [?], tam jsme snědli špatnou uzeninu a kousek chleba i hovězí polívky, pak jsme přišli na baštu, a užila půl hodinu krásný vyhlídnutí, pak jme sobě vzali hošíku, a šli jsme skrze skály a lesy dolů do Rathen [?], šli ti na [?] tam jsme ostali přes noc a druhý den.

20 t[é]h[o][srpna][v] Pátek, jeli jsme z parní lodí až do Schandavi, pes hospodského přišel sobě a na loď, tam jsme jeli s dostavníkem, až k vodospádu (Ausfall) od tam toť jsme sobě vzali muže, který nás vedl skrze tu celou cestu, dříve mě bylo nějak ousko z tímto Slovákem tak samo po lese choditi, pak jsem ale jeho seznala, že to byla nějaká dobrá duše u snídaně nesmím upomenouti jsme mušeli! Dvě hodiny na dostavník čekati, přišla tam jedna holka všetečná [?] která tak povídala

že máti jest Frichovi [?] podobna a že se ta nejstarší bude vdávat, jednoho ouředníka; č[e]tla sem Libský no[viny] dále tak jsme šli z naším Fridrichem na Duchstall [?], tam seděli nezykouti [?] a několik po [kus chybí] šli jsme skrze ty v skáli vytisaný schody na[horu]²⁸⁰ dívat se na krásnou vyhlídku; pak jsme kouska [?] housky a trošku piva jedli i pili; potom jsme²⁸¹ pořád skrze krásný les od skály vod malý Winterberg [?], a z malého na veliký. Přehonili nás několik chřestovích [?], já sem trhala malini [!] a červený jahody, pak sme na vod velikým Winterbergu [?] něco málo jedli, a dívali se z tý heský nový hospody z výšky která jest na domě, na vyhlídku byla velmi krásná ale škoda, na jedný straně již mnoho mlhy. Tam tančil [?] jeden dráteník, a dále zase seděli muzykani [!] který sobě vystavili sami baudu; a v letním čase tam přebývají, Fridrich nám ukázal na tarkrout [?] orla [?], když stopky odřezal, došli jsme až na Prebishthor²⁸² [?], tam jsme přenoslehovali, a dříve večereli, bylo tam několik mušských jeden se hlásil tatínkovi. Noc nebyla valná pokoj malý stůhlý. Postele z peřinami. Tati se sylně [!] potil nemohl spát, a mi také ne.

Ve 4 hodiny 21 [tého] [srpna] [v] sobotu asi jsme vstali, a vyšli jsme výlet s lidmi podívati, ale neviděli jsme nic, neb nez [?] tam tak nebyla prostranství jako na Winterbergu [?]. Šli jsme dolů do Herneskretschu [?]

²⁷⁹ Zde končí strana 12.

²⁸⁰ Roh strany chybí a s ním i část slov

²⁸¹ Zde končí strana 13.

²⁸² Český název je Pravčická brána.

tam jsme se loučili [s] Fridrichem, a chodili trošku po vesnici [!], vyraželi se z dětmi od (Einmechmra [?]) on i jeho pni také k tomu přišli, na Prebischthoru [?] příbuzná od P[ana]. Fichterky [?], a k nám velmi přívětiví, že jsem ji povědomá povídala. (Děčínská [?] mě po obraze [?] pozvala)²⁸³ tedy tam jsme čekali až do 1 hodiny, pak se sešlo více lidí, a mezy [!] jinem jeden nedávno vdaní [!] párek lidí, který se k nám velmi přívětivě měl. - Pak když paní loď syce [?] Marie okolo ploula, stoupli jsme také mina loď, tot' jest na zamilovaná jízda; mluvil na břehu s námi mladý Klár [?], který ozval u p. Ditricha, jest D[oktor]. Medinův a navštívil rodiče v Hernskretschen,²⁸⁴ na lodí jeli, a v antickém kabinetě, se sešel. Jeli jsme já, vo více na mně myslila sem tak na Pražané, a ještě dále. - Pak sem se blížela Děčínu měla sem zase radost, tento rozmilí Děčín zase viděti, i hned se ptala stárka jestli na psaní, on vodpověděl že na tati na ale na mě žádný, musím prý ještě trošku posečkat, i věděla jsem, že mě jistě také ty na milenko [?]] písesh proto jsme nemeškali hned psaní odevřítí a čísti z velikým potěšením č[e]]tla jsem tvé psaní nahlas, jen mě všekno krátké bylo, i měla sem potěšení že uslyším ještě Musilkovi, radovali jsme se že jest všichno zdrávo chvála bohu za to! Pak jsme se vykoukali, a jeden pán se hned hlásil tatínkovi vyřizoval od Strobacha,²⁸⁵ že se táže jak dlouho zde ostati hodláme, že sem nepochybně

²⁸³ Zde končí strana 14.

²⁸⁴ Český název je Hřensko.

²⁸⁵ Dr. Antonín Štrobach (3. 6. 1814 – 22. 11.1856), český politik a právník, státní úředník, od 1853 advokát v Praze, 1848 – 1849 poslanec ústavodárného sněmu.

v pondělí přijedezase z Teplice; pak nás sám pozdravil zase od Ellenbergra poštou. Psala jsem deník, a šli jsme k večeri.²⁸⁶

22 t[é]ho [srpna] [v] neděli, ráno jsem psala do snídaně psaní do Vídně, pak jsem šla k obědu mé rodiče byli na Kitzföslu u lesa. Po jídle přišli Hinkovic a ty nás v sále až do večere zdrželi, neb přišla nás navštívit tak jsme museli dole ostati, hrál tam karty některý, Forstmistr se tázal [?] [?] jestli nechce sebou Wichst hrát, mluvili všikny z námi, na chvílku šla Elis [?] nahoru do [?] 11, ale povídala že hnedle zase prý zde, tak jsme museli na ni čekati, přišla loď, tam vubec pořád jeden vidí jiné s jiné tváře, tot' nejvíce těší; nějaká paní která z Rathen [?] do Shandovi²⁸⁷ z námi jela, loučila se z námi aneb jela zase do Drážďan večer přišlo ještě několik děčínských, ale nejvíce byli dnes v Bylathalu, neb tam objednal pan Vrchní [?] (Amtman [?]) musikanti. Večer sem psala deník, a [v]spomínala [!] jsem na vás má drahá i na nějaké lidičky ach! Kýž již všukny vidím zase, ale z Děčína mě bude líto odjiti, a to zdravé čisté povětří opustiti! Dostali jsme psaní z Litoměřic od p[ana]. S[trýčka] Antonína, v kterém nás tuze [?] sobě zve. Nešli jsme k večeri neb máti trošku hlava bolí položili jsme se časně.

23 t[é]ho [srpna] [v] Pondělí. Jsme ráno šli dolů snídat, pak jsem psala psaní zase, potom šli jsme k obědu, dříve ale poslal Hinka [?]

²⁸⁶ Zde končí strana 15.

²⁸⁷ Český název Žandava.

tatínkovi knihy, a²⁸⁸ psaníčko jestli se nohama na tu vodní růži podívati, že jest v květu, i šli jsme k Hinkům a Slaměnou Aležkou [?] do zahrady zámecký. Ta kytka jest velmi velyká [!] a heská, on nám list dal jedný, která již odkvetla, pak mě dal velmi heskou (Paswusblur) kytku, která krásně líbezně voní; šli [?] [?] ku přívozu malovný jsme zátoku [?] viděli, ty dítky od toho bývalého zahradníka tam byli, krasný dítky, který se zbláznil. Po obědě šli jsme dolů abych jsme viděli loď odplouti se mohli loučit od toho parku, mladý paní a st[arého]. pána Lohtavého [?] trošku; vím ale již byli od lodí a nás neviděli. Pak jsem psala deník a potom šli jsme na Spitzhütel (Dlobeneček [?]) tam tati četl nahlas Mahometa [?] od Pötha a na jsme pletli punčochy, dříve jsme koukali, jak lodi příjísdějí Bohemia i večimim mně a mluvili jsme z těmi starými veselými [?] Marie lidný pánem i paní; oni také znají Lauermawinku [?], a litovali že sem nepřijede. Nahoře jsme šli přu jak tam tri muský přišli; já sem šla z máti do studený lázně, tam když jsme zastavili z loďkou pomohli nám dva polácý [!] vystoupnout i ptali se všetečni jestli se jdeme koupat; koupeli mě velmi svě[d]čila, jen ze voda velmi mělká jest; pak jsme šli k večeri, ptal se mě ten samý jestli byla voda studená, nebylo mě to milo že se tak přede všema tázal; šli jsme brzy nahoru.

²⁸⁸ Zde končí strana 16.

24 t[é]ho [srpna] [v] Auterý, mluvila máti tou starou paní, pak řekla, že jde právě dolů, a že to sama řekne, a tak mladý polák to zaslechl i povídal, že on bude ještě dřívěji dole, že to on řekne tak jsme očekávali snídani nahoře, a já psala deník pak jsme šli do Bodenbachu tam jsme navštívili²⁸⁹ Busifě [?], pak jsme šli do ty fabriky a koupili jsme všelijaký maličkosti, potom ještě jsme byli na poště pak jsme šli do studení [!] lázni potom k jídlu; seděl tam D[okto]r. Presl tak jsme měli radost Tati častoval, pak jsme sedli ven, později přijala parní lodí z Drážďan; na ni byla D[okto]r. Reistipova [?], a Franz z Waňka [?] z paní? ty byli až na ostrově Helgolandu pak odjel Presl i všikny ostatní do Teplice, mi jsme seděli u těch starých lidí, potom šli jsme nahoru, já č[e]tla trošku polsky, přišel pak p[an]. Hinka [?] a později slečna, mi jsme šli dolů k večeri.

25 [té]ho [srpna] Středa jsme šli dolů snídat, pak večer a odpoledně přšelo i celou noc, teprve dnes se vyjasnilo trošku, ráno skerze bláto jsme nebyli, nikdes, jen v teplé lázni, tam jsme mluvili z Beyersfeldovu [?], pak jsme šli k obědu, mě nebylo dobře, jsem měla bolení na prsech a hroznou slabost, plakala jsem neb bylo mě hrozně smutno, že mě to povětrí zcela nezdravého posavat [?], dá bůh dobrý, že bude terpeve v Praze dobré následky cýtít [!]. Odpoledne šli jsme [na procházku], ale tati se vrátil srze hryzení; do Bodenbachu, ptát se jestli Busife [?] již odpoledne,

²⁸⁹ Zde končí strana 17.

z Bohemiou [?] pak do fabriky. Ta paní mě povídala že na brali [?] z Drážďan sebou [?] nějaká gubernantka mluvila, a že ji těšilo že mě poznala. Pak jsme ještě dala před domem chvílku mluvili z těmi starými lidmi a z tím Drážďanským pánem z tou paní který zda již také další čas bydli. pak sem psala deník, pak jsme šli dolů, [?odsyn]²⁹⁰ mluvil na mě nějaký pán jest z Prahy také, navečer seděl tam také ze svou rodinu pak jeden z Gräfenbergu²⁹¹ tam povídal o Priesnizi²⁹² [?] všelicos v nocy [!] nebylo tatínkovi době měl sylnou [!] běhavku a davil také, já sem se velmi na tím ulekla, po dávení bylo jemu lépe.

26 t[é]ho [srpna] ráno [ve] Čtvrtek nebylo také mě dobře, šla sem sama do studené lázni, pak sem seděla v pokoji, až do poledne, to jsme šli dolů tam když jsme se ke stolu sedli, přišli zezadu p[an] Pösel a p[an]. Němeček [?], měli jsme radost, tati je častoval, pak jsme seděli dole a ty páni šli do zámecké zahrady, pak když přišli zpátky jsme je vyprovodili až do Bodenbachu, oni pak sedli na vůz a odjeli zase do Teplice; mi jsme ještě chvíli seděli u těch starých hodných lidí, Seihš [?] stárek a ten pán mě natahovali [?]. Pak jsme šli nahoru, já pila černou kávu, pak jsem psala deník, [pan] Němeček [?], povídal že du Hermann chtěl jeho loty [?], ty starý paní Jeitzovi [?] přijela z lodí parní její synovkyně, bylo dnes jen asi 18

²⁹⁰ Zde končí strana 18.

²⁹¹ Český název Lázně Jeseník.

²⁹² Vincenc Priessnitz (1799 – 1851), českoněmecký rolník a lidový léčitel v Lázních Jeseník (dříve Gräfenberg).

lidí na lodi již to ubejvá [?] velmi; přišla slečna Hinka [?] seděla zde hezky dlouho, pak šla dolů k večeři; že nám nebylo volno tak jsme nahoře ostali, a já sem několik bramborů snesla.[?]

27 t[é]ho [srpna] [v] Pátek jsme nahoře snídali, jest nám zase trošku lépe [?] pak jsme šli slečně Hinka [?], ta nás uctila cukrovínami a pak vínem i zvarem náleváním [!], byla tam stará Beyersfeldova [?] pak jsme šli dříve ještě nakoupit datli [?i] na zástěru a draty [?], potom jsme kus zabloudili, šli jsme ale zpátky a přes [?]²⁹³ přívos domů, jsme jedli. Pak seděli venku, a ve 4 hodini [!] přišla Hinka [?] z bratrem šli jsme mi tři z tou tetou ze synovcem, pak pan Seihš, i od Hinků [?] synovec malý; bylo tam velmi hesky, pak od Seihšů ta synovkyně, šli jsme pozdě domů potkali jsme Vrchni [?] z celou rodinou a Zeppovic [?] mluvila jsem několik slov z nima, pak jsem šli k večeři.

28 [srpna] [v] sobotu ráno snídali jsme v pokoji pak jsme šla do studeni [!] [lázně] a mati do teplé lázně; potom pomalu do Bodenbachu k Vrchním nebyli ale doma šli všikny na celý den na Schmelný [?], potkali jsme doktorovou z Fani [?] bylo ukrutný parno. Pak jsme šli k obědu, a odpoledne jsme zase chodili venku seděli, viděla jsem naposledi [!] loď odcházet a přicházet. Pak šli Seihovic [?] k Hinkům [?] a na ještě jednou na Spitzhüttel, rozloučila jsem se z krajinou a vyhlídkou překrásnou, bylo mě

²⁹³ Zde končí strana 19.

nějak trošku truchlivo, co as dělo někdo! a cos ty má drahá sestřínko z tvou rodinkou! pak jsem se chvíli koukala z okna, mladý Franz Thun²⁹⁴ seděl z malířek [!] nedaleko domu a oba malovali; pak jsem psala deník, dnes se mě zdálo od T[oníčkoví] a také od Emi Ashemsovic [?]; šli skrz večer dolu, tam jsme večereli, byla dnes hudba zde, večer byl²⁹⁵ krásný měsíc tak jasně svítil, a jeho paprsky se ve vodě odraželi, chodila jsem z tou synovkyni Agnes od Seishu trošku venku, večereli jsme, a pak se od nás šli Hinka loučila a její bratr, byla celý pohnuta; mě nějak také bylo smutno; kdybych jen brzy Lauermanovic přijeli také do Prahy.

29 t[é]ho [srpna] [v] neděli. Ráno jsem šla do studení [?] lázně, že jsem ale na přívoz dosti peněz neměla, tak jsem se vypučila od [paní] učitelovi 2 té stříbra, neb lazebník nebyl doma; Dala jsem paní dvacetník; pak jsem vrátila můj dluh a potom jsme vlastně dříve pakovali naše věci [!], pak jsem se přistrojili a šli na procházku ještě do lesíčka na to první sedátko; pak jsme obědvali se loučili ze Seihowic [?] a Starkovic [?], a pak jsme z malou loďkou odplouli k Bohemie, tam přišla nějaká paní která seděla při stole z námi Munzberg z paní ji doprovoděli, ta mě dala kousek koláče na lodi, pak tam byl jeden Franzous, Engličan a mislím [!] Rus, lítali jepice do korábů k večeru já jednu chytila, ale nechtěla jsem ji, tak ji jeden

pán zmačkal, pak mi ji dal, ten Franzous [?] byl velmi černí [!] i také ten Engličan [?], litovali že nejedu až do Prahy, já jim řekla že jsem ráda že přijedou brzy na místo, že je tu další cestu nezávidím, ptali se mě jestli nepřijedu do Paříže, a Engličan mě radil raději do Londína [?] jeti, Franzous řekl, když mluvil z tou²⁹⁶ paní v řeči jestli neumím fransusky [!] já povídala, že z míma [!] přítelkyněma mluvím, ale z rozeným Francousem, že bych nemluvila, on povídal, že bych bylo nejlépe, kdybych sobě francouze vzala za pána, pak že bych sobě to nejlépe naučila, já jsem dělala jako kdybych se toho nepovšimla a mluvila jsem raději tou paní která vedla mě, seděla i chodila sem mnoho po lodi, byla jsem brzo tady, brzo tam, večer byl krásní [!] ve dne byli požáři [!] nebo jsme krajinu užili večer na místo kouře, jiskry u voheň z ty trouby vyhází [?], jest to krásné podívání. Do Litoměřic přijeli jsme po 1/2 hodině, vzali jsme nějaký muži na kufer nésti sebou, ten jeden poznal mati hned, pak jsme se dostali [k] našim drahým příbuzným, ty měli velkou radost z námi a mi z nima. Podívali jsme se na paní babičku, ten obraz nás pohnul k pláči, ona jest dobře [z]pracovaná [?], jsme večereli a šli spát.

30 t[é]ho [srpna] [v] Pondělí ráno jsme šli do nových sadů všikny až na p[an]í. tetu a [?] ty ostali doma; [?] jest hodná hospodinka, a také jsme po městě chodili, pak jsme jedli, byl také [pan] Veseli a Dostecky [?]

²⁹⁴ František Thun, (1809 – 1870) nejstarší syn Antonína Františka Thuna a Terezie, roz. z Brühlu.

²⁹⁵ Zde končí strana 20.

²⁹⁶ Zde končí strana 21.

zván, večer šli jsme pro Marie Veselých na Střel[e]c[k]ý [?] ostrov; ona tuze nutila abych jsme zýtra [!] u nich jedli.²⁹⁷

31 t[é]ho [srpna] [v] Úterý. Tatínek tam den přidal, Šli jsme jen já z paní tetou a z holčičkou na býskupctví [!], pak do zahrady byskupský [!] a také p[anu]. Strýčkovi tam mě bylo velmi volno jedli jsme ovoce, a seděli jsme pohromadě dříve již u nás p[aní].Veselá [?] byla nás zase zvát mi jsme to přijmuli, proto že již ty hostí byli dříve zvaný tj. pan děkan a Svetenitzch [?]. Tak pak jsme šli ještě do měs[ts]kýho kostela tam jest velmi hezký obraz Krista pána; a paní Marie také z Ježíškem Dřýský [?] ouřad jest velmi he[!]sky vystavení [!]. Pak jsme šli všekny po parku k Veselím, tam bylo dosti veselo obz[v]láštně byl st[arý?]. Doste[c]ký [?] veselí, odpoledne tančili Quadrillu francouzskou dvakrát; pak spívala [!] Marie české písně, to mě bylo úzsko, že tati[nek] se bude hněvati že já nic nazpaměť [!] neumým [!]; zatím to ještě tak odběhlo šťastně; pak jsme šli na Spielplatz [?] že ale ty a ostatní se z Hoinrovic [?] Fani zdržela tak jsme šli já z Mathildi a Marie Veselích i z Laubem [?] a z hochami [!] do zahrady k nějakému prof[esorovi]. theologie; on nám okazoval kytky heský [!], neb byl právě tam. Pak sem ještě skočila k Marie Jarisch [?] byl tam jeden starý pán hrál Lurotsch [?] z paní Hejnkovou, pak ještě

dvě paní; máti a tati[nek] byli tam již ráno - ty chodili zase z panem strejčkem po visitách [?], Mathilda a Laula [?] mě tam doprovodili,²⁹⁸ pak jsme večereli a mluvilo se mnoho a chválilo se mnoho p[ana]. děkana nového, ten byl také na procházce sebou, ty děvčata jeho obklíčili a já z ním vyraželi, on má býti velmi rovní [!] hodní [!], co u Veselých na talíři nechal o to se všickny zdělili.

1. ho [září] [ve] středu. Ráno jsme asi v 6 hodin po snídani odjeli já sem se nějak těšce [!] od Litoměřic loučila ještě jsme se na paní babičku koukli a já je v duchu o požehnání prosila – ve voze ještě sem se pořád ohlížela na místo to veselé a slze mě v očích stáli; jeli jsme sami, paní teta nám dala ovoce sebou; na kozlíku seděli dva mu[ž]ský, v Nový vsi jsme jedli, tam s námi dva obz[v]laštni jeden z nich mnoho nám povídal byl v Magdeburgu [?], přisedl se k nám o tam tot' jeden pán snad Juginiem [?] stavitelský byl a ozrajli [?] dosti znal bancka [?] a byl jednou když se u nás stavilo našim domě z ním; měl radost že tati seznal, prohlásil se že to jeho vůle již dávno byla jednou z tatínkem se sepiti tam na příkopě vystoupil z jeho synkem [?]. Tati již vylezl hned na Karlíně neb přišel nám Musil naproti; měli jsme radost pak jsem přišla k našemu domu již jsem se velmi²⁹⁹ na Haničku těšila a na dítky její. Pipsch nás dovezl až k domu samému. Já

²⁹⁷ Zde končí strana 22.

²⁹⁸ Zde končí stránka 23.

²⁹⁹ Zde končí stránka 24.

zaklepala zvolna na dveře u Musilo[vých] i vstoupila sem tam, toť byla radost, překvapenou Haninku obejmouti a zlíbati. Haninka byla první okamžení zaražena, pak ale měla velkou radost z námi. Tak sem zase doma má první otázka byla jestli zda není psaní od T[oníčka]. Haninka hned mě to přinesla, a já s radostí čtla, ach kýž již jest zase zde, teprve za 8 neb 9 dni přijedou! Hned mně také psala, dodává mě chuť k vdání; pak od Paulinky bylo psaníčko zde; nějak se mě stýská po těch dobrých časech a po tom čerstvím [!] povětrím, a krásních [!] krajinách ! inu věčně, nemohu ostat venku, a ani bych nechtěla! - Jen abych mě Bůh laskaví sýlil [?] abych ta cesta ke zdraví a k ušlechtnění sloužila amen!

9. 1. 2. Pokračování k cestě do Šternberka, 1845

3 té]ho července [1845]. Byla jsem pořád okolo paní maminky, však že oni venku dole jedli, a mi v pokoji nahoře, tak jsme se při obědě neviděli, odpoledne však tati po Vrchním [?] a já šla sem s ním do bažantnici na špacír [?], byl to krásný den, bylo mě veselo, že já jsem zde měla, a připamatování při pohledu na ní zase smutno! Spomínali [!] sme sobě, jak jsem s ní zde byla před 4 lety. - Večír se ty páni koupali a já jsem šla trošku na procházku sama dílem a také [?] Večer sem seděla ještě u nich dlouho dole, pak jsem šla spát.

4 [t]ho [července]: Středa ráno: Šla jsem do pokoje k p[aní] máti, pak se šli oni kaupat, a já jsem pila vodu mou, pak přijeli zase Pražané, mezi jinými také několik doktorů, šla jsem trošku ze slečnou Brunovic na procházku, tati vodu nepil, neb trošku barevně odkašlal. Pak mí rodiče všickny tři naši hosté pozvali k obědu, ty dok[tory] a obz[v]lášť jeden se často po našem stole obrátil: Náš Dok[tor] seděl u nich, odpoledne šla hned zase s paní Maminkou a p. Zippelicsovou [?] k mlynářce na svačinu, že ona ale na poli byla, tak jsme šli k lazebnicy [!], a ta nám zaopatřila smetanu, i my jsme u studánky kávu pili, přišel tam pan Doktor, mluvili s námi několik slov, a pak šel do Lázní, mi jsme pak zase večereli venku, dole jenom mí dobří rodiče ostali v pokoji, a přišli jen na chvílku dolů, pan Wolf zatím měl mrzutost s paní Zajíckovou

[?], ona bez jeho vědomí, dala jiný páni do pokoje svého, které zde delší čas ostati hodlají. Doktor s nimi tak trošku horlivě mluvil, i bylo³⁰⁰ mě hned ouzko! Natrhala jsem kvítí a vázala jsem kytku, při tom má duše drahá do Prahy, však kdybych si sobě již raději květinu zde trhati mohla! Večír jsem večeřela s nimi a pak jsem šla spát, však dlouho jsem neusnula zase.

5tého [července] [ve] Čtvrtek. Ráno jsem šla do pokoje [k] paní mamince, bylo již zase všecko vyrovnáno, staveny ty mrzutosti, večer byl u tati pan Vrchní [?] s direktorem Jungmanem [?], jsme mluvili dále. Tedy dnes ráno: šla jsem [s] paní Zip[pelicsovou] do lázně, a já jsem chodila s paní máti po zahradě, pak jsem jedla s paní Maminkou, neb ona mě vyprosila. Přijel Chudoba od stavu naproti nám. Odpoledne odjela p[aní]. M. a ostatní byla ta dobrá velmi srdečná! Já jsem ráno ji mluvila skrze vodu pití s p[anem] D[oktorem]. Odpoledne šla jsem s tati k lázni, potkala jsem jeho zase, on s námi rozprávěl, pak jsme si sedli na lavicy [!] do Alejích, pan rada Führer [?] tam taky přišel, později jeho paní. Já jsem dříve odešla, bych dala Josovi kakau [?], potkala jsem zase D[okto]r[a], mluvil se mnou chvíli, já jsem se pak poroučila, dříve sem vyprávěla s těmi novými hostemi, jednou paní a slečnou, pak jsem psala deník, neb sem již několik dní nic nepsala. Pořád sem brzy seděla dole,

³⁰⁰ Zde končí strana 1.

brzy chodila, hledala jsem s Brunovic slečnou háček [?], který ona ztratila. Pak jsme večeřeli a šli jsme spát.

6 [té]ho [července] Pátek ráno: jsem zase chodila a seděla v lese, atd. Odpoledne šli jsme k Šafáři na studenou smetenu, pak do Smečina s Marie a Josku ke kupcy [!] pozdravil mě hospodářská rada, mluvili jsme také s Chudobou, já jsem hořce plakala, a paní Chudobová taky slzela, večer mluvila³⁰¹ se mnou p[aní] Zajíčková [?] skrz ten pokoj vedle nás, přijedeš-li brzyčko sem, má duše se tázala! Přišel k ten p[an] Do[ktor], řekl, že neměl dnes celý den ještě to potěšení mě viděti, a porozprávěl také několik slov se mnou. Pak jsme večeřeli a šli jsme spát.

7 [é]ho [července] [v] Sobotu. Ráno: šla jsem časně se vykoupat, a sice do čísla 1; když jsem platila lazebnou, přišel pan Do[ktor]: já jsem se musela trošku sednout, a odpočinout, neb ta lázeň mě nějak seslábla, nebyla jsem tam však dlouho, skrze lidi dílem, že bych hned mysleli, když tam s ním sedím, kdoby nenamlouvali již známost konečně! Pak jsem zase v lesyku [!] seděla, obědvali jsme nahoře v pokoji, a pak jsme šli zase do lesyka [!], tam jsme s Brunovic a Vilovic [?] seděli, hesku chvíli, oni sobě dali svačinu přinést a mi jsme šli domá, já jsem se

³⁰¹ Zde končí stránka 2.

mušela pro par [?]³⁰², paní se mnou šla pro [?] vatiti, taky jsme studené mléko pili, pak jsem šla zase do lesyka [!], a tam jsem dříve seděla u paní Chudobovi, a pak jsem trošku čtla [?]. Pak jsem šla k večeři, pozdravil mĕ uctivĕ u stolečku někdo, já jeho, ale nevím jmenovati, jest to Pražan. Pak jsem šla spát.

8 [é]ho [července] [v] Neděli. Ráno jsme šli do kostela, jeden Piariste³⁰³ četl mši svatou; pak jsem se prochodila s tatínkem, a vodila trošku Josu dole, Do[ktor]: se mĕ ptal nemám[-]li nic do Prahy zkázati, já jsem děkovala; řekl, že dnes odjede tam. Psala jsem potom deník, mluvila jsem dnes ponejprv s mladou paní Blumarovu a slečnou Mrázkovou [?] zase ta mĕ těšila, že jsem ještě³⁰⁴ mladá a poradila mĕ tak [?] k Doktorovi, mŭj Bože, ani já, ani on na to nemislí! [!] To jest vŭbec směšná osoba! Laštovka nám dnes přilétla do pokoje, já sem seděla s Brunovic [?] a Mlíkovic [?] v lese, dříve jsem chodila s tatínkem, on pil vodu; pak jsme obĕdvali v pokoji nahoře a potom jsem šla do lesů s knihou, dříve jsem se ještě ptala Do[ktora]: kdy odjede, co mám pít za vodu, a co vŭbec potřebovat k posile, on mĕ poradil Gliclickou vodu, syrovátku a koupele a pak jsem se poroučila a šťastnou cestu přála, pak jsem začala psát psaní [?] dobrý! ale brzy

zaklepal někdo na dvĕře, a Jungmannovci, [?], Hani a Marie a otec přijeli k nám, šli jsme pak všickni dolŭ a rodiče dali svačinu jim, okolo sedmé hodinĕ odjeli zase; povídala mĕ Hani o nemoci Babinčinĕ sestřinĕ, že dostala blednici, a od tŭ doby stŭně, měla známost s jedním Doktorem, a ten sobĕ vzal její nemoc tak k srdci, že umřel, i brzy na to se jeho matka usoužila, tak povídala Haninka, že nemá mnoho štěstí Jungmanovic rodina. Večer jsem ostala v pokoji již, neb se velmi kalilo a blýskalo, večeřeli a šli jsme spát.

9 [té]ho [července] [v] Pondělí. Ráno Máti se šla jak každá den koupat *byla zde matka s dítětem* [?],³⁰⁵ a já jsem psala deník i psaní dále, Tati četl v tŭ vypu[j]čený knize, kterou má od Vrchního Smečenským, šla jsem pak pít. Pak jsme obĕdvali, po jídle nám přišla vyřizovat Marie povĕřená od Bumaurů [?], který již odjeli, jeden její bratr ještě pro nich přijel, posílali prŭ Josovi westokratepa [?].³⁰⁶ Šla jsem pro Tatínka do lesýka [!], skerze psaní do Prahy, který odeslati chce, však že nás drahný již s netrpĕlivou nedočkavostí každý den téměř očkáváme, tak se rozpršelo. Já jsem chystala psaní pro Janinku [?], když Musil se vrátil do Prahy, bych to sebou vzítí mohl; tati a Máti šli do lesa neb na louku, já jsem pak ještě psala deník. Večer šla jsem

³⁰² Text v kurzívĕ je do textu vložen.

³⁰³ Je psáno německy kurentem.

³⁰⁴ Zde končí stránka 3.

³⁰⁵ Text označený kurzívou byl po původního vsunut.

³⁰⁶ Zde končí stránka 4.

s p[aní]. Vrchní a její sestrou i dcerou na procházku, pak jsem večeřela a šla jsem spát.

10 [té]ho [července] [v] Auterý. Ráno jsem pila Gisibelskou³⁰⁷ vodu ponejprv, mluvila jsem s Řatou [?], pak s Broschovou [?], která se mě velmi líbila, pak jsem šla lesýku; přijel Doktor se švagrovými třemi a ze synáčkem, který jest heský dítě, odpoledne sedla se do lesyku, přišli tam ty švagrovi s Dok[torem], sedli nedaleko ode mne, on vstal a šel ke mě a mluvil několik slov se mnou; šla jsem pak k lázni, já jsem se vrátila pro rodiče, potkala jsem Brunovic a Mlikovic, šli do nejbližší vesnice, ty tři jí mluví dohromady, já se cítím býti tak osamělá! Večír šla jsem zase trošku poměnky natrhati, pak jsem mluvila s Broschovic, ale přišel k nim Do[ktor]. tak jsem se brzy poroučela, pak jsem se zase procházela s Vrchnovou a sestrou její, která jest velmi veselá a zdravá; pak jsem večeřela i slišela [!] Marie, že sobě ten Do[ktor] vezme svou nejmladší švagrovou, který jest teprve 17 let, a on snad již jest 40 let; starší člověk, našel předcy [!] zase někoho, s kterým tichý domácí živobytí mněti může! mě nějak bylo velmi smutno! zdá se mě, že já předcy [!] tuze nešťastná jsem! – ³⁰⁸ Odpust' dobrý otče nebeský, když

snad těmito mišlenkami [!] hřešuji; mě jest ale velmi teskno! – šla jsem spát.

11 [té]ho [července] Středa. Ráno šla sem se kaupati, potkala jsem Broschovic a Do[ktora]- se švagrovima *heský všekny*³⁰⁹ pak jsem rozprávěla po lázni s p[aní] Zajičko-vou a s Broschovic; ta má ještě svého mužíčka! měl prý také vědi [!] na plicích a jakých jeho předcy vyhojil, jestli na vždy, neb jen na čas, to se arci ukáže, neb ten pán ještě dobře nevypadá! Dnes mě ta koupel již tak tůze umrtvila, jsem pak snídala, psala jsem pak deník; potom šla jsem do lesýka [!]. Dnes Tati vodu nepil, jenom já, neb vyhazoval zase barevně, a silně kašlal. Mě jest ukrutně smutno, já bych plakala pořád, kde chodím a sedím! – Šla jsem pak k obědu. Odpoledne jsem seděla dlouho v pokoji, neb Josa spal, Marie psala, a drahý rodiče šli do povětří. Psala jsem a plakala jsem! – Pak jsem šla za rodičemi, Tati šel domů, a mi jsme seděli ze slečnou Řatou [?], já jsem šla pak se projít, volala mě slečna Brunová, jestli se chci na tu chůvu ze Smečna [?] zameckého klíčníka domů podívati, že chce ráda do služby a matka jí sem přivedla, I šli jsme do lesyku [!], mě se ale tuze nelíbila, přichází mě tůze zamračená; jest mě nějak ouzko, když pomyslím; že mám cizau osobu k dítěti vzítí! – pak jsme ještě hodnou chvíli u nich seděli, a potom jsem šla domů s máti svačiti

³⁰⁷ Německy kurentem

³⁰⁸ Zde končí stránka 5.

³⁰⁹ Výraz v kurzívě je do původního vložen vsuvkou.

studené mléko, pak jsem se šla z mím synkem ještě projít, pozdravil mě pan děkan. Tati dnes navštívili 4 patří [?], 2 z Peruce a 2 ze Slaného. Večeřeli jsme pak, a šli jsme spát. Mati drahý ty lázně posavad' také mnoho nepřispívají!³¹⁰

12 [té]ho [července] [ve] Čtvrtek. Zdálo se mě dnes, že Do[ktor]. Quadrát³¹¹ u nás byl, choval se velmi přívětivě ke mně, a plakal hořce i naříkal sobě, že jest s tou Bärnukopfovou tak tuze již zapleten, a že toho hořce lituje; nepochybně pochází ten sen od včerejšího povídání, jak jsem ze slečnou Mlíkovou v lese ráno seděla, i řekla ona, že má míti ta jeho nevěsta ještě jednu známost vedlejší, s jedním Doktorem, a docela jí tak nechválila! jest mě nějak Quadráta líto, však on to sám chce! Šla jsem pítí vodu, bylo tam dole již všecko živé, mluvila jsem z Broschovic, z Doktorem, ze švagrovou, která jest jedna Floriánova, co ostávali naproti Jungmannům, pak jsem chodila s paní Vrchní, potom jsem ale s panem radau Chudobou flašky spletla, Dokt[or]. napsal numera pokojů našich, a Chudoba žertoval, že jest to simpathic [?], mě jest pořád nějak smutno! Kýž bych již zde byla má Hančinka! Přichází mě, že ty lidi cizí o jednoho docela nestojejí, a že jest člověk celý opuštěný když mužička nemá! [odtrhla ML] Jest to velké neštěstí! –

³¹⁰ Zde končí stránka 6.

³¹¹ Josef Quadrát (?), přítel Josefa Josefoviče Jungmanna a později rodinný lékař

Psala jsem po snídani deník. Pak jsem šla do lesa číst, potom jsem seděla chvíli u Julie Brunovi. Potom jsem šla k obědu, odpoledne jsem spala, přijel Do[ktor]: Quadrát s nevěstou a rodičema jejíma. Vedla se s ním, pak mluvil dole s tati, řekl jemu, že jsme vy mé drahé co nevidět přijedete! Ona se zdá býti velmi heská, všeckny ale jednohlasně praví, že jest pyšná. Když jsem viděla, jak byl k ní přívětivi, i [v]zpoměla jsem na Toníčka [?] a bylo mě velmi ouzko! – Hned po obědě sem navštívila Burnovic, tam nejmladší³¹² syneček jim stůně. Večír jsem již nikdež nebyla, večeřela jsem a šla jsem spát.

13 [té]ho [července] [v] pátek. Ráno jsem časněji vstala, pila vodu, a šla pak se projít. Chodila jsem mnoho s těmi Floriánovic devčaty; pak jsem šla pro slečnu Brunovou a s ní do Smečenskýcho kostela, nedostali jsme mši, museli jsme k kupci dříví nakoupit, pak do nějakého domu na záchod, a potom na 9tou zase do kostela. Doktor nechal mši S[vatou] čísti za nebožku paní, neb dnes se ročí, co umřela, pak se nás tázal nechcem-li se podívat na kostelní vzácnosti, že pan děkan nám to okázati chce; šli jsme a viděli jsme několik ornátů a monstrancy [!]; pak Doktorovic odjeli, a mi jsme šli domů pešky. Chtěl nás ze slušnosti také do vozu vzítí, mi jsme za uctivě děkovali vyplakala jsem se v kostele hořce, jak bych asi vesele ten den ztrávila,

³¹² Zde končí stránka 7.

kdyby Toníček žil! Také na Musilka jsem zpoměla a na tebe má drahá, že máte dnes tak slavný den! – Tati trošku barevně vyhazuje, a mě jest velmi ouzko a smutno! Pořád bych plakala a pořád naříkala! Psala jsem deník a dříve jsem zpravila punčochy, večer přišel jeden major vedle nás, a dnes přišel jeden Ritmistr a čtyři paničky, zase host! – obědvali jsme a pak jsme šli zase na procházku, pak jsem šla s p[aní] Vrchní a sestrou i dcerou její na procházku; pak jsem večeřela a šla jsem spát.

14 [té]ho [července] [v] Sobotu. Ráno šli jsme trošku na procházku, přijeli jste pak vy drahý! měla jsem velkou radost, šli jsme k lázni, tam jsem se napsala na místo jedné osoby, která neuměla psát; Do[ktor]: šel okolo a se usmál, pak jsme jedli v sále³¹³ uvedla jsem Haninku a Musilka panu Doktorovi. Odpoledne jsem několik řádek připsala Janince, neb dostala jsem psaníčko od ní, pak jsem to dala fiakrovi sebou, pan Děkan seděl na place, a mě pozdravil, šli jsme potom do lesa a potom k večeři domů a spát.

15 [té]ho [července]] [v] Neděli.³¹⁴ Ráno šli jsme do domácí kapli na mši, kterouž jeden Františkán četl. Pak jsme chodili na Šternbergu v pokoji jedli a zase celý odpoledne chodili a seděli venku, i trošku do sálu šli jsme na tanečníky dívati; pak jsme

večeřili a šli spát.

16 [té]ho [července] [v] Pondělí. Ráno jsme šli Haninka a já do Preliče, cesta byla velmi příjemná, pak jsme vyprávěli s radou Chudobou s paní, slečnou Mrázovou [?] a s [paní] Vrchní i více lidmi. Pak jsme chtěli v sále obědvati, ale ta sklepnice, když to ode mne slyšela, se tak zamražila, že jsem celou chuť o jídlo ztratila, i budeme tady v pokoji naším jísti.³¹⁵

³¹³ Zde končí strana 8.

³¹⁴ Autorka se zde v datumu přepsala.

³¹⁵ asi nedokončené.

9. 1. 3. Cesta do Libuně, 1849³¹⁶

Dne 13tého srpna [v] [pondělí] [1849] jsme o půl šesté hodin ráni [!] vyjeli s naše staročeské Prahy, v které se teď ten mnohé nepravosti dějí a sedumašedesátníci se snažejí rovnoprávnost nám slíbenou co možno potlačiti. Mohu se přiznati, že jsem tentokráte jí ráda dala Sbohem, a vesele do vozů s mým švagrem,³¹⁷ mou sestřinkou³¹⁸ a pánem Šírem Františkem³¹⁹ vzestupovala, bych v rozkošné Libuně u veleváženého pana vikáře,³²⁰ nejlepšího přítele mého drahého otce veselejší misl [!] nabyla a krásnou tamější krajinou se potěšila. Den byl krásný, vůz dobrý, společnost veselá, což chybělo ještě cestu naši lépe osladiti! v staré Boleslavi byl trek na dobytek, i přišli jsme do špatné společnosti mezy [!] samé voly, však jsem sobě pomyslíla to se leckdes přichodí, co škody - a když jsem tam tak mudrovala, práskl kočí zatím do koňů, a mi [!] z toho osudného místa ujížděli. V Brandevskym lese jsme sobě zaspívali [!] “Když jsem já ty koně pásal přišla na mě dřímota” a. t. d., okolo srdce bylo mě zas volno a fantasie ma mě [!] dopomahala veselé obrazy jsi utvořiti. Tu jsem viděla lesní dívku, kterak

³¹⁶ Deník je podepsán šifrou Katinka L.

³¹⁷ Antonín Musil, (1805 - 1869), právník a státní úředník, švagr Kateřiny Jungmannové-Lauermannové, manžel její starší sestry Anny

³¹⁸ Anna Musilová (1808 – 1891), starší Kateřinina sestra, druhá Jungmannova dcera.

³¹⁹ František Šír (15. 10. 1796 v Budyni nad Ohří – 22. 6. 1867 v Jičíně) , profesor a od roku 1855 ředitel gymnázia v Jičíně.

³²⁰ Antonín Marek (5. 9. 1785 – 15. 2. 1877), český kněz, nejlepší Jungmannův přítel.

kyva, bych [!] nás do lesa zavedla, zde zase lesního bůžka, kterak v podstavě krásného jinocha se nám zjeví a mezy stromi zase zmizí! Lesy lesy, černé lesy, vy jste moje blaženost.³²¹ V Benátkách podruhékrátě krmil, a v Mladé Boleslavi jsme obědvali, v hospodě bylo několik černožlutůáků, který politizirovali a prager deutsche Zeitung čtli, a dva hráli biliárd, jeden Leitnamtek [?] a druhý byl žid, i pokukovali na nás, a já byla ráda, když jsem z toho pokojika vykročila. Chodili jsme trošku ještě po náměstí, pak zase teprve za dvě hodině s námi se dále ubíral pak vozka, v Sobotce jsme použili tu příležitost, když koně napojil, a doskočili jsme pánu děkanu Vetešníkovi,³²² kterého jsem velmi směněného nalézala, na duchu i na těle seslabil velmi. Zpomínala [!] jsem sobě, jak vesele jsem před mnoha lety u něho objedvala [!] a bylo mě nějak smutno! Viděla jsem, když již jsme zase v našem voze seděli, jednoho nepochybně studujícího, který o prázdninách v Sobotce u rodičů dlí, slovanským klobouku i kabátu zaradovala jsem se nějak, jak jsem ten oděv spatřila. Do Jičína jsme pozdě přijeli, pan vikář dobrotivý již tam čekal se svou příležitostí, a Šírovic rodinka se opravdu tak přátelské a laskavě chovala, že mě to až pohnulo, Hana jest zdravě boubelaté děvčátko a Mina již hodně povyrostla, Ladislav byla také doma již a obsluhoval i krájel napořád, opravdu nám takovou

³²¹ Zde končí stránka 1.

³²² František Vetešník (1784 – 1850), kněz, farář v Markvarticích a posléze děkan v Turnově a v Sobotce.

večeři uchystali, že jsem litovala, že jsme byli ohlášení, toť jsme hloupě nastrojili.³²³ [V] půl desátý jsme teprve odjeli z Jičína; a as okolo půl jedenáctý jsme dorazili do Libině. Pana [!] Dorotka³²⁴ stála a svítla nám, když jsme slízali z vozů, a uvítala nás srdečně. Utrmácení po cestě, hned jsme všichni ulehli. Spomínka [!] na dobu minulou mě poněkud nedopřála užítí té radosti dokonalé!

Dne 14tého [srpna] ráno [v] (outerý) jsme šli do chrámu paně se pomodliti poděkovati otci nebeskému za tak šťastnou cestu, a bych mě tento výlet ke zdravé k ušlechtění sloužil, amen! Pak jsme snídali, p. Pátera přivítali, a pak nám Dorotka trošku hospodářství vedla, a hříbatko nakrměla; pak jsem hrála trošku fortepisa konečně psala deník, neb dnes pořád jsou poprchává. Odpoledne šli jsme na Hlinicy [!], sladkobolní cyt [!] mě vždy dojme, spomínka [!] na minulé časy, jak jsme s naším nezapomenutelným otcem zde se procházeli, pak jsme večeřeli a pak šli spát.

Dne 15tého [srpna] středa byla svátek, šli jsme do kostela, pak jsme sedli na kočárek a jeli s panem vikářem na Viskeř, byla tam primice, ta jízda by a krásná již, vůbec ten den velmi³²⁵ veselí i

pohutelní, když jsme vystoupili, tak jsme byli srdečně přivítáni od pátera Faráře Šolce³²⁶ a od Lidmili, i bylo tam velmi mnoho hostů, vzláště knězů, pak pán Kottler s paní,³²⁷ pak toho primičianta družička a její matka, pak jeho bratři, kněz a jeden Videňak, má prý tam ustav hudební jak v Praze Prokš a Jiránek, podporuje prý rodiče a byl velmi příjemný človíček, dobrota jemu z očí hleděla, i byl velmi úslušný [!], udělal nám místo v domě u rodičů toho Premičianta, tam držel p[an]. Vikář krásnou řeč, a Premičian Rameš [?] odpovídal a ku posledku děkoval rodičům, to mě velmi pohnulo. Dostal jejich požehnání, pak se šlo do kostela, tam nám udělali místo zase p[áni]. Ramešové, jeho bratr měl kázání³²⁸ a Premiciant měl velkou mši, pak přijímali rodiče u něho a pak dostal, kdo chtěl požehnání. Já jsem také přiklekla, pak se šlo k stolu, byla veliká tabule a velmi veselo, ten vídeňský Rames mnoho povídal, a musela jsem vzítí dortů kousek od něho, ačkoli jsem na talíři ještě měla. Největší žert jsem měla tím, že mě tam více knězů slečinkou jmenovali, a já je přitom nechala, a řekla jsem p. Šolcovi, aby³²⁹ je z toho bludu vyvedl, až odjedem, Kottlerová se tomu také smála.

³²⁶ Šolc, Jan (?), český kněz, duchovní na Hrubé Skále, bývalý Markův kaplan, patřil k okruhu přátel Antonína Marka

³²⁷ S největší pravděpodobností se jednalo o švagra Antonína Marka Josefa Kottlera, řezníka v Turnově, který se oženil s Josefou Markovou. Jeho syn Michal Antonín Kotler (1800 – 1879), byl český cestovatel po Rusku.

³²⁸ S největší pravděpodobností se jednalo o Vincence Rameše, který se později stal kaplanem v Libuni.

³²⁹ Zde končí strana 4.

³²³ Zde končí strana 2.

³²⁴ Hospodyně Antonína Marka.

³²⁵ Zde končí strana 3.

Lidmila velmi dobře vypadá, ne tak ale její sestra Tonička, která tam pomáhala strojiti, ta velmi shubla [!] a sestárka [!], ach ano, více dětí mítí, to krásy nepřidá. Potom se spívalo, pán domácí předříkával jako o procesí. V kostele chtěl mě můj klobouk pán Vídeňak položit na svůj, já ale nechtěla obtěžovati a děkovala jsem jemu. Tam jsme pili na zdraví, ten V[ídeňák]. často na mě se díval, já seděla s jedná strany p[ana]. vikáře a Naninka s druhé, to mě velmi bylo milé, neb tak ráda jsem na blízku toho výborného pána, jeho pohled, ten mě dává větší síly k živobytí, a jeho přiblížení působí velmi příjemný dojem na mě. Po obědě který až do půl sedmí trval, chodila jsem chvíli po zahradě s pánem vikářem, pak jsme se rozloučili, ale Vídeňak již trochu dříve s námi se loučil, neb pravil, že má doprovázet tu Turnovanku, která s paní Kottlerovou přijela, políbil nám ruku, málo jsem s ním mluvití mohla! Večír, když jsme domu jeli, mluvilo se o mém zamilovaném předmětu, o hvězdách a. t.d. P[an]. V[ikář]. byl velmi přívětivý a srdečný, to mě šťastnou působilo. Jsme velmi pozdě přijeli.³³⁰

Dne 16 tého [srpna]. [Ve] Čtvrtek. Šli jsme hned po snídání do lesa na Vičeslavku, ve studánce pili jsme tam dobrou vodu, skleničky pučila nám nějaká upřimná matka selka, p[an]. farář Neuman střilel a Musil také, a mí jsme se toho trošku děsili, však měl také ale

dalekohled sebou, skrze tento jsme se ráno již na Včelny i na Trosku atd. divali a velmi mě to těší. Velebný pán zdá se býti také hodný pán, Hasut [?] to jest jeho psíček se velmi tý střelby bál i zaběhl přič [!] a nepřišel více, museli ho chlapci najmuté hledati, ten jeden z ních ho také přinesl. Jak jsme přišli na zahradu, seděli tam zatím p. p. Šírové otec i syn Franz, oba byli smutnější než kdy jindy. Po jídle jsme je vyprovodili, jak šli na pole, žalí jsme trochu pšenicy [!], pak jsme šli k večeri.

Dne 17tého [srpna] [v] [pátek] také jsme obě měli špatné sní [!] a ráno běhavku i žaludku bolení, jedlí jsme málo a brzy nám to přešlo, já jsem doma čtla, pak jsme s řebřinovým vozem na chvíli jeli na pole navštívití p[ana]. vikáře, který dnes celý den tam byli, neb vezla se pšenka domů. Odpoledne hřmělo a trošku přšelo, večír byl ale³³¹ pěkný. Já jsem se s Musilem a Naninou s pole brzy vracela, neb hrozilo k dešti. Hrála jsem fortepiano, s pak jsme psala deník. Strhla se náramná bouře, tak že jsem strach o p[ana]. Vikáře, který na poli ostal měla. Konečně utichla a ukončila krátkým deštěm. Pšenice se šťastně domů dostala, ale pak vikář se z toho nějak rozstonal a druhý den večír ulehl.

³³⁰ Zde končí strana 5.

³³¹ Zde končí strana 6.

18tého [srpna] [v] Sobotu. Ráno byl ještě drahý pan vikář s námi, vlastně jenom s Musilem a se mnou na poli, neb Nanině nebylo od žaludku volno, včera mě také dobře v žaludku nebylo; ta trošku doma se vyspala, a bylo jí pak lépe. Odpoledne šli jsme s panem paterem na kopeček [*mezera, asi nevěděla jméno*], kde jsme skrze dalekohled velmi na pěknou krajinu hleděli, jen že jsem pořád na p[ana]. Vikáře zpomínala a o jeho zdraví se obávala. Velmi v pěkné chaloupce jsme byli u heský selky. P[an]. V[ikář]., jak jsme domů přišli, již jsme ho v posteli našli. Měla jsem strách.

19 tého [srpna]: [v] Neděli. Chvála Bohů panu Vikáři bylo zase mnohem líp, vypotil se hodně, a ráno již zase snídal kyselé okurky. Šli jsme do mši svaté, pak jsme ostali přes kázání. Potom po snídání jsme jeli do Jičína, tam³³² nás velmi srdečně přivítali, byla tam také p[aní]. Professorova Svobodova z Hradce s ním, i těšilo mě to jí tam viděti, jeli jsme s ní do zahrady Trautmansdorfa, pak na Jeřovku, kopec, kde stojí víska od třech ženichů vystavená, ale nedostavená, odkad krásnou vyhlídku jsme využili. Oběd byl výborný a odpoledne se spívalo i smálo dosti. Tak domácně tam bylo, oni se vespolek tak mílují, že nás to až pohnulo, zpomněli jsme se na naše mladistvá leta, a jak všecko živo a zdrávo bylo! Pán Vikář byl zvaný k obědu u Kreiského, když k večeru

přijel, přišel k Širům, tak mě poručení vyřizoval od paní Kreiské, že prý mě zná, jest rozená Šneidrová Emílie, tak mě to překvapilo, že toho pána sobě vzala, byl vdovcem se sedmi dětmi. Jak jsme domu přijeli, tu zase pana Dorotka jsi ulehla, měla zymu [!] a žaludek bolel. Mi [!] i vzláštně [!] p[an]. Vikář se toho ulekl, však s Boží pomoci i také jí bylo druhý den zase lépe.

20tého [srpna]. [V] Pondělí. Ráno jsme čtli noviny Národní, pak jsem psala matince do Prahy. Přišel pán Profesor Šír s panem prof[esorem]. Svobodou a Frančem, později přišel i Ladislav, poradila jsem Lidmile³³³ co má strojiti trošku, neb p[anna]. Dorotka ještě ostala ležeti, však u oběda, jak jsem se na ní ptala, řeklo se mě, že jíž šla zase do pole; zde ty nemoce čerstvě odbývají! Odpoledne šli jsme do lesa za Lhotou, říkají tam na hrádek, po cestě nám dal Ladislav a p[an]. Farář koláče od svadby [!], která zýtra [!] odbývaná bude; tam v lese bylo mnoho skal, a celé průchody i jeskyně, Ladislav 14 krát vystřelil a spívali Hej Slované atd., byla jsem velmi veselá. Když jsme šli domů okazovali nám studni v které se tři utopili, chtějí jeden druhému pomoci. Začalo pršet a nežli jsme domů přišli, byli jsme cely promokli; Šírové se na rozcestí s námi loučili.

³³² Zde končí strana 7.

³³³ Zde končí strana 8.

21tého [srpna] [v] [úterý] byli dvě svatby, byli jsme se u kostele na ně dívat, ta první nevěsta byla velmi smutná, ta druhá však veselejší. Odpoledne šli jsme dříve na pole, pak do lesyka [!] s p[anem]. Vikářem, tam jsem jsi sedli do trávy a velmi blaženě tam odpočívali, a všelicos sobě povídali. Umržela jedna selka s po malým. My jsme šli domů, a pán³³⁴ Vikář ostal na poli, neb dnes chtějí pšenicy [!] domů dostati. Dal nám p[an]. V[ikář]. několik řádek sebou, stálo prý v nich, abych nám svačinu dali, my jsme se navečeřeli, neb bylo již pozdě, a já pak vzala do uzlíku večeři pro p[ana]. Vikáře a jeli jsme na žebřinovém voze do pole a ostali [!] jsme tam, až se tmělo, pak jsme koukali na měsíc i hvězdy, neb p[an]. Farář přinesl dalekohled a přišel za námi.

22tého [srpna] [ve] [středu] ráno jeli jsme do Turnova s p. Dorotkou, p[an]. Vikář bezhoto také s námi, zdrželi jsme se v Sedmihorce u Doktora Šlechty,³³⁵ ten to má tam krásně zřízeno, navštívili jsem Volbrechtovic, ty nás vlídně přivítali. Izabella lépe vypadá, má tam p[an]. Šlechta 29 pánů a 13 ženských, mezy [!] jinýma jsem tam Blumaura z Prahy vyděla [!], ten bídne vypadá, až mě srdce bolelo. Krásně jest tam, mají tam tabele [!] d'hôte, a síce sedají hosté podle příchozů. Pak jsme dále jeli ke Kottlerům, tam nás chutné jídlo čekalo,

dříve jsme po jeho zahradě a domě terasech procházeli, a pán vikář zatím do studené lázně šel se vykoupati. Alexander jest již na vyučenou v němčých [!] za sladovnického³³⁶ chce jíti. Toníček hodně vyrostl a Marinka nejmladší jest roztomilé děvčátko! Odpoledne plouli jsme po lodí, pán Vikář a p. Kottler veslovali, a my jsme byli veselí. Jeli jsme na zámek Rohozec a do zahrady zámecký hraběti De[s]fůrovi náležející [!]. Byla tam krásná vyhlídka, pak jsme ještě po městě chodili, Aničku Rigrovou navštívili, tím vzala ta bouře v pátek kus střechy. Anna měla radost, jak nás spatřila, její babička musela bývat velmi heská, neb má něžně tahý, hned nás uctili cukrovím. Pak jsme šli ještě k rodičteti p[ana]. Vikáře, toho jsem sobě velmi vážila seznati, utrhli jsme sobě s ořechu lístý na památku, který ještě pán Vikář sám zasíl. Ta paní, které nyní ta zahrada i domek náleží, byla velmi přívětivá a jmenovala mě také slečnou. Vedla nás též do chlyva svého, který jest velmi pěkný, okazovala nám kameny a granáty české. Nahlídli jsme oknem tam do čítárny a pak jsme se zastavili u kupce Werichy i na náměstí jsme se setkali s Dorotkou a jeli zase domů, ona nakupovala tam.³³⁷

23tého [srpna] [ve] [čtvrtek]: ráno ještě šli jsme do kostela na mši svatou, plakala jsem hodně, neb jest to posledníkrát, což se v tom

³³⁴ Zde končí strana 9.

³³⁵ Dr. Antonín Šlechta, rytíř Sedmihorský (1810 – 2. 1. 1886), roku 1842 zřídil u Turnova Lázně Sedmihorky.

³³⁶ Zde končí strana 10.

³³⁷ Zde končí strana 12.

kostelíčku modlím. Trošku jsem přehrávala, pakovali jsme do Prahy, pak přijeli Viskeřský, velebný pán, Lidmilka, Primiciant a jeho bratr, kněz vídeňský, později pán Doktor Šlechta s panem prof[esorem]. Nachlovským.³³⁸ Dívali jsme se na nový ornát pana Vikáře, pak jsme obědvali, bylo velmi veselo, Lidmilka jest velmi srdečná, dobrá dívčinka, plno jemných citu a přitom rozum přirození a dosti vzdělaní. Pravili ty Velebničkové, že bych měla p[aní]. Lidmilka vídeňskému bratrovi nějakou nevěstu ponavrhnouti, ona pravila, že není kuplířkou, a že bych to nikdá neučinila; abych prý jenom nějaký vítr dala, jakou pravili zase oni, museli jsme se smáti, ona mě povídala pak: že on nechce žádnou němkyňi, nýbrž slovanku, a že na bohatství nejde; odrývali šlechtné tahy toho tichého hezkého pána! Také řekla Lidmilka, když jsem se ptala, zdali jest ještě doma na Viskeři, že jíž dávno odjel a divila se, že nebyl zde on prý povídal, že se na každý pád v Libuně na děkanství pozdrží, jsme-li pak doma, neb³³⁹ má nám ještě jeho poklonu složit! předcy [!] zatím nepřijel, inu, snad nám to i nevyřídili, neboť jest to jakkoli, vždyť nemám právo, tak něco žádati.

³³⁸ Kateřina měla pravděpodobně na mysli profesora Vincence Náhlovského (21. 1. 1817 – 11. 12. 1891), který vystudoval gymnázium v Litoměřicích, a Jičíně a filosofii v Praze a poté seminář v Litoměřicích. Na kněze byl vysvěcen 1840 a poté se stal kaplanem v Boskovicích. Roku 1845 na ústavu pro vyšší vzdělání kněží u sv. Augustina ve Vídni doktorát a odešel učit do biskupského semináře do Litoměřice, poté byl povolán do Prahy, aby zde učil na univerzitě.

³³⁹ Zde končí strana 13.

Pán Dok[tor]. Šlechta se často na mě díval a se mnou též rozprávěl. Však nejvíce jsem [s] Lidmilkou hovořila, neb ta seděla právě vedle mne, a mluvili jsme o minulosti! – Odpoledne přišli p. Šírové i pán prof[esor]. Svoboda, pán Dok[tor]. a prof[esor]. Nachlovský odešli a my jsme sobě s nova okolo stolu posadili a smáli i hovořili. Až potom odjeli všichni a loučili se od nás srdečně. I p[áni]. Šírové odjeli, neb přšelo pořádně, Musil jich doprovodil, pán Vikář hovořil s námi, pak šel Musilovi vstříc. Já ještě p[anně]. Dorotce mašličku na šmissetku našila a udělala, pak jsme večereli a šli dříve spát.

24tého [srpna]. [V] Pátek, jsem se již probudila půl jedný, i pak jenom jak na vodě do půl třetí spala, potom jsem vstala a chystala na cestu, pán Vikář jel s námi, neb měl v Hradišti komisi, loučení bylo trpké³⁴⁰ plakali jsme hořce, až mě srdce usedalo! – V Jičíně nás čekali snídáním a ještě velmi pán prof[esor]. Šír, s panem Vikářem žertovali, museli jsme se smáti, paní Šírová byla chraptivá, když jsme se loučili, tak jsme jeli ještě na voze pána Vikáře dohromady, a ta naše příležitost, pro kterou Ladislav skočil, jela za námi. V Sobotce jsme se zastavili u pána Děkana Vetešníka, kterého jsem lépe vypadajícího našla. Paní Anninka stloustla a sestárla, dětí nemá, neb umřelo jí jedno. Pak jsme ještě kousek cesty jeli s panem Vikářem, až přišlo na kopečku rozce[s]tí,

³⁴⁰ Zde končí strana 14.

tu jsme tedy pláčem se loučili, a do našeho najatého vozíku stoupali. Seděli jsme všickni pohříženi [v] mišlenkách [!] v dnech minulých, chtějí vše ještě sobě jednou v paměť uvést a zaštipiti! Přicházela jsem sobě jak z ráje vyloučena! Jenom ta mišlinka [!], že mou matinku, Joska i Musilovic děti zase spatřím, poněkud můj stesk a bol umírnili!- V mladé Boleslavi jsme obědvali, a v Brandeise jsme svačili, tam jsi chtěl jeden pán k nám přisednouti, my ale neměli tomu chuti, i vylouvali jsem se, že místa dosti nemáme. Ve Vinoři jsme potkali paní³⁴¹ Hammrovou s jednou paní ještě, a pána Hammra se synem a jedním pánem! Ach jak mě bylo ouzko, když jsme se ku Praze blížili. Bože dejž mi sýlí [!], bych tato cesta ke zdraví a k ušlechtní služila, a já následovala příkladu mých [!] dráhých mě předchazejících do věčnosti, amen!

Rejstřík míst

Brandýs
 Děčín (německy Tetschen)
 Drážďany
 Horní Žleb (německy Bodenbach)
 Hrubý Rohozec
 Hřensko (německy Hernskretschen)
 Jičín
 Libuň
 Litoměřice (německy Leitmeritz)
 Mělník
 Mladá Boleslav
 Obříství (u Mělníka)
 Podmokly (německy Bodenbach)
 Praha
 Roudnice nad Labem
 Teplice (německy Teplitz)
 Trutnov
 Sedmihorky
 Slaný
 Smečno
 Sobotka
 Šternberk
 Ústí nad Labem
 Žandava (německy Schandau)

³⁴¹ Zde končí strana 15.

Rejstřík osob

KOTTLER, Josef, řezník v Turnově, švagr Antonína Marka, manžel Josefy Markové, otec českého cestovatele Michala Antonína Kotlera

KOTTLEROVÁ, Josefa, sestra Antonína Marka, matka Michala Antonína Kotlera

MAREK, Antonín (1785 – 1877), český kněz, nejlepší Jungmannův přítel, vikář v Libuni.

MUSIL, Antonín, (1805 - 1869), právník a státní úředník, švagr Kateřiny Jungmannové-Lauermannové, manžel její starší sestry Anny

MUSILOVÁ, Anna (1808 – 1891), starší Kateřinina sestra, druhá Jungmannova dcera.

NÁHLOVSKÝ, Vincenc ThDr. (1817 – 1891), český kněz, pedagog na pražské univerzitě a spisovatel.

PRIESSNITZ, Vincenc (1799 – 1851), českoněmecký rolník a lidový léčitel v Lázních Jeseník (dříve Gräfenberg).

QUADRÁT, Josef, přítel Josefa Josefoviče Jungmanna a později rodinný lékař

RAMEŠ, Vincenc, pozdější kaplan na faře v Libuni

ŠÍR, František (1796 – 1867), profesor a později ředitel na gymnáziu v Jičíně.

ŠLECHTA, Antonín (1810 – 1886), český lékař a propagátor vodoléčby. V roce 1842 zřídil u Turnova Lázně Sedmihorky.

Štěpán Viktor (1817 – 1867), arcivévoda, syn Josefa Antonína a Hermíny z Achat- Bernburg-Schaumburg-Hoymu

ŠOLC, Jan (?), český kněz, duchovní na Hrubé Skále.

THUN-HOHENSTEIN, František Antonín (1786 – 1844), majitel Děčínského panství v letech 1808 – 1844.

THUN-HOHENSTEIN,, František (1809 – 1870), nejstarší syn Antonína Františka Thuna a Terezie, roz. z Brühlů.

VETEŠNÍK, František (1784 – 1850), český kněz – farář v Markvarticích, posléze děkan v Turnově a v Sobotce

9.2. KORESPONDENCE KATEŘINY LAUERMANNOVÉ-PETROVIČOVÉ

1. Kateřina Lauermannová Anně Musilové dne 18. 8. 1841 v Praze

Rozmilá Hančičko!

Tatínek chce Musilovi nějaká psaní odeslati i hajím se toto dobré příležitosti, a napíši kvapně tobě můj andílku, když také žádná dlouhé psaní, alespoň několik řádečků. Že jsme se šťastně sem dostali bude vám ji tatínek psát, ta jízda po té parní lodi byla velmi zábavná když jsme se blížili [k] Litoměřicům, odčekávali nás na břehu pan. St. Antonín z celou rodinou, i měla jsem velikou radost, ale když sem naši bývalou vinicy [!] na Radobeyli, a celou tu krajinu spatřila, polili mě slze i máti dobrá hořce plakala! - Rézinka, mladý Höger a jisti Hatinberg, kterýho také trošku znám, se od nás loučili, ale jiné lidi zase jejich místo zajali. Prof. Engel, prof Hürtel a Busifeova také byli na té lodi, ba bylo tam 170 osob, dva vozy a množství kufrů a škatul, těším se, až tobě všechno obšírněji vypravovati budu mocy [!], i píšu také pilně deník, neupomenou také ti to sama učiniti, že loď již blízko Děčína vázla i celý v písku seděti ostala, dočtete se nepochybně také v tatínkovém psaní, vy sobě pomýšlíte, že sem asi veliký strach vystala, i nabylo tomu tak, to čerstvé povětří mne nějak hrdinkou učinilo, všichni ~~mužtí~~ páni do jiné lodi slézti musili, pak když loď zase v břehu byla, k nim se zase dostali. Děčín má krásné položení, vůbec již od Litoměřic pořad zábavnější co rozmanitější krajina začíná. Ach mé lidičky, kdybych vám mohla alespoň jen ten obraz z našeho okna ukázati, mi ostáváme u hospodského stárka v Obergrundu v lázni (Gasthof [?] zum Bad) právě v tom samém pokoji v kterém Lauermannovic običejně [!] obývají, za domem máme hned les, a před ním leží město i zámek rozprostřený, a kolem za městem je viděti vysoké vrchy, krásný jest to pohled, velmi přívětiví, a předcy [!] se mě vás nic milé často stejská! Co děláte jak se máte? Co dělá Marinka, spomíná někdy na nás, co Johaninka přibejvá,

zase zdraví? Již milá sestřínko piš mě brzo prosím tebe svižně [?], mám již velikou touhu něco o vás a o Praze se dověděti, dnes jela Bohemia zase okolo do Prahy, ale drážďánské lodi se vždy den[n]ě vystřídají, a ostanou vždy právě před naším oknem sáti. Včera ve čtvrtek bylo nestálé povětří mi jsme se předcy [!], ale po nábřeží Mittel- [?]grundu procházeli, dnes ale jest krásný den, tak jsme byli ráno v Bodenbachu a odpoledne na Spitzhüttelu v lese za domem, kde jsme překrásnou vyhlídku užili. Niní [!] ale musím mé škrabání skončiti neb chceme právě k večeři, neustale bych tobě na dráhu psala, zatím tebe nastokrátí v duchu objímá a líbá tvá

tebe srdečně milující

sestra
Kátinka.

Máti nás mnohokráté líbá čas také Musilovi ode mne vyří[adit] panímámě se nohokráté poroučím vaše mladatka tisíckrát líbaná.

2. Kateřina Lauermannová Boženě Němcové dne 3. 11. 1845 v Praze³⁴² V Praze dne 3ho listopadu 1845

Drahá přítelkyně!

Nenadálou a velikou radost a potěšení jste mi svým lístkem, tak upřímným a srdečným, učinila. Díky Vám za něj vzdávám a v duchu Vás za to vřele celuji. Buďte ubezpečena o mé lásce k Vám, jako já se raduji Vaší! – Mohu se přiznati, že hned při prvním pohledu

³⁴² Tyto dopisy jsou otištěny ve zmiňované edici korespondence Boženy Němcové, ale jsou zde zahrnuty pro úplnost.

Vašem jsem v sobě cítila jakési tajné přání, abych s Vámi se blíže seznala; tuším, že Vaše jasné okol, v kterém jsem tak mnoho dobrého čtla, mne nezklamalo, nébrž že jsem ve Vás tu soucitnout, upřímnou duši našla, které jsem hledala! Uvěříte mně teď snadno, že na Vás, má milá, často, přechasto zpomínám i se svými milými rodiči a sestřinkou o Vás rozprávím. Oni se Vám mnohokrát do další přízně poručejí. Přáli bychom jenom, abyste nikdá Prahy nebyla opustila; a když to již osud jinak nechtěl, by alespoň nám Vás brzy zase navrátil, a pokud Vám souzeno v tom zakleném údolí setrvati, byste alespoň zdravě a šťastně žila. Toť mé vřelé přání a jenom v tomto ohledu se poněkud s osudem smírui! Že tam čeština ještě tak zachovalá, těšilo mě obzvláště se ve Vašem listu dočísti; i nepochybuji, že toho jistě také k dobrému pro vlast a nás použijete. Vidím Vás již po místě a okolí tom choditi a pověsti u lidu, zvláště vesnického, sbírat; i těším se již napřed, že nám třetí svazek báchorek některý dlouhý zimní večer příjemně ukrátí! Uhádla-li jsem?

Ráda bych Ván něco nového psala, ale mé jednotvárné živobytí mně málo látky podává. Zdraví chválabohu všickni, toť jest také největší dar na této zemi, za který nebeskému Otci dosti děkovati nemohu; ostatek poručím do jeho svaté vůle, dověřujíc se, že mne neopustí!

Asi před 14 dny nás potěšil přítomností svou pán vikář Marek, starý přítel našeho domu, horlivý vlastenec a výborného, šlechtěného srdce člověk, snad jej dle jména a ze spisů znáte?

V minulé neděli byla jsem v českém divadle; měl příjem p. Strakatý a dával Modrovousa, strasnou tu zpěvohru! Musím se vyznati, že mne ten kus příjemně nedoal, ano mé slabé nervy velmi rozčlilil a při všem vědomí, že to jen pouhá hra, předce mně srdce klepalo, když paní Podhorská a p. Strakatý tak výborně svou roli vyváděli. Že 12., 19. a 26. t. m. zde besedy drženy budou, jistě Vám již známo. Dobré paní Zapové jsem Vaše psaní sama donesla a ráda byla, že mi poskytla příležitost jí dříve navštívit, než by se to snad bylo stalo, an jsem čekala vždy na naší milou Staňkovou, která stěhování do nového bytu velmi

zanepraždněna byla. Doufám, že nám zde již ostanou; však posud' to jen na vlnách! –

Kojíc se tou sladkou nadějí, že tyto mé řádky Vás při dobrém zdraví naleznu, přikládám jenom ještě tu malou prosbu, byste má drahá, v paměti zachovala a v prázdné chvílce opět lístkem potěšila

svou upřímnou přítelkyni

Kateřina Lauermannovou.

3. *Kateřina Lauermannová Boženě Němcové dne 27. 4. [1]848 v Praze*
Dne 27ho dubna [1]845

Drahá, milovaná přítelkyně!

O čem mám Tobě dříve psáti? Mám Ti popsati můj, ba nás všech neukojitelný zármutek nad ztrátou našeho nanejvýš milovaného, pečlivého, ba výborného otce? Mám Ti vypoobniti mé zkormoucené srdce, podobající se stromku vši síly zbavené[mu]? – Však nechci déle Tvé soucitné srdce zarmouti, odhalejíc Tobě krvavou ránu, pro kterou léků žádných není! – Jenom pouze děkovati jsem Tobě chtěla za Tvůj vřelý podíl, který jsi v Tvém mně seslaném lístku projevila; věz, že tento všeobecný podíl naší jedinou útěchou byl! Bůh laskavý v něj důvěřující duše přec nikdy neopustí, toť zase patrně dokázal tím, že nás zdravě zachoval! Má nejvřelejší péče jest nyní o zachování mé drahé Matky a synka jediného! Mati má hořekující i truchlící sestra má Tobě, jakož i Tvému choti, svou uctu vzkazují.

Doufám, že tento lístek Tebe již při dobrém zdraví nalezne; nestonej nám, duše milá! pěstuj tvé zdraví, jak Ti jen možno, zachovej se Tvým milým a nám všem – sestrám a bratřím naši milé vlasti! –

Doufáme, že nám teď vykvete lepší budoucnost, dejž jenom Bůh síly a svornost všem Slovanům, aby ten dobrý počátek slavného konce

se dočkal! Má mysl jest tak pobouřena, rozčilena, že to ani popsati nelze – skoro každá hodina jiné zprávy přinášela, brzy dobré, pak zase zlé, ten náhlý převrat všech těch citů člověku ani jísti, ani spáti, vzláštně v prvních dnech, nedal! To jsou boje duševní, milá přítelkyně, a takový jsou ty nejhorší! Já zbraň sice nemám, ale slovy alespoň naší národnost a spásu proti Němcům hájím! Nynější doba jest labyrint činů a myšlínek; jeden čin nasleduje druhý a jedna myšlenka stíhá druhou, takže neví člověk, spustí-li se do politiky, kde začít a kdy přestat má! To mně věř, že někdy zapomínám, že ženou jsem, a pak nezapomenu pro čtení Národních novin a časopisův na mou vaříčku a jehlu; vzláštně mě zajímají Národní noviny!

Co se týče seslání mých škrabanin, o kterých se v T[v]ém lístku zminuješ, jest nějaké nedorozumění, já jsem Tobě, drahá, nic neslíbila zaslati, neboť nikdy ničeho neslibuji, co bych pak splniti nemohla. Já Tobě opakuji, a kladu ta samá slova, která jsem k Tobě při odchodu pravila: „Musila bych tak dobře psáti jako Němcová, pak by[ch] mé práce Tobě bez rozpaků zaslala a světu předložila“; jinak ale nemohu se tomu odhodlati, a co naškrábu, jenom pouze pro mou zábavu i pro své vlastné vzdělání činím. Můj duch velmi trpěl ztrátami přehroznými, protož se neschopnou cítím k náležitému docvič[ení], bych světu podati mohla dle mé vůle a zdání mého práce dosti dokonalé; proto nežádej toho na mně, neb nerada co lidem, a vzlváštně tak láskavým duším, odepírám.

Svou uctu Tvému p. manželvi vzkazuji, Tvé milé dítky v duchu líb[á]m a Tobě šlechetného zdraví vřele přeji, i do Tvé další přízně a lásky se poručím a ostávám
Tvá upřímná, truchlící

přítelkyně, Kateřina Lauermannová.

Nového Tobě ničeho psáti nemohu, co by Tobě známo nebylo.

4. *Kateřina Lauermannová Boženě Němcové dne 14. 12. 1849 v Praze*
Dne 14tého prosince 1849

Milovaná, drahá přítelkyně!

V rychlosti jsem Tobě šáteček zaslala a ani slovíčka tenkrátě tomu nepřipsala; ted' mám právě po chvílce, i použiji jí nejlépe, když sobě to potěšení dopřeji, [s] Tebou písebně pohovořiti. Že tento skrovný dárek oblíby nalézá, mě velice těší, ale což b[y] Tobě Zlaté nestálo? Také jsem ho [s] velik[ý]m potěšením síťovala, pomyslíc sobě, že on mé drahé Němcové vytečnou a pěknou hlavu zdobiti mmá!

Lítovala jsem Tebe srdečně, že již po delší čas kreče v žaludku máš, což není žádných léků pro tento neduh? Mají to byti veliké bolesti! však přeji a doufám, c o Ti zde píši, že již od toho zase zprostěná jsi! Jak se Tv[ý]m dítkám daří? Jsou-li zdravý? I Tvůj manžel? Stejská-li se Vám hodně po Vašem Hynkovi? Tak sobě matka dětí vychová, by je potom z domů dala a konečně osiřelá ostala, však Ty máš také dcerušku a tu přec děle při sobě podržíš, neb děvčátka se rádi matinek držejí a přítulnější bývají jak hoši! U Vás tedy také cholera zůří, ted' však, když nastál mráz, také jí brzy z města pobudete. My jsme děkujíc Bohu zdraví. Když jsem o nouzi těch chudých lidí čtla, kterou mně v t[v]ém lístku popisuješ, vděčným vroucím citem jsem mé zraky k nebesům pozvedla! Věř, že i já často podobně rozjímám, a lítost pak mé srdce sevře! i ráda bych pomohla, kde by[ch] mohla, ale kam stačí silá má! – Protož i já [s] Tebou stejně smejšlím, že to největší bláho, by se takové bídě vyhovělo, před jenom dobře zřízené školy by byly, neb ty jsou základ všeho štěstí! a jak málo se ještě posuď v tom ohledu děje! – Nechci rozbírat nedokonalosti nynejších poměr! Můj Josinek již od 12ho listopadu se učí napořád, u jistého p. Jehličky, auskulanta při gymnázium, jsem s ním velmi posuď spokojná, i žádala bych, by také on o Josinkovi vždy tak říci mohl.

Ted' máme zde přec jednou v tydnu české divadlo, sestřinka má a já jsme předplacení a těšíme se vždy již na čtvrtek, neb kromě toho, že

česky hráti slyšíme, máme také ještě tu vyhodu, že se tam skoro se všemi známými setkáme a mezi hrou sobě pohovořiti můžeme; škoda jenom, že Tebe mezi námi nemáme! Přála bych Tobě viděti tu novou veselohru, kterou náš Rieger z Paříže poslal a výteční herec Kolár zdařile do češtiny přeložil, ana veliké oblíby nalézá, titul její zní „Brutuse, pust' Caesara!“ Však co ti to zde povídám, vždyť se v Národních novinách všeho dočítáš! Přečti to tedy s trpělivostí a pomysli sobě, že tím potěšíš Katynku, která ráda Tobě všecko sdělívá!

Ještě mám Tobě od mé dobré Matinky a sestry mé jediné srdečn[é] pozdravení a políbení psáti. Josínek můj ruce líbá a matka jeho tebe vřelou láskou v duchu objímá a ostává

Tvou věrnou přítelkyní

Katynkou.

Tvému pánu manželci naší uctu vzkazujem a dítky Tvé rozmilé srdečně líbáme.

5. *Kateřina Lauermannová-Petrovičová A. V. Šemberovi ze dne 24. 6. 1864.*

Dne 24. června 1864

Velectěný pane Professore!

Předevčírem mě listonoš balíček z Vidně doručil, domnívají se, že Vašnosti mě můj vak zpátky zasíláte. – Jaké však bylo mé překvapení, vidouc, jej naplněný tolikerými vkusnými a skvostnými dary! Vskutku co největším rozpaku – sebou však i pohnutá jsouc dobrotou Vaší, rozbalovala jsem dar za darem, a vděčným citem připomínala jsem jsi přítom štědrých dárců! Díky srdečné díky Vám mnohovážený pane profesore, i rovněž Vaší milé velectěné paní

manželce za oné překvapení! – Josa ruce líbá, a svou úctu i nejvřelejší díky sebou vzkazuje, velice se těší, se svým teploměrem. Slečně dcerušce a panu synovci prosíme naše poručení a pozdravení vyřídit. Jak nás velice těšilo pana syna osobně letost poznati též tak jsme litovali, že slečinka Zdeňka tehdaž sebou nepřijela!

Rodina Musilová mnohokrát se všem co nejuctivěji poroučí, zvláště pak děvčata slečně Zdeňce své vřelé díky za tak krásné dárky skládají. I Verunka též nanejvíš [!] potěšená nejhlubší úctu vzkazuje, a ruce líbá, za tak pěkný šátek, však i ona sobě vrtochů nadělala, tolikerých darů od Vašnosti přijmouti, kdežto již při odchodu tak příliš štědře Jste jí pane profesore obmisli [!] rácel, neb daleko převěšoval počet naší úmluvy! –

Po odjezdu Vašnostino bylo zde u nás velmi prázdnno! Však ale že Jste rácel měli tak krásné počasí k Vašemu výletu jsme se radovali, a oboum cestovatelům od srdce přáli. Švagr Musil zatím se zde nemilé operaci podrobyti [!] musel! Podebíral se mu palec okolo nehtu na pravé noze, pan ranhojič uznal za potřebné kus nehtu i s kořínkem jemu vytrhnouti, přičemž ovšem ubohý mnoho bolesti zakusil! Teď se jemu rána již zacelila, však nehet přec skrze a protož ještě delší čas doma setrvati musí.

Já ještě posud trochu pokašlávám, piji teď vodu Gleichenbergskou, a z nedočkavosti odčekávám prázdniny, kdež se pak do lesů vypraviti hodlám. Zatím sebe zároveň s mým synem do další přízně poroučena činím a ostávám provždy

Vašnostino ctitelkou

Kateřina P-L

6. *Kateřina Lauermannová-Petrovičová A. V. Šemberovi ze dne 27.1. 1868.*

Dne 27. ledna 1868

Velectěný pane Profesore!

Zaradovali jsme se velice při obdržení milé zprávy a zajímavého daru Vašnostina! Jakéž oba naše nejvřelejší díky skládáme. Můj Josa zvlášt' svou hlubokou úctu vzkazuje a velmi se s té důležité a každému Slovanu nanejvíš [!] zajímavé knihy, tak důkladné práce Vašnostino těší, kterou svou knihovnu opět obohatí. – Ano studuje práva, však též on zdá se mě větší náklonnost k literárnímu a hudebnímu, sebe se vzdělání v sobě chová nežli těm suchopárným paragrafům! Jakáž pomoc praktiční život v nínejší [!] době více platnosti má nežli všeckna umění! Nejlépe ovšem když se to spojití dá. –

Těší nás obzvláště, že ráčíte se všickni teď opět lépe vynacházeti, a doufáme, že u pana syna neduh tento se též zcela časem svým podá! Že ze strany pronásledování toho článku jíž pomlčení nastalo, i my jsem tomu rádi byly a zvlášt' panům rodičům toho ze srdce přáli.

Což se nás týče, my jsem Bohu díky teď tak dalece zdraví, až na nepatrný kašel, který následkem mé poslední nemoci ještě ouplně mě neopustili.

Račte mě omluviti [!] z mého pozdněného zaslání lístků k novému roku! Též my děkujeme za laskavé [v]zpomenutí, I my sobě jsi častěji připomínáme Vašnosti z milou rodinou, a prosíme též od nás všech milé paní Manželce, slečně Dceruše, a pna Synovi úctu a srdeční pozdrav vyříditi a však do další přízně se svým synem se poroučím a ostávám se vši šeterností

Vašnosti vždy oddaná

Kateřina Lauermannová-Petrovičová

Verunka všem z poníženosti ruce líbá.

7. *Kateřina Lauermannová-Petrovičová Zdeňce Šemberové ze dne 12. 12. 1870.*

Ctěná milá Slečinko!

Díky srdečné díky Vám i Vaším mnohováženým panům rodičům za tak milé, a mě též vzácné upamatování k mém již prošlím [!] jmenovinám. Jsem již mnoho těch svátků přežila, kolik jich asi ještě mě k přežití zbývá? – Ubohý pan Erben též ještě v nejlepším věku stáří svého brzy po svém svátku z kruhu svých milých vyrván byl! Škoda přeškoda Erbena! Opět lístek z věnce našich vytečnickův, a vlastencův uvadl! Opět nová mezera, která se tak snadno v našem literárním světě nenachradí! Pokoj budiž popeli jeho! A věrná sláva jeho duchu! – Nás všikni ta ztráta velmi domnula, kdežto jsme tou milou teď nanejvíš [!] skličenu rodinou dobře známi, a zvlášt' naše děvčata mnoho se s nými [!] scházívají! Čtery neděle před jeho úmrtím byly jsme u nich na návštěvě zvěčněli teház ještě své sebrané nápěvy národní děvčatům ku spěvu [!] na piano sám doprovázel a velmi hovorným i veselým byl! Kdyby byl tentokrát tužil, že jeho zde mezi námi, tak brzičko nebude více!! –

Těšíme se že u Vás milá slečno, teď všickni zdraví Jste, též u nás chvála Bohu se se zdravím těšíme, jinak žádných utěšených zpráv se člověk teď nedozví neb ani noviny, ani zevnější svět nepodává utěšenou látku k rozveselení! Doufejme v Boha a nezoufejme! –

Prosím račte milá slečno Zdenko od nás všech ctihodným pánům rodičům uctivé poručení vyříditi, Vám též mám od mého syna a Musilové rodiny přátelské poručení psáti, zvlášt' pak Vás častokráte vřele v duchu objímá

Vaše stará přítelkyně

Kateřina P-L

Dne 12. 12. 1870.

8. *Kateřina Lauermannová-Petrovičová Zdeňce Šemberové 25. 10. 1871.*

Dne 25. 10. 1871.

Ctěná Slečinko!

Dávno, dávno tomu již, kdy jsem se s Vaším milým psaníčkem zaradovala! Musím opět Vám milá slečno podati supliku, by Jste mou vlíknavost v dopisování prominula, a nepřipisovala je k netečnosti v mém přátelství k Vám a uctou k Vaším mnohováženým pánům rodičům, že tak dlouhé předstávky činím! Vůle jest dobrá, však obávám se, že polepšením to v mých letech již tak snadno asi nebude! – Když Váš milý lístek ke mně zavítal právě jsem churavěla na bolest v krku, a na kašel, mě zeslabenou ještě po nemoci potkala mě dojemná ztráta náhlou smrtí mého dobrého švagra velkokupce Lauermanna která mě nesmírně sklíčela a polekala! Pročež jsem velmi venkov potřebovala a rozhodla jsem se též na domluvu mého syna, který všem svou úctu vzkazuje s mou neteří Johannou jeti do utěšené Libuně, sterému příteli, domu našeho, panu Kanovníku Markovi, kdež jsme hnedle čtyry neděle velmi příjemně strávili. – Zatím v Praze slavného badatele starožitností pana Vocela pochovali! Osiřelá zarmoucená vdova s třemi nezaopatřenými dítkami kvílí po svém věrném, výtečném choti! – Protež málo přijímaného více nepřijemného za ten celý čas mého pomlčení nás vskutku potkalo!

Doufám, že všikni zdraví ráčíte býti, a že prázdniny se dobře použili ku zdraví a kutěše? Mám též od Musilové rodiny všem přátelské poručení psáti, zvlášť však Vaším ctěným pánům rodičům se poručena činí, a Vás vše v duchu objímá

Vaše obstarožná přítelkyně

Kateřina Petrovičová-Lauermannová

9. *Kateřina Lauermannová-Petrovičová A. V. Šemberovi ze dne 24. 6. 1864 (visitka)*

V Praze 8. 3. 1873.

Kateřina Petrovičová-Lauermannová Přeje Vašnosti k milým jmeninám všeho dobrého, a srdečně se poručena činí i se svým synem.

Prosím naše upřímné přání přijmout, jakož poručení milé Vašnostino rodině i sebou mé vřelé díky slečně Zdence za zaslání milého lístku!

10. *Kateřina Lauermannová-Petrovičová Zdeňce Šemberové ze dne 6. 6. 1872.*

Dne 6. června 1872.

Ctěná, milá Slečno!

Doufám, že Jste obdrželi po sv. Františku naše lístky obsahující naše nejuvtejší přání k jmenovinám velectěné Vaší paní matky. Ano, posledně jsem Vám tuším milá slečno pouze Corespondentní kartu s mým srdečným děkučíněním za laskavé upamatování jak Vaše tak i Vaších panu rodičů k mému dávno proslému svátku tehďž zaslala, mislíc [!], že mě staré osobě to nezazlíte, nenapíšu-li formálně celé psaní. Nikdy, prosím snažně mou vlíknavost v dopisování nevykládejte sobě za netečnost, neb ochladlému přátelství k Vaší celé rodině jsem a ostanu vždy jí ctitelkou. Ostatně již to mou též starodávný chybou, že v mé Korespondenci velmi lenivou jsem bývala, a tou tuším jak jsem za časti v mých dopisech se o tom zmiňovala, nepochybně již též setrvám. –

Díky Vám slečinko zasílám za fotografografii Vaší, však též já Vaše jí se tykající zpozorování zdělují totiž, že nějaké choré jako popřestálé nemoci, na obraze vypadáte. Zdraví vzduch venkovský vše opět zpraví. Též já se chystám na nějaký čas navenek tuším panu děkanu

Markovi s mou milou sestrou již vylítnouti! – Neštěstí, které ta neodčekávaná povodeň působila skormoutila misl [!] veškerého obyvatelstva! –

Zdenka Havlíčková, jak známe, co nevěsta statečníka Svobody, nebezpečně postonává, nebím, dočká-li se ubohé děvče svého cíle! –

Můj syn a rodina Musilová se všem uctivě poručejí, já též panům rodičům to samé vzkazují, Vás však milá slečno častokráte v duchu objímám, dobrého zdraví Vám přeji a ostávám

Vaší starou přítelkyní

Kateřinou P-L

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADAM, Robert, JANÁČKOVÁ, Jaroslava (edd.), Božena Němcová, Korespondence I. (1844 – 1853), Praha 2003.

bez autora, *Beschreibung des Badeortes Sternberg auf der gräflich Clam-Martinizschen im Rakonitzer Kroise veleben*, Prag 1842 (vyd. Gottlieb Haase a synové)

BOBKOVÁ, Lenka, NEUDERTOVÁ, Michaela, *Cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995.

BOEM, Jiří, *Lázně sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína*, In: Z minulosti Děčínska a Českolipska, 3 díl, Děčín 1977, s. 146.

BURACHOVIČ, Stanislav, WIESER, Stanislav, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

ČERNÝ, Jan (ed.), *Josefa Jungmanna listy k Vojtěchu Karešovi*, ČČM, č. 64, 1890, s. 100 – 115.

ČTVRTNÍK, Pavel, *Cesta pošty dějinami silnicí, železnicí, letadlem*, Praha 1977.

DIETRICH, Ewald Victorin, *Der Treue Führer in der Böhmischo-Sächsischen Schweiz oder Reisetouren durch das Elbehochland von Teplitz bis Dresden*. Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839. (vyd. Carl Wilhelm Medau).

Týž, *Das Elbethal von Leitmeritz in Böhmen bis Meissen in Sachsen*, Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839, (vyd. Carl Wilhelm Medau).

- Josef EMLER (ed.), *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČČM, č. 55, 1881, s. 499 – 530.
- Josef EMLER (ed.), *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČČM, č. 56, 1882, s. 26–44, 161–184, 445–476.
- Josef EMLER (ed.), *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČČM, č. 57, 1883, s. 45–59, 330 – 353, 496–512.
- Josef EMLER (ed.), *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČČM, č. 58, 1884, s. 54–70, 285–297, 405–425.
- Josef EMLER (ed.), *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČČM, č. 60, 1886, s. 433 – 444..
- HLAVAČKA, Milan, *Cestování v éře dostavníků*, Praha 1996.
- Týž, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990.
- HOJDA, Zdeněk, *Cestovat znamená žít. Světoběžník Andersen a jeho návštěvy v Čechách*, Dějiny a současnost, č. 6/2005, s. 37 – 39.
- HORSKÝ, Josef, *Dosažitelnost českých měst poštovní osobní dopravou kolem roku 1840*, in: Sborník Poštovního muzea, 1985, s. 92 – 107.
- HOSER, Johan, Karl, *Der Elbestrom, pittoresk topographisch geschildert von Mělnik bis Meissen. Mit einen Angange über die Lage und Umgebung von Prag, mit einer Wasserreise von da bis Melnik*, Prag 1841. (vyd. Gottlieb Haase a synové)
- Týž, *Die Sommerfahrten der böhmischen Dampfschiffe und der malerische Charakter des Elbehaltes von Obristvi bis Meissen, Eine reisegefährte für Naturfreunde und Landschaftsmaler*, Prag 1847. (vyd. Gottlieb Haase a synové)
- HUBERT, Miroslav, *Legendární parník Bohemia*, Praha 2002.
- Týž, *Dějiny plavby v Čechách*, I. Díl, Praha 1996.
- Týž, *Dějiny plavby v Čechách*, II. Díl, Praha 1997.
- Týž, *Paroplavba v Čechách*, Praha 1993.
- Týž, *První český parník Bohemia*, Ústecké muzejní listy, 1/1991.
- kolektiv autorů, *Kabelovna Podmokly aneb Industrializace Děčínska*, Česká Lípa 2000.
- KŘÍŽÍK, Vladimír, *Obrazy z dějin lázeňství*, Praha 2001.
- LAUERMANNOVÁ-MIKSCHOVÁ, Lidé dob minulých, Praha 1941.
- LENDEROVÁ, Milena, *K hříchu i k modlitbě*, Praha 1999
- Táž, *Dívčí a ženské deníky 19. století*, in Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století. Nakladatelství Karolinum, Praha 2002, s. 165 - 188.
- Táž, *Bůh a víra na stránkách dívčích a ženských deníků 19. století*. In: Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Sborník příspěvků z 22. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 7.- 9. března 2002. K vydání připravili Zdeněk Hojda a Roman Prahl. KLP, Praha 2003, s. 72 – 83
- Táž, *Ženské deníky jako pramen k poznání mentality elit*. Studie sociálním dějinám 3, 1999, s. 39-54.
- LENDEROVÁ, Milena, KUBEŠ, Jiří (edd.), *Osobní deník – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto) literární vyjádření*, in: Scientific Paper of the univerzity of Pardubice, Series C, Pardubice 2004.
- LUNGA, Radek (ed.), Josef Jungmann, *Zápisky*, Praha 1998.
- MAREK, Jiří, *Josef Jungmann*, Praha 1947.
- MEITL, Maxmilián, *Sternberg bie Slan*, Prag 1833.

RAINOLD, Carl Edmund, *Reise-Taschen-Lexikon für Böhmen*, Prag - Leitmeritz 1835.

SAK, Rober, *Salon dvou století. Anna Lauermannová-Mikschová a její hosté*, Praha – Litomyšl 2003.

SEIFERT, Augustin, *Josef Jungmann a národní buditelé na Jičínsku*, Ústí nad Orlicí, 1947.

SMÍŠKOVÁ, Helena, *František Antonín Thun a správa děčínského panství v letech 1808 – 1844*, in: *Z minulosti Děčínska a Českolipska*, č. 73, 1997, s. 163 – 187.

STRETTIOVÁ, Marie, *O starých časech a dobrých lidech*, Praha 1940.

SCHULTZ, Ferdinand, *Josef Jungmann*, Praha 1873

ŠULCOVÁ, Marie, *Antonín Marek*, Varnsdorf 2002.

PAŽOUREK, Vlastimil, HUBERT, Miroslav, *Počátky paroplavby na Labi*, Děčín 1994.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga, DOLANSKÝ, Julius (edd.), *Josef Jungmann, Korespondence*, Praha 1956.

VRĚÁTKO, A. J. (ed.), *Dopisy Josefa Jungmanna k Janu Kollárovi*, ČČM, č. 54, 1880, s. 38 – 59, 196 – 218.

ZELENÝ, Václav, *Život Josefa Jungmanna*, Praha 1915.

11. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 **Josef Jungmann**

- *Obrázek 1- Josef Jungmann – podobizna, rodný dům a jeho památník* (převzato z knihy kol. autorů, Národní album, Praha 1903, s. 139.)

Příloha 2 **Ze života a díla Josefa Jungmanna**

- *Obrázek 2 – Skica k Jungmannovu pomníku* (převzato z knihy Radek LUNGA (ed.), c. d., n. s.).
- *Obrázek 3 - Rodný Jungmannův dům v Hudlicích* (převzato z knihy Radek LUNGA (ed.), c. d., s. 53)
- *Obrázek 4 – Část expozice v Jungmannově domě v Hudlicích* (převzato z knihy Radek LUNGA (ed.), c. d., s. 69).
- *Obrázek 5 – Jungmannův slovník* (převzato z knihy Radek LUNGA (ed.), Josef Jungman, *Zápisky, titulní list*).

Slovník česko-německý byl vydá pomocí českého muzea v pěti dílech (celkem 5696 stran) v letech 1835 – 1839. Exemplář z vlastnictví Františka Palackého. Knihovna Národního muzea, sign. 72-A-102.

Příloha 3 **Rodinné podobizny**

- *Obrázek 6 – Josef Jungmann - obraz (namaloval Antonín Machek, 1833)* (převzato z knihy Marie STRETTIOVÁ, *O starých časech a dobrých lidech*, Praha 1940, s. 13).
- *Obrázek 7 – Johana Světecká z Černic* (převzato z knihy Radek LUNGA (ed.), c.d., s. 77).
- *Obrázek 8 – Johanna Jungmannová (namalovala Amalie von Peter, 1839)* (převzato z knihy M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 41)

Příloha 4 **Život v Praze**

- *Obrázek 9 - Znak Světeckých z Černic*
(převzato z knihy M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 44)–
Jungmannův dům v Praze)
- *Obrázek 10 – Dům Josefa Jungmanna v Praze*
(převzato z knihy Olga LAUERMANNOVÁ-
VOTOČKOVÁ, Julius DOLANSKÝ, Josef
Jungmann, *Korespondence*, Praha 1956, obrázková
příloha)
- *Obrázek 11 – Nábrobek Josefa Jungmanna na Olšanech*
(převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-
VOTOČKOVÁ, J. DOLANSKÝ, c.d., obrázková
příloha)

Příloha 5 **Život v Litoměřicích**

- *Obrázek 12 – Kostel v Litoměřicích*
(převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-
VOTOČKOVÁ, J. DOLANSKÝ, c.d., obrázková
příloha)
Chrám v Litoměřicích, R. Berger, F. Weider.
- *Obrázek 13 – Pohled na Litoměřice*
(převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-
VOTOČKOVÁ, J. DOLANSKÝ, c.d., obrázková
příloha)
Litoměřice, J. Venuto, G. Döbler, barevná rytina.
- *Obrázek 14 – Město Litoměřice na Panoramu Labe*
(část mapy z přílohy knihy E. V. DIETRICH, Das
Elbenthal znázorňující Labe od Litoměřic do Mísně)
- *Obrázek 15 – Město Litoměřice*
(obrázek převzat z knihy Ewald Victorin
DIETRICH, Victorin, *Das Elbenthal von Leitmeritz in*

Böhmen bis Meissen in Sachsen, Prag, Leitmeritz
VOTOČKOVÁ, Julius DOLANSKÝ, Josef
Jungmann, *Korespondence*, Praha 1956, obrázková
příloha)

- *Obrázek 16 – Pohled na Litoměřice*
(obrázek převzat z knihy Ewald Victorin
DIETRICH, Victorin, *Das Elbenthal von Leitmeritz in*
Böhmen bis Meissen in Sachsen, Prag, Leitmeritz)

Příloha 6 **Pohledy na Prahu v polovině 19. století – 1 část**

- *Obrázek 17 – Koňský trh od Koňské brány*
(převzato z knihy Jirí Kropáček, *Pražské veduty*,
Praha 1995, s. 102)
Koňský trh od Koňské brány, Vincenc Morstadt,
ryl Friedrich Geisler, ocelorytina, 12,8 x 18,5 cm).
Značeno. Z alba Praha v 19. století, vydaného
nakladatelstvím Borrosch + André v Praze v r.
1835. Archiv hlavního města Prahy.
- *Obrázek 18 – Vyšehrad a Petřín od Podolí*
(převzato z knihy J. KROPÁČEK, c. d., s. 109)
Vyšehrad a Petřín od Podolí, Vincenc Morstadt, ryl
Friedrich Geisler, ocelorytina, 12,8 x 18,5 cm.
Značeno. Ze souboru Praha v 19. století, vydaného
nakladatelstvím Borrosch + André v Praze v r.
1835. Archiv hlavního města Prahy.

Příloha 7 **Přátelé**

- *Obrázek 19 – Jan Kolár*
(převzato z knihy Národní album)
- *Obrázek 20 – Antonín Marek*
(převzato z knihy M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 37)

Příloha 8 Pohledy na Prahu v polovině 19. století – 2 část

- *Obrázek 21 – Hradčany*
(převzato z knihy J. KROPÁČEK, c. d., s. 90)
Hradčany, Josef Rybička, Lept s ocelorytinou, 9,7 x 13,8 cm. Někdy kolorovaný. Značeno. Kolem r. 1830. Muzeum hlavního města Prahy.
- *Obrázek 22 – Královská rezidence v Praze*
(převzato z knihy J. KROPÁČEK, c. d., s. 91)
Královská rezidence v Praze, Johannes Loth, Gustav Täubert, Kolorovaný lept, 8,5 x 16,5 cm. Značeno. Kolem r. 1830. Muzeum hlavního města Prahy.

Příloha 9 Pohledy na Prahu v polovině 19. století – 3 část

- *Obrázek 23 – Malá Strana a Hradčany v Praze*
(převzato z knihy J. KROPÁČEK, c. d., s. 111)
Malá Strana a Hradčany v Praze, František X. Sandmann, Kolorovaná ocelorytina, 20 x 28 cm. Značeno. Kolem r. 1850. Tisk Reifenstein + Borrosch, Sien, vydal František Řivnáč, Praha. Muzeum hlavního města Prahy.
- *Obrázek 24 – Pohled na Pražský hrad ze dvora vojenského skladiště*
(převzato z knihy J. KROPÁČEK, c. d., s. 98)
Pražský hrad ze dvora vojenského skladiště na Klárově, Vincenc Morstadt, Kresba perem lavírovaná sepií, 25,9 x 37,3 cm. Před r. 1835. Předloha k ocelokrytině menšího formátu, provedené H. Winklerem do alba Praha v 19. století, vydaného nakladatelstvím Borrosch + André v Praze v r. 1835. Muzeum hlavního města Prahy.

Příloha č. 10 Mapa Prahy

- *Obrázek 25 – Mapa hlavního města Prahy z roku 1841*
(převzato z knihy J. KROPÁČEK, c. d., titulní list)
Neuster Situations Plan von Prag, 1841, příloha knihy Franz Klutschak, Der Führer durch Prag 1841.

Příloha 11 Potomstvo

- *Obrázek 26 – Anna Jungmannová-Musilová*
(převzato z knihy M. STRETTIOVÁ, c. d., s. 21)
- *Obrázek 27 – Vizitka Kateřiny Jungmannové-Lauermannové*
(nafoceno z archivního fondu)

Příloha 12 Rodinní přátelé

- *Obrázek 28 – Antonín Režek, K. J. Erben a Jan Kolár*
(převzato z knihy Národní album)

Příloha 10 Obrázky parníku Bohemia

- *Obrázek 29 – Labská plavba v Děčíně*
(převzato z knihy M. HUBERT, Dějiny plavby, I. díl, s. 152)
Labská plavba v Děčíně, kolem roku 1830.
- *Obrázek 30 – Město Děčín*
(převzato z knihy M. HUBERT, Dějiny plavby, I. Díl, Děčín 1996, titulní list)
Nakládání ovocného člunu v Děčíně, kolem roku 1830.

Příloha 11 Obrázky parníku Bohemia

- *Obrázek 31 – Hrad Střekov*
(převzato z knihy M. HUBERT, *Legendární parník Bohemia*)

- *Obrázek 32 – Konigin Maria v Pirně*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, *Počátky paroplavby na Labi, Děčín 1994*, s. 30).
/Pirna mit dem sonst festen Schloss Sonnenstein an der Elbe in Sachsen), Wizani ml. Podle předlohy Eherlicha – H. Bittner, kolem r. 1838, kolorovaná litografie, 500 x 700, Stadtmuseum Pirna, 2475.

Příloha 12 **Stránka z deníku**

- *Obrázek 92 - První strana deníku s názvem Cesta do Děčína*
(nafoceno z archivního fondu)

Příloha 13 **Dopis Kateřiny Jungmannové**

- *Obrázek 34 - Dopis Kateřiny J. A. V. Šemberovi*
(nafoceno z archivního fondu)

Příloha 14 **Dopis Kateřiny Jungmannové**

- *Obrázek 35 - Dopis Kateřiny Zdeňce Šemberové*
(nafoceno z archivního fondu)

Příloha 16 **Jungmannův dodatek k dopisu Kateřiny sestře Anně**

- *Obrázek 36 - Dodatek J. Jungmanna ke Kateřininu dopisu z 13. 8. 1841*
(převzato z knihy M. STRETIKOVÁ, c. d., s. 33.)

Příloha 17 **Cestovní mapa**

- *Obrázek 37 - Cestovní mapa Čech*
(převzato z knihy C. E. RAINOLD, *Reise-Taschen Lexicon für Böhmen.*)

Příloha 18 **Cestovní mapa**

- *Obrázek 38 - Jungmannova mapa vod minerálních a lázní českých. z r. 1831*

(převzato z knihy Stanislav WIESER, Stanislav BUCHAROVÍČ, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, s. 384

- *Obrázek 39 – Inzerát na lázně sv. Josefa v Horním Žlebu u Děčína*
(převzato z knihy S. WIESER, S. BUCHAROVÍČ, c. d., s. 95)

Příloha 19 **Dobové cestovní příručky – titulní listy**

- *Obrázek 40 – Dobová cestovní příručka*
(titulní list knihy Johan Karl HOSER, *Der Elbestrom, pittoresk topographisch geschildert von Mělník bis Meissen. Mit einen Angange über die Lage und Umgebung von Prag, mit einer Wasserreise von da bis Melnik*, Prag 1841. (vyd. Gottlieb Haase a synové)
- *Obrázek 41 – Dobová cestovní příručka*
(titulní list knihy Ewald Victorin DIETRICH, *Das Elbthal von Leitmeritz in Böhmen bis Meissen in Sachsen*, Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839, (vyd. Carl Wilhelm Medau).
- *Obrázek 42 – Dobová cestovní příručka*
(titulní list knihy J. K. HOSER, *Die Sommerfahrten der böhmischen Dampfschiffe und der malerische Charakter des Elbehaltes von Obristvi bis Meissen, Eine reisegefährte für Naturfreunde und Landschaftsmaler*, Prag 1847. (vyd. Gottlieb Haase a synové)
- *Obrázek 43 – Dobová cestovní příručka*
(titulní list, E. V. DIETRICH, *Der Treue Führer in der Böhmisches-Sächsischen Schweiz oder Reisetouren durch das Elbehochland von Teplitz bis Dresden*. Prag, Leitmeritz und Teplitz 1839. (vyd. Carl Wilhelm Medau).

Příloha 20 **Lázně sv. Josefa**

- *Obrázek 44 – Osobní loď a remorkér v Horním Žlebu*
(převzato z knihy M. HUBERT, Dějiny plavby, II. Díl, Děčín 1997, titulní list)

Osobní loď a remorkér v Horním Žlebu, kolem roku 1880.

Příloha 21 **Obec Weiher**

- *Obrázek 45 – Stará loděnice naproti obci Weiher*
(převzato z knihy M. HUBERT, Dějiny plavby, I. díl, s. 152)

Stará loděnice naproti obci Weiher, kolem roku 1840.

Příloha 22 **Lázně Šternberk**

- *Obrázek 46 – Pohled na lázně Šternberk*
(převzato z knihy *Beschreibung ...*, titulní strana)
- *Obrázek 47 – Pohled na Jindřichův pramen v lázních Šternberk*
(převzato z knihy S. WIESER, S. BUCHAROVÍČ, c. d., s. 322)

Příloha 23 **Průvodce lázněmi Šternberk**

- *Obrázek 48 – Dobová cestovní příručka*
(titulní list knihy *Beschreibung des Badeortes Sternberg auf der gräflich Clam-Martiniſchen im Rakonitzer Kreise veleben*, Prag 1842 (vyd. Gottlieb Haase a synové).

Příloha 24 **Libuň a Antonín Marek**

- *Obrázek 49 – Pohled na Libuň*
(převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-VOTOČKOVÁ, J. DOLANSKÝ, c.d., obrázková příloha)

Pohled na Libuň, působiště děkana Antonína Marka podle litografie M. Cicvářka

- *Obrázek 50 – Antonín Marek*
(převzato z knihy M. STRETTIOVÁ, c.d., s. 37)
- *Obrázek 51 – Antonín Marek*

Příloha 25 **Parník Bohemia**

- *Obrázek 52 – Plán parníku Bohemia*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 51)

Výkres prvního českého parníku Bohemie. Rekonstrukce M. Hubert, Praha 1984. Výkres vypracován podle plánů J. J. Rustona v roce 1840, za použití dobových vyobrazení a popisů parníku Bohemie v měřítku 1:75.
- *Obrázek 53 – Lístek na parník Bohemia*
(převzato z knihy M. HUBERT, Legendární parník Bohemia)

Příloha 26 **Jednotlivé zastávky na trase Obříství - Děčín**

- *Obrázek 54 – Zámek v Obříství*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 40)

Zámek v Obříství, rytec Langhans, 1844, litografie, 141 x 189. Vydal C. W: Medau, Praha – Litoměřice v *Erinnerungen* roč. 1844, str. 168. Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín.
- *Obrázek 55 – Pohled na Labe pod Mělníkem*
(převzato z knihy M. HUBERT, *Dějiny plavby*, II. díl, s. 64)

Vlečný parník a nákladní čluny na Labi pod Mělníkem, kolem roku 1865.

- *Obrázek 56 – Pobléd na Mělník*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 41)
Mělník, C. W. Atlet – F. Weider, 1845, litografie, 148 x 224, Národní galerie Praha, sbírka grafik R 123 998.
- *Obrázek 57 – Roudnice nad Labem*
(převzato z knihy, M. HUBERT, Dějiny plavby, I. díl, s. 88)
Plavební ruch v Roudnici nad Labem v 50 letech 19. století.
- *Obrázek 58 – Labská brána u Lovosic*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 44)
Labská brána u Lovosic (Lobositzer Elbpforte), R. Bürger – F. Wieder, 184, 147 x 226, Muzeum Ústí nad Labem, GR. 5013

Příloha 27 Pokračování cesty do Děčína

- *Obrázek 59 – Město Ústí nad Labem*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 43)
Město Ústí nad Labem (Aussig), G. W: Atlet – F. Weider, 1845, litografie, 224 – 146, Okresní muzeum Děčín, G 1220.
- *Obrázek 60 – Bohemia pod Střekovem*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 9)

Parník Bohemia pod Střekovem. Vydal C. W. Medau v Litoměřicích, rytec Langhans, 1842?, litografie (155 x 200). Muzeum Ústí nad Labem, GR. 5341.

- *Obrázek 61 – Parník Bohemia pod Střekovem*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 45)
Parník Bohemia pod Střelivem (Westseite von Schreckenstein), Vydal C. W. Medau v Praze, K. Brantl – J. Fichter, 1842, litografie, 127 x 183. v knize F. A. Heber: Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlössern 5., 1847 Prag. Okresní muzeum Litoměřice, inv. č. 5374.
- *Obrázek 62 – Pobléd na hrad Střekov*
(převzato z knihy C. RAINOLD, c. d., obrazová příloha)
- *Obrázek 63 – Pobléd na hrad Vrabinec*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 47)
Parník pod hradem Vrabinec (Sperlingstein), R. Bürger – F. Wieder, před r. 1845, litografie, 146 x 222, Okresní muzeum Děčín, G. 133.

Příloha 28 Labský prospekt Ústí nad Labem

- *Obrázek 64 – Labský prospekt Ústí nad Labem a první parníky -1 část*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 33)
Labský prospekt Ústí nad Labem a první parníky, anonym, 1848, olej na plátně, 420 x 1060, Muzeum Ústí nad Labem, U 213.
- *Obrázek 65 – Labský prospekt Ústí nad Labem a první parníky -2 část*

(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 34)

- *Obrázek 66 – Labský prospekt Ústí nad Labem a první parníky -3 část*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 35)

Příloha 29 Přistání v Děčíně

- *Obrázek 67 – Bohemia v Děčíně*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 48)
Labe v Děčíně a parník Bohemia, litografie, 132 x 280, z knihy F. L. Hübsch – Grosse industrial – merkantilische Encyklopedie z roku 1842, Soukromá sbírka.
- *Obrázek 68 – Pohled na město Děčín*
(převzato z knihy E. V. DIETRICH, Der treue Führer, s. 28)
- *Obrázek 69 – Pohled na Děčín od staré loděnice*
(převzato z knihy M. HUBERT, dějiny plavby, I. díl, s. 152)
Stará loděnice v obci Weiher naproti Děčínu počátkem 19. století

Příloha 30 Přistání v Děčíně

- *Obrázek 70 – Parník Königin Maria v Hřensku*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 17)
Königin Maria v Hřensku (ansicht von Hirinskretzschen in der sächsische Schweiz), Vydal A. Myesel v Drážďanech, G. Täubert – J. Riedel, Tisk F. Franke, 50. léta 19. století, litografie, 159 x 244, Národní galerie Praha, sbírka grafik DR 7 440.

- *Obrázek 71 – Parník Friedrich August v Žandavě*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 58)
Parník Friedrich August v Bad Schandau (Žandavě), H. Williard – J. Braunsdorf, 50. léta 19. století, litografie, 110 x 170, Stadtmuseum Pirna, 632.
- *Obrázek 72 – Princ Albert u Pirny*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 56)
Pinrz Albert u Pirny, O. Knäbig – A. Beschomer, kolem r. 1840, litografie, 127 x 194, Stadtmuseum Pirna, 2220.
- *Obrázek 73 – Parník u pevnosti Königstein*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 57)
Parník na Labi u pevnosti Königstein, R. Berger – C. W. Arldt, 1845, litografie, 146 x 224, Okresní muzeum Děčín, G 1219.
- *Obrázek 74 – Parník Königin Maria v Drážďanech*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 13)
Parník Königin Maria v Drážďanech. (Dampfschiff Königin Maria), vydal E. Pietsch Dresden, kolem r. 1837, litografie, 245 x 375, Okresní muzeum Děčín, G 52.
- *Obrázek 75 – Königin Maria v Drážďanech*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 54)
Parník Königin Maria v Drážďanech. (Das erste sächsische Dampfschiff Königin Maria), vydal C. W. Medau, rytec Richter, kolem r. 1838, litografie,

225 x 315, Národní technické muzeum Praha, inv. č. 5847.

- *Obrázek 76 – Drážďany*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 55)

Drážďany (Dresech gegen Mitternacht – Dresden verst e nord), vydal A. Maysel Drážďany, G. Täubert – J. Riedel, tisk F. Franke, 40. léta 19. století, litografie, 159 x 244, Národní galerie Praha, sbírka grafik, DR 7436.

Příloha 31 **Příjezd do lázní**

- *Obrázek 77 – Příjezd hostů do lázní dostavníkem*

Příloha 32 **Libuň**

- *Obrázek 78 – Pohled na Libuň*
(převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-VOTOČKOVÁ, J. DOLANSKÝ, c.d., obrázková příloha)

Pohled na Libuň, působiště děkana Antonína Marka podle litografie M. Cicvářka

- *Obrázek 79 – Kostel v Turnově*
(převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-VOTOČKOVÁ, J. DOLAN-SKÝ, c.d., obrázková příloha)

Radnice v Turnově, kresba A. Levého.

- *Obrázek 80 – Pohled na Jičín*
převzato z knihy O. LAUERMANNOVÁ-VOTOČKOVÁ, J. DOLAN-SKÝ, c.d., obrázková příloha)

Jičín, barevná rytina, J. Venuto – G. Döbler.

Příloha 33 **Pohled na dostavník**

- *Obrázek 81 – Naložený dostavník*

Příloha 34 **Návštěva Česko-Saského Švýcarska**

- *Obrázek 82 – Obrázek 77 – Kuhlstall*
(převzato z knihy E. V. DIETRICH, *Der treue Führer*, s. obrazová příloha)
- *Obrázek 83 – Der grosse Winterberg*
(převzato z knihy E. V. DIETRICH, *Der treue Führer*, s. obrazová příloha)
- *Obrázek 84 – Pravčická brána*
(převzato z knihy E. V. DIETRICH, *Der treue Führer*, s. obrazová příloha)

Příloha 35 **Interiér parníku (pohled na palubu a do salonu)**

- *Obrázek 85 – Plavba parníkem z Drážďan, pohled na palubu a do salonu 2.třídy*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 59)

Plavba parníkem z Drážďan, pohled na palubu a do salonu 2. třídy, Cesta do Drážďan, fotokopie 6 listů kreseb z cesty Josefa Mánesa v r. 1840 do Drážďan, Národní galerie, sbírka kreseb.

Příloha 36 **Obrázky cestujících na parníku**

- *Obrázek 86 – Odjezd z Děčína*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 22)

Odjezd Mánesa a jeho sestry parníkem z Děčína, Cesta do Drážďan, fotokopie 6 listů kreseb z cesty Josefa Mánesa v r. 1840 do Drážďan, Národní galerie, sbírka kreseb.

- *Obrázek 87 – Nehoda cestujícího pod Brühlskou terasou*
(převzato z knihy V. PAŽOUREK, M. HUBERT, c. d., s. 23)
Příhoda z Drážďan ze vzpomínek, kdy došlo k nehodě cestujícího při nastupování na parník, Cesta do Drážďan, fotokopie 6 listů kreseb z cesty Josefa Mánesa v r. 1840 do Drážďan, Národní galerie, sbírka kreseb.

Příloha 36 **Obrázky cestujících na parníku**

- *Obrázek 88 – Inzerát na jízdu parníkem*
(převzato z knihy M. HUBERT, *Legendární parník Bohemia*)
- *Obrázek 89 – Obec Podmokly*
(převzato z knihy kol. autorů, *Kabelovna Podmokly, aneb industrializace Děčína*, Česká Lípa 2000, s. 36)
- *Obrázek 90 – Podmokelský pivovar (ideál)*
(převzato z knihy kol. autorů, *Kabelovna Podmokly*, s.44)
- *Obrázek 91 – Vjíletní restaurace*
(převzato z knihy kol. autorů, *Kabelovna Podmokly*, s. 79)

12. SEZNAM ZKRATEK

LA – literární archiv

PNP – památník národního písemnictví

ČČM – časopis českého muzea

13. RESUME

Kateřina Jungmannová was the youngest child of Josef Jungmann and Marie Eva Světecká from Černčic. She was born in 1811 and died in 1889. She spent all her life with her only son Josef because her two husbands died after a few years of their marriage. Her first husband was Antonín Lauermann, who worked as a clerk and her second husband was serbian professor Dimitrij Petrovič. Kateřina lived almost all her life in her father's house except the years when she was married with Antonín Lauermann and lived in his flat and when she lived in Serbia with her second husband. She spent a plenty of years living in Prague, where she lived together with her older sister Anna, her husband Antonín Musil and their children.

Kateřina's travel diaries are dated 1841, 1845 and 1849 and described the journeys which she made with her parents and in the case of the last journey in 1849 with her sister and her husband. Her father Josef was seriously ill; he had tuberculosis so they visited spas in 1940's almost every year. On the first journey in 1841 they visited spa in Horní Žleb near Děčín and spent there two weeks. They were accommodated there and took part in spa's cure. During the stay they made a journey to Dresden and on the way back they visited Czech-Saxon Schweizerland. During their second journey they visited spa in Šternberk and spent there at least one month. Kateřina had to keep her mother-in-law company there and took

care of her son. At this time she already was a widow. During this stay her father wrote her memoirs. On the third journey Kateřina, her sister and brother-in-law visited old family friend Antonín Marek.

Travel diaries inform its readers about travelling of middle classes, health care and hydropathy in 19th century. Except these we can also find there some notices about family relationship between parents and sisters. The diaries are unique, because they were written in Czech and its author was woman from middle class. These diaries contain information mostly connected with the journey, and daily routine, but we can hardly find there some private information, Kateřina's ideas and thoughts.